

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 84

София, сряда, 18 май

1932 г.

87. заседание

Сжбота, 14 май 1932 г.

(Открито отъ подпредседателя Н. Захариевъ въ 15 ч. 40 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Отпуски, разрешени на народни представители . . .	Отр. 1785
Съобщение (устно) отъ председателството, че отъ по- недѣлникъ, 16 т. м., на народнитъ представи- тели ще се разрешава отпускъ само по болестъ. 1785	
Законопроектъ за бюджета на държавата за 1932/1933 финансова година. (Първо четене — продълже- ние разискванията)	1785
Дневенъ редъ за следващото заседание	1811

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Откривамъ заседанието. Има нужното число народни представители. Заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Ангеловъ Боянъ, Апостоловъ Драгомиръ, Ачковъ Димитъръ, Бошняковъ Тодоръ, Бръшляновъ Цо-
ню, Василевъ Григоръ, Василевъ Йото, Василевъ Славейко,
Велчевъ Иванъ, х. Галибовъ Юсеинъ, Ганевъ Георги, Геор-
гиевъ Стойчо, Георгиевъ Стоянъ Йовевъ, Даневъ д-ръ Сто-
янъ, Димитровъ Василъ, Димитровъ Захари, Димитровъ
Коста Желевъ, Дойчиновъ Стефанъ, Докумовъ Борисъ,
Думановъ д-ръ Никола, Енчевъ Георги, Ецовъ Борисъ,
п. Захариевъ Захари, Иванъвъ Запрянь, Ингилізевъ Иванъ
п. Арсовъ, Каракашевъ Никола, Кафеджийски Георги, Ка-
чаковъ Йорданъ, Кировъ Стаматъ, Кирчевъ Стефанъ, Ко-
левъ Петко Пеневъ, Константиновъ Тома, Кораковъ Крумъ,
Косевъ Костадинъ, Кръстевъ Гето, Кулевъ д-ръ Тодоръ,
Лоловъ Сава, Лулчевъ Коста, Лунговъ Николай, Лѣкар-
ски Иванъ, Мариновъ Василъ, Мартушковъ Алекси, Меч-
карски Тончо, Мирски Христо, Мошановъ Стойчо, Ней-
ковъ Димитъръ, Николаевъ Александъръ, Пастуховъ Кръ-
стю, Пентиевъ Антонъ, Пиронковъ Александъръ, х. Поповъ
Атанасъ, Поповъ Стефанъ, Радевъ Георги, Радоловъ Алек-
сандъръ, Рангеловъ Раденко, п. Рачевъ Иванъ, Свиначовъ
Добри, Симеоновъ Иванъ, Стайновъ Петко, Стамболиевъ
Никола, Станковъ Владимиръ, Стойковъ Апостолъ, Тахи-
ровъ Хафузъ Юсеинъ, Ташевъ Димо, Филиповъ Стоянъ,
п. Христовъ Георги, Цанковъ Александъръ, Цановъ д-ръ
Асенъ, Цановъ Стефанъ, Чолаковъ Христо, Чорбаджиевъ
Петко, Шидерски Едрю и Юртовъ Георги)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило
отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Стоянъ Филипъ — 4 дни;
На г. Апостолъ Стойковъ — 1 день;
На г. Стефанъ Петковъ — 1 день;
На г. Захари Димитровъ — 5 дни;
На г. Иванъ п. Рачевъ — 2 дена;
На г. д-ръ Тодоръ Кулевъ — 2 дена;
На г. Асенъ Стоевъ — 1 день, и
На г. Павелъ Георгиевъ — 1 день.

Народниятъ представителъ г. Георги Юртовъ моли да
му се разреши 3-дневенъ отпускъ по домашни причини.
Ползувалъ се е досега съ 18 дни отпускъ. Следва Събра-
нието да му разреши искания отпускъ. Които г. г. народни
представители сж съгласни да се разреши на народния
представителъ г. Георги Юртовъ 3 дни отпускъ, моля, да
вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Али Мустафовъ моли да
му се разреши 2-дневенъ отпускъ по домашни причини.
Ползувалъ се е досега съ 21 дни отпускъ. Следва Събра-
нието да му разреши искания отпускъ. Които г. г. на-
родни представители сж съгласни да се разреши на народ-
ния представителъ г. Али Мустафовъ 2 дена отпускъ, моля,
да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Тодоръ Бончевъ моли да
му се разреши 2-дневенъ отпускъ по болестъ. Ползувалъ
се е досега съ 23 дни отпускъ. Следва Събранието да му
разреши искания отпускъ. Които г. г. народни представи-
тели сж съгласни да се разреши на народния представи-
телъ г. Тодоръ Бончевъ 2 дена отпускъ, моля, да вдигнатъ
рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Бюрото на Камарата съобщава, че отъ понеделникъ ще
дава отпускъ по крайно уважителни причини.

Министъръ С. Стефановъ: Не по крайно уважителни
причини, а само по болестъ, при представяне на медицин-
ско свидетелство.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Абсолютно по ни-
какви причини, освенъ по болестъ, нѣма да се дава на ни-
кой народенъ представителъ отпускъ.

Пристапваме къмъ точка първа отъ дневния редъ:
първо четене законопроекта за бюджета на държавата за
1932/1933 финансова година — продължение разискванията.

Има думата народниятъ представителъ г. Владимиръ
Молловъ.

В. Молловъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни пред-
ставители! Министърътъ на финанситъ завърши своето

изложение съ два позива: единият бѣше за едно надпартийно, разбираемо обективно, разглеждане на внесената от него бюджетпроектъ, а вторият бѣше, че нѣкои радикални и дълбоки реформи, според неговото разбиране, сега не могли да бъдат направени. Последното разбираемо въ смисълъ, че то се отнася до коренни промѣни специално въ данъчната система. Защото, наистина, въ времена на криза едно промѣняне на данъчната система може да не докара онѣзи резултати, които се очакватъ веднага, и това, естествено е, може да повлияе върху постигнатия и да затрудни бюджетното упражненіе, което се осъществява отъ Министерството на финанситѣ. Кolkото се отнася, обаче, до други реформи, азъ не искахъ да разбира тѣй позива на г. министра на финанситѣ. Други реформи въ разни области, въ разни насоки на нашия общественъ, на нашия правенъ животъ е желателно да бъдат направени. На тѣхъ ще се спра малко по-после; ще видимъ въ какъвъ смисълъ и къде тѣ биха могли да бъдат направени.

Кolkото се отнася до първия позивъ, за едно обективно разискване на бюджета, азъ мисля, че то трѣбва да бѣде осъществено — и то трѣбва да бѣде осъществено отъ всички, не само отъ представителитѣ на опозицията, но и отъ представителитѣ на болшинството. Въ разискванията, които ставатъ обикновено по бюджета на държавата, ние мѣ трѣбва да излѣземъ отъ известни положения и, излизайки отъ тѣхъ, да имаме едно обективно мѣрило, да не занемаряваме известни страни на въпроситѣ, а да изтъкваме други, да обръщаме внимание само на известни положения, а да забравяме други.

Българското стопанство — изтъкна се тукъ — би могло поради своя особенъ характеръ да задоволява само своитѣ нужди и, поради туй, при известни други предпоставки, при една друга политика на държавата въ минало време, днесъ това народно стопанство би се намирало въ друго положение. Азъ нѣма да отрека, че нашето народно стопанство, като едно предимно земеделско стопанство, има възможностъ въ известни отношения само да задоволява своитѣ нужди, и то не винаги. Презъ известни периоди това задоволяване е редовно, презъ други не. А kolkото се отнася до нуждитѣ му отъ други произведения, несъмнено е, че тѣ не биха могли да бъдатъ удовлетворявани съ неговитѣ собствени сили, несъмнено е също така, че отъ освобождението насамъ България е удовлетворявала своитѣ нужди посредствомъ единъ по-голямъ или по-малкъ, въ всѣки случай доста постояненъ вносъ на известни предмети, безъ които народното стопанство не би могло да живѣе. Неговата характеристика би трѣбвало да се търси другаде — би трѣбвало да се търси въ липсата на капиталъ. Българската спестовностъ, която съществува, която и днесъ продължава, въпрѣки тази криза, за която толкова много се говори, не дава достатъчно свободни срѣдства, щото въ България ние да можемъ сами съ нашитѣ собствени сили, съ нашитѣ собствени срѣдства да удовлетворяваме всички нужди за едно културно и стопанско развитие. Ако ние бихме могли да се задоволимъ и да се ограничимъ съ онова, което преди 30—40 години представляваше България, може би тогава нашитѣ срѣдства до известна степенъ биха достигнали. Но никой нѣма да отрече, че и България не може да нѣма една тенденция за напредѣкъ, не може да не удовлетворява известни изисквания на културата, следователно не може да остава назадъ по сравнение съ другитѣ не само околнѣ, но и подалечни държави, защото и безъ това тя е въ доста изоставено положение. И поради туй всичкитѣ критики, които могатъ да бъдатъ отправяни и които се отправятъ често затуй, че въ миналото сѣ били произвеждани голѣми разходи въ известни области, особено на държавното стопанство, споредъ моето разбиране, не могатъ да бъдатъ оправдани. Може би въ една или друга областъ да могатъ да се направятъ критики и такива критики всички сме правили, но по самата необходимостъ азъ мисля нѣма защо да бждемъ несъгласни, че тя е съществувала, че тя съществува и че тя ще съществува.

Строежитѣ. Действително въ България е имало строежи — не само че е имало, но и ще има. Азъ си припомнямъ много добре онѣзи времена, когато при друго управление ставаше дума да бъдатъ построени държавни сгради въ София и когато пѣлянтъ въпросъ се свеждаше до създаването на нѣкаква концесия, ако се не лъжа, която съ 20.000.000 тогавашни златни лева да построи всичкитѣ държавни сгради въ София. Нашето обществено мнение не възприе тогава тази идея. Държавата въ действителностъ не разполага съ държавни сгради въ достатъчни размѣри и до днѣ днешенъ, но това не ще рече, че оттогава насамъ — а това е времето 1906, 1907 г. — нуждитѣ още

повече не сѣ нарастнали и, следователно, необходимостта отъ подобни строежи съвсемъ не се усѣща още повече. Азъ бихъ могълъ да влѣза въ подробности по този въпросъ. Само ще помена известни отклонения, по които, вървамъ, ще бждемъ всички съгласни.

Училищни строежи. Може ли нѣкой да отрече необходимостта отъ построяване на училища, а особено на народни училища? Безъ да си служи съ статистически данни, знаете, че има още много наши села, които не притежаватъ никакъ въ достатъчна степенъ хигиенични стаи за децата, които ще трѣбва да следватъ първоначалното си образование тамъ. Можемъ ли ние да бждемъ несъгласни съ туй, че и преди 1923 г. сѣ били употребени срѣдства за построяване на народни училища и че това е било необходимо? Както казахъ, може да се прави критика, че нѣкъде въ Кюстендилско нѣкои постройки сѣ по-голѣми, отколкото би трѣбвало да бъдатъ, или нѣкъде другаде е допустнато да се направятъ сгради също така по-широки и по-голѣми, както е съ училището въ Кнежа и съ известни постройки въ Луковитъ, обаче това сѣ единични случаи, които подкрепятъ необходимостта отъ такива строежи.

Но вземете строежитѣ въ други области. Вземете, напр., болничното дѣло, което въ Южна България едвамъ въ последнитѣ години, и то по случая, който се представи тогава, при събрани срѣдства и отъ странство, можа да се снабди съ едни целесъобразни, широки и добри болнични помѣщения.

Вземете срѣдното образование. Азъ мога да ви наброя веднага нѣколко отъ окръжнитѣ наши градове, които непрекъснато ходатайствуватъ и молятъ, щото държавата да имъ отпусне срѣдства за построяване или за започване на известни постройки. Когато азъ трѣбваше да намирамъ срѣдства за построяване на I Софийска мъжка гимназия, която бѣше измѣстена отъ медицинския факултетъ отъ зданието, което притежаваше, при мене се яви тогава една голѣма делегация, която искаше да се намѣрятъ срѣдства и за I Софийска девическа гимназия, която сега е построена, но не изцѣло, задъ Вътрешното министерство. Даннитѣ, които бѣха изтъкнати, бѣха до такава степенъ убедителни, щото нито единъ, който би се занимавалъ съ този въпросъ, не би могълъ да откаже необходимостта отъ такава постройка. Ето ви Видинъ, ето ви Плевенъ, ето ви Шуменъ и къде ли не!

Тѣй че, както казахъ, критикитѣ, които се правятъ въ тая посока, че тукъ или тамъ сѣ били построени по-голѣми сгради или такива, които не отговарятъ напълно на своето назначение, въ сжщностъ не измѣнятъ необходимостта отъ туй, щото държавата да продължава въ тая посока — тя е длъжна, принудена е да продължава този строежъ и за своитѣ държавни служби. Досега тя си е служила съ наемане на частни сгради, на частни къщи, неудобни, недостатъчни, които не даватъ възможностъ за едно целесъобразно организиране на самитѣ служби, принуждаватъ много персоналъ да работи въ малки стайки, наематъ кога сѣ по-високи, кога сѣ по-низки. Азъ имахъ едно време едно изчисление, приблизително колко наемъ плаща държавата за своитѣ нужди.

Но вземете предвидъ положението и въ други културни области — въ областта на земледѣлие, на опитни станции и други институти. Ясно е, че необходимостта отъ строежи съществува и ще продължава да съществува. Това, което би могло да се иска, и това, което е разумното въ областта на тая строителна дейностъ, е да има единъ подробно разискванъ, установенъ и изпълняванъ постепенно планъ.

Други строежи — желѣзници. Азъ чухъ една критика, че сѣ били започнати строежи на желѣзници въ всички посоки и направления съ стотици километри линии и то въ време, когато срѣдствата не сѣ извънредно голѣми. Желѣзници сѣ строени, желѣзници ще се строятъ. И азъ не знамъ има ли нѣкъде население като българското, което до такава степенъ да е заинтересовано, щото само съ своя физически трудъ да подпомага построяването на една линия.

Но азъ не разбирамъ, че строежитѣ на желѣзницитѣ се отнася само къмъ времето, въ което азъ имахъ да се обяснявамъ по тѣзи въпроси. Ето въ извънредния бюджетъ за 1922/1923 г., който е подписанъ на 24 априлъ 1922 г. отъ тогавашния управляващъ Министерството на финанситѣ г. Радоловъ, се предвижда постройката на линиитѣ: нормална Ямболъ—Казлъ—Агачъ, сега довършена Ямболъ—Елхово; Раковски—Хасково—Мастанлъ — 160 милиона лева — сега на довършване благодарение на срѣдствата, които по-сегне се намѣриха; нормална линия Пловдивъ—Карлово; нормална линия Левски—Ювечъ, нормална линия Джово—Сливенъ; тѣснопътна линия Бѣла-Слатина—

Орѣхово, тѣснопѣтна линия Лѣджене—Неврокоп, тѣснопѣтна линия гара Преслав—Вѣрбица и за други железнопѣтни линии, разрешени съ законъ — 200.000.000 л., а за всички тѣя линии — 840.000.000 л. Азъ зная какъвъ интересъ има и народното представителство къмъ построяването на железнопѣтните линии. И затова не бива да се говори, че тѣ сѣ линии излизали, не би трѣбвало да се строятъ и да се задоволимъ само съ дветѣ линии — централната и южнобългарската, съ разклоненията на последната, едното къмъ Бургасъ и другото къмъ Хасково. Проучванията, които бѣха направени за състоянието на нашитѣ железници отъ единъ чуждъ инженеръ, по даннитѣ, които Дирекцията на железницитѣ му доставяше, установиха съвършено ясно, че съществуващитѣ железнопѣтни линии у насъ сѣ въ едно извънредно разнебитено състояние. Преди 10 години който минѣше по линията за Ломъ и за Видинъ, можеше да наблюдава съ обикновено око какъ се огъваше линията при минаването на влаковетѣ. По изчисленията на този инженеръ се опредѣлиха сѣдствата за възстановяване на съществуващитѣ железнопѣтни линии. Има нѣкои железнопѣтни линии, по които бихме могли да направимъ известни критики. Но азъ ще кажа, че ако вземемъ подъ внимание и по-далечнитѣ нужди на държавата, които не знаемъ въ кой моментъ ще станатъ по-интензивни и ще се наложатъ, ние бихме се убедили, че даже линията Пловдив—Карлово е необходима за свързване съ Северна България, за да може впоследствие да се говори и за построяване мостъ на Дунава, та да може по този начинъ трафикътъ да се насочи въ друга посока. Сега по централната линия циркулиратъ 30, ако не повече, чифта влакове въ 24 часа. Вие ще видите, че тая линия заприличва вече на трамвайна линия: почти при всѣка гара или спирка трѣбва да става разминаване на влакове. Дирекцията на железницитѣ обмисля по какъвъ начинъ трѣбва да мине трафикътъ по други мѣста, ако не, ще трѣбва да се прави двойна линия, която презъ тая мѣстностъ ще струва извънредно много. Това намагаше построяката на железнопѣтната линия, която минава презъ Пирдопъ и Казанлъкъ и скъсява разстоянието до Бургасъ. Но това сѣ технически въпроси. Азъ искамъ да кажа, че не бихме могли да спремъ тая деятельность. Тя не е започната нито отъ вчера, нито отъ преди 8 години, тя е започната отъ по-рано въ съзнание на голѣмитѣ нужди, които има нашето население.

Сѣщитѣ нужди ни диктуватъ и построяването на пѣтица. Нашитѣ пѣтица сѣщо сѣ въ разнебитено състояние. Тѣ не могатъ да се поддържатъ. Тѣзи кредити, които всѣка година се гласуватъ по бюджета на Министерството на общественитѣ сгради, сѣ недостатъчни. Всѣки инженеръ може да направи изчисления, колко би струвало поддържането на пѣтицата въ даденъ окръгъ, какви кредити биха били необходими, че кредититѣ, които се гласуватъ, сѣ недостатъчни за поддържането на пѣтицата; да ви докаже, че по повечето отъ първокласнитѣ пѣтица даже нѣма кантонери, че нуждитѣ сѣ много голѣми. Азъ си спомнямъ много добре онова, което се изтъква често пѣти и за което не се казва какъ е станало. Въ 1918/1919 г. България бѣше засегната отъ липса на храни. Тогава двама министри бѣха натоварени да разрешатъ въпроса за прехраната на населението — г. Драгиевъ и днешниятъ министъръ-председателъ г. Мушановъ, тогава министъръ на вътрешнитѣ работи. Храни имаше въ Бургаския окръгъ. Тѣ отидоха тамъ като пратеници на Министерския съветъ и разбраха, че може би ще се намерятъ храни, но установиха същевременно и невъзможното състояние на пѣтицата тамъ презъ есенъта и невъзможността тѣзи храни да бѣдатъ пренесени на гаритѣ, където биха могли да бѣдатъ натоварени и откарани тамъ, където населението има нужда отъ храни. Поради тази невъзможностъ дойде необходимостта да се закупи американско брашно, и една трета частъ отъ наличното злато на Българската народна банка взе пѣти къмъ Цариградъ, а оттамъ къмъ държавното съкровище на Вашингтонъ. Азъ мисля, че самото население и отъ другаде, не само отъ Бургаско, е изтъквало, че пѣтицата сѣ недостатъчна, че сѣ въ едно съвършено разнебитено състояние, че нѣмаме междуселски пѣтица. И ако ние мислимъ за реформиране на нашето земледѣлие, ние преди всичко трѣбва да създадемъ артериятъ, презъ които ще се движатъ земеделскитѣ произведения, за да можемъ да улеснимъ самото население поне въ превоза, ако не въ друго. Тѣй че всички разходи, които сѣ направени и въ тази областъ, сѣ разходи, които сѣ целесъобразни, които трѣбваше да бѣдатъ направени. Но азъ ще ви кажа, че тѣ сѣ съвършено недостатъчни. По силата на онѣзи връзки, които имаме съ другитѣ държави, ние не можемъ да се задоволимъ съ състоянието на нашитѣ пѣтица. Движението е напустнало първобитнитѣ

начини на съобщения — волскитѣ и биволскитѣ коли, обикновенитѣ каруци и т. н. Сега навсѣкѣде се стремятъ къмъ автомобилнитѣ съобщения и азъ съмъ сигуренъ, че нашитѣ железници въ непродължително време ще трѣбва да решатъ този въпросъ: населенитѣ пунктове, които сѣ на малки разстояния отъ известни гари, да бѣдатъ свързани съ автомобилни съобщения, както днесъ правятъ компаниитѣ на всички първостепенни железници или държавни железници въ Швейцария, Франция, Англия и другаде. Това пакъ ще иска разходи и то голѣми разходи. И ние нѣма да можемъ да се откажемъ отъ тѣхъ, трѣбва да ги извършимъ.

Да говоря ли по-нататъкъ за водоснабдяването на нашитѣ села, което се направи съ помощта на държавата? Да говоря ли за необходимостта отъ хигиенично устройство на нашата държава? Нужно ли е да ви говоря и да ви изтъквамъ, че нашето население има най-голѣмата смъртностъ между околнитѣ и по-далечнитѣ държави, че ако толкова и толкова на хилядата измиратъ отъ туберкулоза и отъ други заразни болести, то се дължи на туй, че въ хигиенично отношение ние сме още доста назадъ? Разходи, следователно, трѣбва да се правятъ, не може да не се правятъ. И критикитѣ, които се правятъ въ тази посока, могатъ да бѣдатъ, както ви казахъ, само съ огледъ на това, дали въ конкретни случаи е извършено най-целесъобразното, или най-възможното, или най-добротъ, обаче не може да се отрече принципътъ и необходимостта, че държавата не може да се откаже отъ тази своя деятельность.

Обаче, за голѣмо съжаление, всички тѣя разходи въ края на краищата лѣгатъ върху държавното съкровище. У насъ има много малко частни инициативи.

А. Аврамовъ (з): Г. Молдовъ! Не сте правъ. Частни инициативи има. Частна инициатива бѣше пшѣцъ-командата, която водѣхте. Защо отрицате частната инициатива?

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни)

В. Молдовъ (д-р): Не заслужавате отговоръ.

Въ Англия всички болници се поддържатъ съ частни пожертвувания. Същото вѣщо се прави въ голѣмъ мащабъ и въ Гърция. У насъ нѣма тази възможностъ, и за всѣко начинание, за всѣко дѣло, което е необходимо за дадено мѣсто, ние прибѣгваме къмъ сѣдствата на държавата. А сѣдствата на държавата не могатъ да бѣдатъ достатъчни за всичко, трѣбва да бѣдатъ разпредѣлени и по тоя начинъ едвамъ стигатъ, за да бѣдатъ удовлетворени най-назрѣлитѣ за времето нужди на населението. Затуй у насъ често пѣти се критикува. Но въ тая критика въпроситѣ трѣбва да се засѣгатъ всестранно, отъ всички страни. Да не мислимъ, че само едни държатъ съвѣтника на истината, че само една единствена политика е възможна. Наопаки, всѣка политика трѣбва да се съди въ връзка съ обстоятелствата, съ условията, при които е била осъществявана, въ връзка съ мажнотинитѣ и политическитѣ прѣчки, които сѣ съществували по времето, когато тя е била предприемана. А пъкъ азъ мога да кажа — безъ да се връщамъ въ времето преди войната — че въ самото начало следъ войната ние бихме могли да начертасимъ известни общи цели на политиката на българската държава, осъществени по разенъ начинъ, при разни условия. И когато днесъ преценяваме усилията за осъществяване на тѣзи цели, не трѣбва да забравяме обстоятелствата и условията, нито трѣбва да мислимъ, че при единъ единиченъ успѣхъ на едно мѣсто, нѣма други положения, които да се характеризиратъ като неуспѣхъ, или да считаме, че при наличността на единъ неуспѣхъ, изобщо целитѣ на политиката не сѣ били осъществени. Ако съдимъ по тоя начинъ, вие ще видите, че политиката на българската държава още отъ 1918 г., 1919 г. има известни опредѣлени линии, опредѣлени тенденции, и азъ мисля, че не като изтъкваме нѣкой отдѣленъ актъ на тая политика въ последния моментъ, но като я проследимъ отъ началото до края, когато тя се завършва, бихме могли да дойдемъ до една оценка, която би могла да се характеризира като надна-партийна и обективна.

Веднага следъ сключването на мира започна прилагането на клаузитѣ на договора за миръ въ Нюйорк. Нѣма защо да се впускамъ днесъ да говоря за тежеститѣ, които носятъ тѣзи клаузи и съ които тѣ обзирватъ нашето отечество, но заедно съ започване осъществяването на тѣзи клаузи започватъ и финансовитѣ затруднения на нашата държава, започватъ известни плащания, които дотогава бѣха спрѣни. И по тѣзи въпроси, несъмнено, ще трѣбва да бѣдемъ съвършено ясно осѣтлени. Първитѣ плащания, които осъществява държавата, сѣ плащанията по довоенитѣ заеми, за които толкова много се говори.

Тия първи плащания се основават на това, че закъснителните вноски до деня на примирието представляват от себе си една сума от 68 милиона златни лева по различните заеми. Веднага се поканва България да започне службата по тези заеми и най-напред да ликвидира закъснителните плащания от 68 милиона златни лева, според съществуващите договори. След преговори и усилия се дохожда до съгласение, че тѣ ще бъдат платени не в злато, а в французки франкове. Тогава франкът не беше обезценен, както е обезценен сега. По отношение на английската лира франкът се е котираше тогава така, че една английска лира е струвала приблизително 50 франка, или курсът на франка е бил приблизително 51% от златния франк. Съ други думи, ако смѣнем тия закъснителни плащания по тогавашния французки франк, тия 68 милиона златни лева само съ 34 милиона златни лева съ били изплатени от нашата държава. Ако ние бихме преобърнали тия 34 милиона към днешния курс, тѣ представляват близо 900 милиона лева.

Възстановява се службата на довоенните заеми върху базата на французкия франк. Първата спогодба е от 1920 г. Плащанията по нея съ в френски франкове, но по този курс, който ви казахъ.

А. Буковъ (з): Ама тогава колко лева струваше френският франк? Я смѣнете!

В. Молловъ (д. сг): Зная, зная, г. Буковъ, нѣма защо да ми го казвате.

А. Буковъ (з): Я вземете съотношението на франка не към лирата, а към българския левъ. Колко пъти е станала валоризацията?

В. Молловъ (д. сг): Левътъ все е левъ.

А. Буковъ (з): Да, но левътъ тогава имаше друга цена.

В. Молловъ (д. сг): Безспорно, тогавашният левъ не е днешният левъ, но азъ ви говоря какъвъ е билъ паритетътъ въ странство, за да разберете какво е било държането на портъоритъ. Тогавашният левъ, въ 1918, 1919 г., знаеме всички много добре, че не е днешниятъ. Той не беше тѣ обезцененъ, както е обезцененъ днесъ. Обезценението започна отъ края на 1918 г., продължи презъ 1919 и се засили по-сетне, въ края на 1922 г., когато падна най-много. Спогодбата отъ 1920 г. е въ френски франкове. Ако желаете, азъ мога да ви я чета, за да видите, че тая спогодба е временна и че портъоритъ изрично си запазватъ правото да изискватъ напълно въ злато това, което считатъ, че иматъ право да получатъ, и че ще настояватъ за една нова спогодба. Презъ 1922 г., по поводъ на така наречената черна листа, българската държава искаше да направи известни дискриминации. Както презъ време на войната облигациитъ, които съ притежавани отъ съгласиенци, съ били пренасяни въ Германия и тамъ изплащани, така следъ приключването на войната се забелязва обратенъ процесъ, т. е. облигациитъ, които съ били притежание на български подданици и на съюзни такива — германци, австрийци, унгарци — съ били пренесени на парижката борса, за да получатъ носителитъ плащането не въ левове, както това беше установено за нашитъ подданици, а въ французки франка. Нашата Дирекция на държавнитъ дългове иска да подпечата облигациитъ, следователно, да установи кои съ въ притежание на съгласиенски подданици и кои на български и съюзни подданици, обаче банцитъ се противопоставятъ. Презъ месецъ юлий 1922 г. се създава единъ конфликтъ въ Парижъ, когато котирането на българскитъ заеми спира, и, вследствие на туй, нашата държава търси новъ начинъ на спогодба. Тая спогодба се преговаря и тя се осъществява въ 1924 г., когато вече поради това, че французкият франкъ въ това време беше обезцененъ петъ пъти, портъоритъ не приематъ спогодба върху базата на французкия франкъ, а настояватъ за една спогодба въ едно съотношение къмъ златото. Примѣръ за това вече беше даденъ отъ австрийската държава въ известния протоколъ отъ 1920 г. въ Инсбургъ, където се установи известенъ процентъ отъ златния левъ за плащане отъ заеми, които съ сключени въ злато. Едновременно съ туй и всичкитъ арбитражни сдилища въ своитъ решения установяватъ съотношението къмъ златото, или по-добре, издаватъ решения за плащане въ злато. Тѣй че, независимо отъ юридическия, отъ правния въпросъ, какъ трѣбва да се изпълнява единъ договоръ отъ такова естество, международно се установява една практика. Въ 1926 г. се сключи известната спогодба, която се ратифицира малко по-късно и споредъ която се установява, пакъ временно, за три години, единъ начинъ на изплащане въ

една пропорция къмъ златото. Въ тая спогодба — това не трѣбва да се забравя — изрично се казва: (Чете)

„Чл. 2. Настоящото съгласение се сключва за единъ периодъ отъ три години, започващъ отъ 1 априлъ 1924 г. и свършващъ до 31 мартъ 1927 г.“

„Разбира се, че на тази последната дата носителитъ ще придобиятъ отново цѣлостта на договорнитъ си права, безъ тия права да могатъ по нѣкакъвъ начинъ да бъдатъ ограничавани или намалявани отъ съгласения, сключени или които ще се сключватъ отъ българското правителство съ нѣкоя категория отъ неговитъ кредитори, на които то би отстъпило цѣлия или частъ отъ остатъка, останалъ свободенъ отъ произведението на даденитъ залози на тѣзи отъ българскитъ заеми, изброени въ чл. 1, които се ползватъ съ специални гаранции“.

Както въ 1920 г. — не въ тая изрична форма — така и тукъ, правата пакъ се напълно запазватъ.

А. Аврамовъ (з): Я прочетете спогодбата отъ 1920 г.

В. Молловъ (д. сг): Защо да не я прочета? Тя не е тайна, само трѣбва да я намѣря.

Г. Мариновъ (з): И други работи трѣбва да прочетете.

В. Молловъ (д. сг): Стига да желаете. Спогодбитъ съ свършено ясни и всѣки може да ги чете.

Презъ 1926 г., когато става дума за сключване на бѣжанския заемъ, въпросътъ сѣщо тѣй се повдига.

Министъръ Г. Петровъ: 8 декемврий ли беше датата на спогодбата?

В. Молловъ (д. сг): Да, 8 декемврий 1926 г.

А. Аврамовъ (з): Моята интимна мисль беше да прочетете спогодбата отъ 1920 г., за да бъде ясно на народното представителство, да види дали тогава така се е работило.

В. Молловъ (д. сг): Ще я прочета, но сега недейте ми отнема времето.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Намѣрете я и я прочетете, за да не се мисли, че умишлено се избѣгва прочитането ѝ.

В. Молловъ (д. сг): Ха, умишлено се избѣгва! (Преглежда книгата си) Ето я — отъ 6 августъ 1920 г. (Превежда отъ френския текстъ)

„Комитетитъ, желаяйки да признаятъ усилията, които е направилъ българското правителство, за да подновя сервиза на своитъ заеми и да осигури уреждането на закъснителните плащания, съ наклонни да препоръчатъ на портъоритъ да дадатъ известни облекчения на българското правителство, за да му позволятъ да уреди лихвитъ и амортизациитъ, които съ останали и да започне службата на заемитъ. Въ всѣки случай комитетитъ държатъ да поддържатъ тѣхната воля да поддържатъ изцѣло, интегрално, старитъ договори и да прецизиратъ точно облекченията, които тѣ съ готови да предложатъ — envisager — и тѣзи облекчения ще бъдатъ временни и не съдържатъ въ себе си никакво подновяване на договоритъ.“

„Подъ тѣзи резерви комитетитъ съ обявяватъ готови да препоръчатъ на портъоритъ възприемането на предложенията, които съ представени отъ българското правителство, съ нѣкои измѣнения, които съ рекламирани. Така: „Закъснителитъ плащания по тритъ заеми — 1902, 1904 и 1907 г. — между 1 ноемврий 1915 г. и датата на примирието (11 ноемврий 1918 г.) ще бъдатъ платени въ френски франка.“

„Лихвитъ и амортизациитъ ще бъдатъ почнати при следнитъ условия: за българския държавенъ заемъ отъ 1902 г. — отъ мартъ 1916 до септемврий 1918 г. включително; за българския държавенъ заемъ отъ 1904 г. — отъ ноемврий 1915 до май 1918 г. включително“ и т. н. — да не ви чета цѣлото. — „Ако преди 1 юлий 1923 г. българското правителство би било принудено да сключи единъ заемъ въ странство, всичкитъ закъснителни плащания, които още не съ уредени, ще бъдатъ платени отъ произведението на тоя заемъ. Службата на този заемъ ще продължи отъ почването, отъ 1 януарий 1921 г.“

Ние ще бъдемъ признателни, ако вие ни потвърдите“ — и това е потвърдено по-нататъкъ — „получаването на настоящето писмо, като ни уведомите, че вашето правителство е съгласно съ тѣзи срокове“.

Ето текстътъ на тази спогодба отъ 1920 г.

А. Аврамовъ (з): По сжщия текстъ ли се е работило?

В. Моллов (д. сг): По сжция.

А. Аврамов (з): По сжция, но като отминаяте плащането въ френски франка.

В. Моллов (д. сг): Азъ Ви казвамъ, че въ френски франка е казано. Какво отминаяме?

Въ 1926 г., когато трѣбваше да се сключва бѣжанскиятъ заемъ, въпросътъ за уреждането на довоенитѣ наши заеми пакъ бѣше повдигнатъ и не бѣше повдигнатъ отъ насъ. Ние отъ 1 априлъ трѣбваше да възстановимъ цѣлия сервисъ, обаче Обществото на народитѣ, чрезъ Финансовия комитетъ, намѣри, че (Чете) „България, която дължи значителни суми по заемитѣ преди войната, макаръ че осъществява известни плащания на тѣзи заеми, е сключила само споразумения за кѣсъ срокъ. Комитетътъ, следователно, е на мнение, че емисията на единъ заемъ ще бѣде мѣчна или невъзможна, докато въпросътъ за тия дългове не бѣде уреденъ по единъ окончателенъ начинъ. Въ началото на месецъ септемврий биде постигнато едно съгласение“ — и пр. Това е мнението на Финансовия комитетъ.

А. Аврамов (з): Сега ще бѣде много интересно да кажете каква бѣше вашата валоризация и, като валоризирахте, колко станаха задълженията на България, за да се види продали ли сте интереситѣ на България, крали ли сте или сте управлявали?

В. Моллов (д. сг): Оставете, г. Аврамовъ, тия работи; ще продължите само говоренето ми.

Министъръ С. Стефановъ: Моля, г. Аврамовъ, недейте прекъсва.

В. Моллов (д. сг): За заема отъ 1892 г. валоризацията бѣше 30%, за заема отъ 1902 г. — 42%, за заема отъ 1909 г. — 30%. Като видите другото, ще видите, че презъ три години се качва.

А. Аврамов (з): Качва се, защото нѣмаше привилегия да защити интереситѣ на държавата.

Ф. Рафаиловъ (д. сг): Г. председателю! Кажете на този финансистъ да мълчи! (Смѣхъ)

В. Моллов (д. сг): Азъ съ голѣмо удоволствие бихъ наговорилъ г. Аврамова да защити интереситѣ на България!

Когато почнаха преговоритѣ, азъ на два пѣкти съмъ ги скѣсвалъ и съмъ ги скѣсвалъ поради това, че не желасхъ да сключа окончателна спогодба, както бѣше мнението на Финансовия комитетъ. Това първо. На второ мѣсто, не бѣхъ съгласенъ съ предложението за това постепенно качване. За да стигне къмъ края на годинитѣ на изплащането къмъ 100%. Азъ предложихъ спогодбата да бѣде сключена за 6 години, но Финансовиятъ комитетъ, който бѣше се събралъ тогава на 15 юлий 1926 г. въ Лондонъ, настоя — както настояха и другитѣ правителства — че спогодбата съ портъоритѣ трѣбва да бѣде най-сетне окончателна. Тогава азъ сложихъ другия въпросъ: че тая спогодба мога да я подпиша, но при едно условие — при условие, че портъоритѣ ще приематъ чл. 8, така наречената clause de sauvegarde, която дава възможностъ на българското правителство винаги да може да иска провѣряване платежоспособността на България и, следователно, намаляване тия размѣри, които бѣха така уговорени. Това бѣше моя идея. На нея се противопоставиха, обаче азъ имъ заявихъ, че безъ възприемането ѝ спогодба не подписвамъ, и бѣхъ готовъ да си замина. Въ сжщия день тѣ се съгласиха, като замолиха да се каже, че ако се подобри положението на България, тогава и тѣ ще иматъ право да искатъ ревизия.

Такава клауза не съществува въ споразумението между Англия и Съединенитѣ щати, тя не съществува и въ споразумението между Франция и Англия. И когато днесъ се разискватъ репарационнитѣ въпроси, вие можете да четете въ чужди вестници, че тогавашнитѣ министри, съ които азъ не мога да се сравнявамъ, сж критикувани, че не били предвидили такава клауза. И вие сега се основавате на такава клауза. Признайте само това и признайте обстоятелствата, при които тогава е действувало. Къмъ това, което азъ ви чета сега отъ мнението на Финансовия комитетъ, ще прибавя, че въ 1926 г., когато азъ водихъ преговори съ портъоритѣ, имаше и други държави, които водиха такива преговори: не само Турция — която впоследствие сключи една спогодба, пакъ окончателна, макаръ сега да не я прилага — но и Югославия, която е съюзникъ на тѣзи

държави, които сж издавали нашитѣ заеми. И Югославия бѣше на мнение да плаща по такъвъ редъ и мислѣше да наложи плащане въ френски франка. Френското правителство и портъоритѣ отказаха. Югославия отиде на арбитражъ въ Хагския съдъ, който впоследствие — не въ 1926 г., а въ 1927 г. — реши, че всички заеми на Югославия, които сж сключвани въ злато, трѣбва да се плащатъ 100%. Сжщото решение бѣ взето въ Англия по отношение нашитѣ заеми отъ смѣсенния англо-български съдъ. Сега квестърътъ на облигациитѣ, които принадлежатъ на известни благотворителни учреждения въ България и на други частни лица, бѣше поискалъ плащането да бѣде 100%. Отказа се. И следъ като се заведе дѣло, получиша едно решение, че българската държава трѣбва да ги плати 100% въ злато. Трѣбваше тогава на нова смѣтка азъ да действувамъ предъ Министерството на финанситѣ въ Лондонъ, за да мога да ги убедя да се съгласятъ да приложатъ спогодбата, сключена въ 1926 г., и къмъ тия купони, които не бѣха платени по секвестриранитѣ облигации.

Така че това е международна практика навсѣкжде — решения формални. Какъ мислите вие: ако една Югославия, която би могла да се бори много повече, отколкото ние, и която отиде на съдъ, загуби своето дѣло и която днесъ се намира още въ не напълно уредени отношения, но изплаща заемитѣ, защото иначе нови нѣма да ѝ дадатъ, нито би получила аванси, нито нѣкакви други пари, ако една Югославия, казвамъ, е получила такова решение, та ние ли ще водимъ политика на пълно отказване? Има възможностъ сега, вратитѣ сж отворени, ще водимъ борба. Тая борба се основава вече на друго начало — не на формално, юридическо — на начало, което е възприето сега навсѣкжде, но по онова време не съществуваше — че трѣбва да се дойде до споразумение въз основа на платежоспособността на държавитѣ, които сж сключили тия заеми. И тогава цѣлиятъ въпросъ, който излизе отъ оценяването на политическитѣ задължения, се отрази и върху другитѣ задължения на държавитѣ тѣй, щото тѣ, при подобни преговори, да настояватъ на данни, които характеризиратъ финансовото и стопанското положение на държавата, нейната платежоспособностъ и да могатъ по тоя начинъ, по взаимно съгласие, да сключатъ едно съгласение, което би било задоволително за дветѣ страни.

Сега, г-да, по-нататкъ. Азъ казвамъ, че въ новия начинъ на оценяване се включва вече оценяването и на обикновенитѣ задължения, така нареченитѣ търговски задължения, частнитѣ задължения, за да може да се допусне едно намаление на политическитѣ задължения. Недейте забравя този елементъ като единъ много важенъ и същественъ елементъ за всички наши финансови истории презъ последнитѣ години. И по тоя случай азъ съмъ длъженъ да отхвърля най-енергично упрѣка, че както предъ Финансовия комитетъ, така и предъ всички други органи, предъ които е трѣбвало да бѣде защищавана българската кауза, положението на нашето отечество е било представяно винаги въ розово освѣтление и съ данни, които не сж отговаряли на действителнитѣ данни, които сж могли да бждатъ взети отъ смѣтководството или отъ други изучавания, които сж били правени отъ нашата държава. Както предъ Финансовия комитетъ, така и навсѣкжде другаде, даннитѣ, които сж съобщавани, сж изработвани не отъ мене лично, не отъ моитѣ другари; тѣ сж изработвани отъ сжщитѣ лица, които и днесъ ги изработватъ за днешното правителство. Главното лице, което се занимава съ тѣзи въпроси, бѣше г. Стояновъ, днешниятъ директоръ на държавнитѣ дългове. Нека всѣки отъ васъ да се заинтересува и да прочете документа за Хагската конференция — следъ разискванията, които станаха въ края на 1929 г. въ Парижъ — за да види докладитѣ, които сж правени отъ нашитѣ експерти отъ изучаванията на нашето положение и отъ извадения, които българската делегация тогава е извадила — че България е неплатежоспособна въ тия размѣри, въ които се иска отъ нея да плаща.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Да, но това бѣше, г. Молловъ, малко по-късно, отъ други хора направено — пакъ отъ вашата срѣда.

В. Моллов (д. сг): Какъ?

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Данаиловъ не бѣше на Вашето мнение. Той бѣше на друго мнение. А той представляваша правителството въ Парижъ.

В. Моллов (д. сг): Не знаете тая работа. Не е вѣрно.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Не е тукъ г. Данаиловъ да го попитате.

В. Моллов (д. сг): Това, което е печатано и което носи подписът на г. Даванюв, това е вярно.

Но, г-да, недейте забравя и другото положение — че България направи един опит за спиране на своите плащания. Тоя опит е направен. Той е направен тогава, когато започна прилагането на договора за мир.

П. Н. Даскалов (нац. л): Вие казахте, че България е добър платец.

В. Моллов (д. сг): Аз ви казвам: целите на политиката са били едни — начините са били други. Тая работа трябва да се разбере. Спиране на плащанията е било направено.

А. Циганчев (з): Какъ ще искате спиране на плащанията, когато искате заеми?

В. Моллов (д. сг): Аз ви говоря за времето веднага след сключването на договора за мир — 1919, 1920 и 1921 г.

В. Савов (нац. л. о): Опитът, който направи Марко Турлакюв.

В. Моллов (д. сг): Аз мога да ви прочета това, което тогава е казано от покойния Стамболийски, тогавашният министър-председател, по повод на едно запитване, което е правено именно по този въпрос. Той една-две години издържа; но мога същевременно да ви съобща, че при това издържане започна голѣмото спадане на нашия лев, започна намаляването на кредитите и започна задължняването на държавата към Българската народна банка, което към 1 януарий 1923 г. е било 4.700.000.000 л. — приблизително. Следователно, тогава започна спадането на лева и така наречената инфлация. Срѣдства и кредити от странство не можеха да се получат.

Когато това спадане започна да става много чувствително, тогавашната Междусъюзническа комисия преди всичко наложи един плафон — едно банковно обращение. Въ 1922 г., чрез един закон въ формата на конвенция така наречената инфлация спира. Междусъюзническата комисия иска едно споразумение по репарациите — политическите задължения — и това го иска, след като заплашва, че формално, по силата на договора за мир, ще бъдат заети нашите митници.

Разбира се, всеки един държавник при това положение ще се замисли. Тогавашният министър-председател, след едни преговори, които той е водил, по които са правени изложения, които притежаваме и които вие всички сте чели, най-сетне дохожда до онова споразумение, което е ратифицирано от българското Народно събрание през м. май 1923 г. Но преди тая ратификация има една реч от покойния Стамболийски, въ отговор на едно запитване, където той говори за своето разбиране, за разбирането си като държавник. (Чете) „Колкото се отнася до последните резерви, до малките поправки, които искат да се направят тук-таме, една комисия ще се занимае съ този въпрос.“

„Какви нови искания се правят на България и почиват ли тѣ на договорните задължения? — Почиват. — Всички тия нѣща, които се изтъкват тук — отомански дълг, окупационен дълг, реституции, вжглища — почиват на договора за мир.“

„Какво влияние ще окаже всичко това върху стопанското положение на страната? Вие виждате, че след репарационните задължения вие направихме и друг един договор за задълженията на държавата към частните лица въ чужбина, за постройката на разни желѣзници, за постройката на други нѣща, за които държавата има да плаща на чужденци и на чужди компании — „Жонксионът“ — за които, съгласно договора, веднага като ни осъдят арбитражните съдилища въ странство, трябва да плащаме. Понеже нѣмаме пари, ние не можем да ги изплатим. Ние направихме един договор, по силата на който превръщаме тия задължения на държавата въ един заем, изплатимъ за 33 години.“

„Всички суми, които ще дойдат от арбитражните съдилища, ще се хвърлят въ този заем. Досега сме осъдени за около 5 милиона злато въ Париж. Въпроситъ за „Плакалница“, за Борушница, за линията „Жонксион“ и маса такива съдѣлки ще минат тамъ.“

„Въ последно време вече ние уреждаме и въпроса за частните плащания. Има наши българи, които има да дават въ чужбина на чужди подданици. И тамошните правителства, а също така и ние се заехме да улеснимъ тѣзи

плащания, и тѣ въ последно време се уреждат от нашата Народна банка, улесняват се и чужденците, и българците, за да могат да станат плащанията. Вие виждате, че ние ликвидираме почти съ всички финансови въпроси. Ще ликвидираме доброволно и съ окупационния дълг и съ всички други.“ ... — Аз нарочно подчертавамъ това, защото вчера се поддържаха, че уреждането на окупационния дълг било отхвърлено; преговори бѣха заварени, но покойниятъ министър-председател Стамболийски не е отказал, че той ще уреди окупационния дълг. —

А. Аврамов (з): Много добре щѣне да бъде да не бѣхте го убили, за да Ви отговори днесъ.

В. Моллов (д. сг): ... „и въ скоро време ще можемъ съвършено да се отърсимъ от тази опека, която ни се налага по силата на договора. Тогава ние ще поискаме и махването на комисията или намаляването на нейния състав. Ние ще искаме да се намалят или премахнатъ всички разходи, съпроводени съ изпълнението на договора, защото нѣма си мѣсто по силата на договора ние да издържаме разни комисии, за да изпълняватъ този договор. Ние ще можемъ да се отърсимъ от тѣзи излишни разходи въ скоро време.“

Ето ви неговото мнение. Ами той е действувалъ тукъ като един държавникъ, той е действувалъ при други условия; и при тѣзи условия, при които той се е намислялъ, той е подписалъ оная конвенция следъ неплащането на репарации, която е била разисквана на 6 май 1923 г. въ Народното събрание — конвенцията за уреждане на репарационния дългъ.

С. Ризов (з): Като държавникъ е действувалъ, а не като разбойникъ.

А. Аврамов (з): Вие като разбойници действувате.

В. Моллов (д. сг): Тогава отъ името на мнозинството Недѣлчо Георгиевъ взема думата и казва: (Чете) „Днесъ предъ насъ е поставена на одобрение или неодобрение спогодбата, станала между българското правителство въ лице на министър-председателя г. Стамболийски и членовете на Репарационната комисия. Азъ мисля, г. г. народни представители, че макаръ и толкова голѣмо намаляние да е направено, макаръ и сме се доближили до възможното намаление, до туй, което се предполага, че държавата днесъ може да плати, все пакъ далечъ още е да достигнемъ това, което действително народа ни може да понесе и да плати, особено днесъ, при туй поскупване на живота, когато България е принудена всеки денъ да увеличава и заплатитъ на чиновниците, защото не е възможно съ тѣзи заплати да живѣятъ, и на инвалидите, и на всички, които са въ България. Самитъ задължения въ такъвъ размѣръ не е възможно, казвамъ, напълно да бъдатъ платени, но като имаме предъ видъ, че Междусъюзническата комисия нѣма да престане да се интересува за същинското по-нататѣшно положение на България, нека се надѣваме, че тя ще иска въ недалечно бъдеще заедно съ българското правителство да се занимае наново, да направи нови отстъпки.“

Гласува се и се приема като нѣщо, което за дадения моментъ е било възможно. А вие знаете, че споредъ тази конвенция, която се считаше отъ всички като окончателна — защото Унгария въ туй време сключва временна спогодба, а ние сключваме окончателна спогодба за репарациите — на 1 октомври 1932 г. трябва да плащаме 10 милиона златни, на 1 април 1933 г. — 10 милиона златни, на 1 октомври 1933 г. — 16 и половина милиона златни, на 1 април 1934 г. — 16 и половина милиона златни, за да дойдемъ на 1934/1935 г. до 43 милиона златни — годишни репарационни плащания!

Това е положението. Ние трябва да имаме предъ видъ тия обстоятелства, при които са ставали подобни действия, при които са действували тогавашните български правителства.

Репарационниятъ въпросъ не заспа въ този моментъ. Той продължи. Той висѣше върху всички управления и по-сетне. И той трябва да се разрешава, но не съ нѣкаква героическа мѣрка, съ единъ ритникъ къмъ другитъ държави, които получаватъ репарации, а трябва да се разрешава при политически условия, които бѣха били благоприятни за едно облекчение по единъ определенъ начинъ, по единъ определенъ пътъ.

С. Ризов (з): Ами политическите условия въ 1923 г.?

В. Молловъ (д. сг): Въ 1923 г. политическите условия бѣха неблагоприятни.

И действително, презъ 1929/1930 г. въпросътъ за репарациите биде разрешенъ при условия, които за тогавашното време сравнително сѣ благоприятни. И вие трѣбва да сравнявате тия резултати не съ това, което по-рано е станало, а съ това, което се създаде за една велика държава, каквато е Германия. Вие мислите ли, че Германия, когато подписваше плана Уингъ въ Хага, не съзнаваше каква е нейната платежеспособност, че тя не бѣше употребила всички сръдства, за да докаже това? Мислите ли вие, че и ние не бѣхме употребили всички сръдства, и устно, и писмено да докажемъ какво е нашето положение: положението на нашите дългове, положението на нашето стопанство, какви сѣ нашите възможности, какъвъ е нашиятъ търговски и платеженъ балансъ и всичко? Но тогава това бѣше разбирането на цѣлия културенъ европейски свѣтъ, който бѣше изпратилъ своите представители въ Хага. Съзнавайки, че това не е окончателното решение, ние трѣбваше да минемъ тая фаза и да дойдемъ, следователно, до други възможности, да получимъ други облекчения, и това, което е мислилъ и покойниятъ Стамболийски въ 1923 г. — да се освободимъ отъ комисии и пр. и пр. — най-сетне да се осъществи. Тогава, въ 1930 г., спогодбата въ Хага вдигна общия секвестъръ върху всичките приходи въ България; до тогава той съществуваше. Тогава ние получихме свободата, тогава се премахна окупационниятъ дългъ, тогава се премахна втората частъ, трансъ В, на репарациите. Но и тогава пакъ ние знаехме, че това не е дефинитивното, не е окончателното решение. Но тогава условията бѣха такива, че ако ние съ г. Буковъ бѣхме заявили отъ името на българското правителство, че не приемаме никаква спогодба, не само че щѣхме да се поставимъ въ разрѣзъ, въ противоречие съ всички други, събрани тамъ, но никой отъ тяхъ не би разбралъ подобно държане, защото и у тяхъ съществуваше убеждението, че действително ще дойде пакъ време за една нова ревизия.

А. Аврамовъ (з): У васъ нѣмаше тая доблестъ да заявите, че не можемъ да плащаме.

В. Молловъ (д. сг): По този случай азъ съмъ длъженъ да изтъкна, че тая спогодба, това установяване на плащанията презъ 1929/1930 г. е едно освобождаване на $\frac{2}{3}$ отъ единъ политически дългъ. И тукъ въпросътъ е: ако ние нѣмахме другитъ задължения — предвоенните и следвоенните — и ако тѣ не бѣха влѣзли въ изчисленията, мислите ли вие, че ние щѣхме да получимъ и тия облекчения? Допущате ли вие, че и днесъ, ако би се осъществилъ този възгледъ, който се поддържаше и тукъ въ Народното събрание — всичко, съ каквото разполагаме, да го вържемъ въ кърпа и да го държимъ за днешния или за утрешния денъ — ние нѣмахме да бъдемъ принудени да развържемъ тая кърпа и да внесемъ тия пари тамъ, като въ сѣщностъ ние нѣмахме никакво основание да считаме, че е справедливо да ги внасяме за политически задължения? Ето къде е цѣлиятъ въпросъ и ето къде е разбирането на една политика, която е водена съ огледъ на това, което по силата на нѣщата бѣше добито, но което бѣше много тежко за нашето съкровище. Спогодбата отъ 1923 г. бѣше първата крачка, за да може да дойде следъ това втората, и да уредимъ нашите политически задължения, по които вие знаете, че ние плащаме, безъ да имаме каквото и да е насреща.

Но заедно съ това обяснение на мисълта, която ни е ръководила, азъ не мога да пропусна този случай безъ да ви изтъкна, че опитътъ, който се прави въ 1920, 1921 и 1922 г., струва скъпо. Това е опитътъ съ спадането на нашата монета, съ инфлацията, който опитъ ние не бива да изпускаме изъ предвидъ. И когато министърътъ на финансите заявява — и съ право — че това спадане на българския левъ струва на българското стопанство милиарди и милиарди, той е съвършено правъ. Както поскъпването на живота, така и другите явления, свързани съ него — поскъпването на бюджета, увеличенията на заплатите — всичко това е свързано съ този моментъ на неплащане. Нѣма защо да се впускамъ въ обяснения, които се даватъ отъ по-обективни хора, отколкото сме ние, за това, кои сѣ последиците отъ това неплащане и какъ съ приемането на спогодбата отъ 1923 г. започва веднага едно подобрене на нашия левъ, което завършва на 20 юний 1923 г.

Сега вие знаете поскъпването на живота, знаете и поскъпването на бюджета; по този въпросъ ние често пѣти говоримъ, безъ да се отнасяме до ония числа, които имаме и които винаги трѣбва да ги припомниме. Ето стенографските дневници на Народното събрание: (Чете) „Изложение на мотивите къмъ законопроекта за бюджета на държавата за 1923/1924 финансова година“, внесенъ отъ финансовия министъръ Петъръ Яневъ. Приходите по бюджета за 1923/1924 г. сѣ възлизали на 5.479.000.000 л., а разходите — 5.799.000.000 л. И се казва: „Недостигътъ отъ 320 милиона лева да се покрие отъ икономитѣ по разходния бюджетъ“.

Къмъ този бюджетъ ще видите приложена таблица за основните месечни заплати на държавните служители, за възнаграждение на свещениците, на дяковете, разни други таблици и постановления, които иматъ за целъ увеличението на заплатите на чиновниците. Това е истината. Никакви 4 милиарда, а на 5 милиарда и 479 милиона лева е възлизалъ тогава бюджетпроектътъ. И въ такъвъ размеръ той е билъ приетъ по-късно.

А. Аврамовъ (з): Тогава 100 швейцарски франка се продаваха за 1.300 български лева.

А. Ляпчевъ (д. сг): Толкова по-тежко е било тогава.

А. Аврамовъ (з): А когато направихте конспирацията на 9 юний, 100 швейцарски франка се продаваха за 2.600 л.

В. Молловъ (д. сг): Г. Аврамовъ! Я кажете колко е струвалъ българскиятъ левъ презъ м. декемврий 1922 г.? — 3.000 л. за 100 швейцарски франка. Това се дължи на съвършено други причини. Вие виждате отъ този бюджетъ, отъ признанието, което се прави, че тогава е имало пълно съзнание на нуждата отъ приспособяване на бюджета къмъ поскъпването на живота. Българската държава не прибѣгна къмъ системата на индексите, както бѣ въ Австрия — т. е., качва се животътъ, качва се и заплатата; спада животътъ, спада и заплатата. Въ бюджета се определя само единъ индексъ, само една обща цифра, а отделните заплати се плащатъ релативно, пропорционално на това, което представлява животътъ. У насъ се вървѣ по известни таблици за заплати, които, дълженъ съмъ да кажа, дойдоха до известни процентни увеличения: ту 50%, ту допълнителни възнаграждения, възнаграждения за семейно положение и пр. Ние продължаваме така, докато поскъпването на живота спрѣ и започна поевтиняването му. Едва сѣ бюджета за 1931/1932 финансова година можа да се установи една единствена заплата. Ами че всички тѣзи скрити възнаграждения, добавъчни, двойни, тройни, четворни, разни фондове, отъ които се теглѣха известни възнаграждения, почнаха отъ по-рано; тѣ не сѣ създадени отъ 1924/1925 финансова година. Чиновничеството, което не бѣше платено, намири известни начини да прикрива своите претенции въ разни фондове и въ процентни увеличения на заплатата. Азъ най-много съмъ се мжчилъ да премахна тѣзи 5%, които съществуваша въ техническите ведомства.

А. Циганчевъ (з): Презъ 1923/1924 г. се даваше 13-та и 14-та заплата.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Всички скрити възнаграждения въ бюджета започнаха да се плащатъ отъ 1925/1926 г.

В. Молловъ (д. сг): Г. Даскаловъ! Вие сте въ грѣшка. Ето тия възнаграждения ги има и въ този бюджетъ. Не знаете въпроса.

А. Ляпчевъ (д. сг): Най-напредъ започнаха да се даватъ възнаграждения за семейно положение, когато г. Пеню Даскаловъ бѣше депутатъ отъ управляващата партия въ времето на Радославовъ. Помнишъ ли го това? Седни си на мѣстото.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Въ 1925/1926 г. се дойде до положението финансовиятъ министъръ да не знае кой чиновникъ какво получава!

А. Ляпчевъ (д. сг): Ние заварихме това и го очистихме.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): И г. Молловъ, и вие дойдохте да признаете, че това правителство остави на българския народъ и българската държава пари, имотъ и благосъстояние.

И. Василевъ (з): (Къмъ В. Молловъ) Тръбва да обърнете речта на Тодоръ Кожухаровъ, за да видите — както добре знаете — какво получаваха чиновниците.

В. Молловъ (д. сг): Азъ мога да ви кажа, че винаги съмъ работилъ срещу това.

А. Циганчевъ (з): Не можете да умиете ръцете си съ миналото. Върху ронлива почва градите вашето оправдание. (Глъчка)

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни)

В. Молловъ (д. сг): Въ мое време нѣмаше такива проценти. Най-сетне азъ установихъ едни ясно опредѣлени заплати. Продължавайте въ този път — азъ нѣма да имамъ нищо противъ. Сега вие имате единъ ясенъ и установенъ бюджетъ и можете много лесно да направите известни изчисления въ много посоки и да правите удържки, които нѣма защо да се казватъ удържки, а чисто и просто да представляватъ намаление на заплатитѣ, което е по-ясно и по-прегледно. И прави сте, като казвате, че имало известно прекаляване. Но турете ръката си на сърдцето и се попитайте дали тия прекалявания въ по-високитѣ заплати сѣ спрѣли. И вие ще видите, че въ това отношение азъ съмъ изпълнилъ своя дългъ и съмъ го изпълнилъ напълно добросъвестно, навсѣкѣде съмъ гледалъ установяването на справедливостта. Азъ помня една речъ по бюджета на днешния министъръ-председателъ г. Мушановъ отъ 1929 г., въ която той, говорейки по чиновническия въпросъ, се възмути, че имало нѣкои единични лица, които получавали извънредно високи заплати. Азъ не желая да говоря това въ пленума. Въ бюджетарната комисия ще посоча, че сѣщото продължава и днесъ. Следъ като бѣхъ успѣлъ да намаля тѣзи заплати, сега има покачване. Азъ нѣма да го съдя, защото финансовиятъ министъръ е, който ще реши.

А. Циганчевъ (з): Въ всѣки случай на 9 юний имаше единъ народъ благоденстващъ, единъ народъ силенъ финансово, единъ левъ стабиленъ, а следъ 9 юний всичко се разклати.

В. Молловъ (д. сг): Недейте ме закача, иначе ще ви прочета произнесената речъ на г. Александъръ Малиновъ отъ 12 септември 1922 г., за да видите какъ е благоденствувалъ народътъ тогава.

А. Циганчевъ (з): Стоите на фалшива почва.

Т. Тонковъ (з): Този народъ всѣки день ви дава заслуженото.

А. Кантарджиевъ (д): Ние пкъ ще ви прочетемъ речта на г. Данаиловъ, която не му дадохте навремето да произнесе отъ трибуната.

В. Молловъ (д. сг): (Чете) „12 септември 1922 г. Поживъ къмъ българския народъ.“

„Безогледното разсипничество, пилѣнето на народнитѣ срдѣства и като послѣствие на това непрестанната скѣпотия и всеобщата мизерия ще продължаватъ, докато не бѣде отстраненъ коренътъ на злото. Нѣма да говоря за реформитѣ му — това се отнася за правителството на Стамбулски — съ които компрометира доброто име и кредита на държавата“ и пр. Но време ли е сега да чета тѣзи работи?

Т. Тонковъ (з): Ние нѣма да се сърдимъ, ако ни четете тѣзи речи. Ние гледаме какво казваше народътъ вчера и какво казва днесъ за васъ.

В. Молловъ (д. сг): Зависи за кой народъ приказвате. Но, моля ви се, недейте ме прекъсва.

А. Циганчевъ (з): Важното е, какво сварихте вие на 9 юний, а следъ това какво сварихме вие на 21 юний м. г.

В. Молловъ (д. сг): Всичко зависи отъ очилата, съ които гледате, и колжото времето минава, толкова сѣденето става по-друго.

М. Дилиновъ (з): Ние не твърдимъ, че сме били ангели, но, г. Молловъ, когато г. Малиновъ е писалъ тая речъ, той не е предполагалъ, че, като падне Земледѣлскиятъ съюзъ, ще дойдатъ демони да управляватъ тая страна, защото вашето управление бѣше демонско.

В. Молловъ (д. сг): Ще имаме възможностъ, г. Дилиновъ, да приказваме следъ нѣколко години, когато и вашето управление ще падне.

Т. Тонковъ (з): Вѣкове да минатъ, народътъ нѣма да си промѣни мнението за вашето управление.

В. Молловъ (д. сг): Сега, г-да, минавамъ къмъ другъ въпросъ. Несъмнено, българската държава има извънредно голѣми нужди — да не си правимъ иллюзии въ тая областъ — и поради туй нейнитѣ бюджети сѣ нараствали. Опититѣ, които винаги сѣ били правени, да бждатъ намалявани разходитѣ, често не сѣ успѣвали. Това явление не е само у насъ, то е общо. Задачитѣ на държавата сега сѣ много по-голѣми, по-широки, на нея се възлагатъ ръководства, които по-преди тя не е имала. Тенденцията сега е дори да бжде ръководена отъ държавата цѣлата икономия, цѣлото стопанство. Но това ръководство нѣма да се извършва само, а ще се извършва отъ хора, съ срдѣства. Затуй и ще се създадатъ институти — както щете да ги наричате: експортенъ, храноизносъ, консорциуми и пр. — въ които държавата ще има надмощие, но които тя и ще издържа. Азъ ви изтъкнахъ и другитѣ нужди.

Ето защо, отъ самото начало, българската държава е прибѣгвала къмъ заеми за известни голѣми нужди. Вземете заема отъ 1892 г., отъ 1896 г., отъ 1897 г., по-нататкъ отъ 1909 г. за ликвидацията на единъ политически дългъ; вземете предвоеннитѣ аванси, заема отъ 1914 г., и да дойдемъ до заемитѣ, които сѣ сключени въ послѣствие, до бѣжанския заемъ, напр. Този заемъ е сключенъ по силата на това, че действително България се намираще въ твърде тежко положение, въ необходимостъ да настанява една маса бѣжанци, за които бѣха правени всички проучвания, изчисления, описания и т. н., да не се спирамъ сега на този въпросъ. Можеше ли тая работа да стане тѣй, като всѣка година гласуваме въ бюджета по 170 милиона лева, както се поддържаше? Това щѣше да продължи десетъ години, а хората не могатъ да стоятъ десетъ години въ вагони, които текатъ, и въ безподобна мизерия.

Т. Тонковъ (з): Не зная дали тѣхъ настанихте, ама вие се настанихте съ тоя заемъ. А онѣзи и днесъ сѣ въ колиби.

В. Молловъ (д. сг): Хайде-хайде! Какъ не Ви е срамъ да говорите глупости! Г. председателю! Моля да поканите този прекъсвачъ да не говори такива работи.

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля, г-да. (Пререкания между земледѣлци и сговористи)

В. Молловъ (д. сг): Това е безсрамие. Излѣзте да кажете това въ печата, съ подписъ, за да се разправимъ съ Васъ. Азъ нѣмамъ тайни постановления на Министерския съветъ — да не се връщамъ къмъ миналото.

Отъ земледѣлцитѣ: Върнете се!

Т. Тонковъ (з): Кажете го отъ трибуната.

Г. Мариновъ (з): Вие узаконявахте грабежитѣ.

Ж. Маджаровъ (з): Като министъръ на финанситѣ, колко дена стояхте въ България?

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. сг): А сега колко стои финансовиятъ министъръ?

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Говорете за нѣщо по-близо — за вашето управление.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Моля, г-да, оставете оратора да говори.

В. Молловъ (д. сг): Въ 1926 г. Българската народна банка се намира въ много тежко положение. Тукъ се изтъкна въ 1922 г. и въ края на 1923 г. съ колжко девизи разполага банката. Тѣ спадатъ всѣки месецъ, не нарастватъ. Презъ 1926 г. близо за 900 милиона лева не сѣ били изплатени платежни заповѣди, а сѣщо така банката имаше близо за 700 милиона лева ангажменти, които, ако не бѣха покрити въ девизи, трѣбваше да бждатъ покривани съ нейната златна наличностъ. Това е истината. Българската народна банка тогава трѣбваше да сключи поне авансъ отъ този заемъ, който тогава се приготвяваше, и Английската банка ѝ го даде. Тя не го използва, но съ това тя закрепи своето положение и можа да покрие своитѣ ангажменти къмъ странство.

Т. Тонковъ (з): Щѣха да дойдатъ още два заема, ако бѣхте управлявали повече.

В. Молловъ (д. ср): И той дойде следъ проучвания, направени не отъ мене, а отъ Обществото на народитѣ. Най-сетне, когато щете подозирате, но недейте подозира — и най-малко можете да подозирате — Обществото на народитѣ, предъ което днесъ вашитѣ хора се явяватъ.

Т. Тонковъ (з): Вие го отричахте едно време.

В. Молловъ (д. ср): Не сме го отричали.

Т. Тонковъ (з): Отричахте го, а после отидохте да го молите за заемъ.

В. Молловъ (д. ср): Който е ходилъ тамъ, знае какъ мислятъ тамъ хората за всѣкого и какъ работятъ. Азъ мога да кажа само, че следъ такива извънредно важни и подробни проучвания, каквито станаха и тая година по другъ случай, самото Общество на народитѣ намѣри, че е необходимо сключването на единъ таквъ заемъ, за стабилизация на нашата монета и за удовлетворение на други нужди. По-подробно ще говоря за това, когато разискваме бюджета на държавнитѣ дългове, за да ви обясня азъ, или г. Ляпчевъ, точно, макаръ че съмъ обяснявалъ нѣколко пѣти, какъ е станало изразходването на тоя заемъ. Трѣбваше Българската народна банка да бѣде закрѣпена, трѣбваше държавата да изплаща дълга си къмъ банката въ по-голямъ размѣръ. Той бѣше тогава 4 милиарда лева приблизително, а днесъ е намаленъ на 2.900.000.000 л. Българската народна банка, за която мислѣха всички, че е банка за всѣкого и за всичко, въ онова време се намираще въ едно напълно разстроено положение. Тя сама искаше друга уредба и трѣбваше тая уредба да се направи въ пълно съгласие съ онова, което България бѣше възприела въ конференцитѣ въ Брюкселъ и Генуа. Азъ не съмъ билъ на тия конференции. Тѣ бѣха презъ 1920 и 1922 г. Тамъ сж сложени подписитѣ на тогавашнитѣ делегати, за съгласие Народната банка да стане емисионна банка, независеща отъ Финансовото министерство. Още тогава е била приета тая реформа, която бѣ осъществена презъ наше време съ закона за Народната банка.

Къмъ това трѣбва да прибавя, че Българската народна банка, която биде закрѣпена съ тоя законъ, преди туй бѣше получила вече монопола на девизитѣ. А монополътъ на девизитѣ продължава и до днешния день. За девизитѣ решава само Българската народна банка, не правителството. Така Българската народна банка можа до голѣма степен да осъществи задачитѣ, които ѝ се възлагатъ. Вземете нейния 50-годишенъ отчетъ, който тя издаде въ 1929 г., за всички клонове на своята деятельность, за да видите какъ тя самата сѣди това, което е станало презъ 1928 г. Но азъ тукъ минавамъ върху монопола на девизитѣ, за който се говори твърде много.

По начало единъ монополъ на девизитѣ не може да бѣде постояненъ режимъ. Той се счита като времененъ режимъ, но у насъ тоя режимъ постоянно се критикува, че билъ не винаги строгъ. А вие знаете ли, че азъ трѣбваше да вода една голѣма борба съ всички финансисты, съ цѣлия Финансовъ комитетъ, който настояваше монополътъ да бѣде отгьненъ, и настояваше за това до края на 1930 г.? Въ сжщностъ, ако ние дойдемъ до известни догадки или предположения — които се правятъ, къмъ които азъ ще мина следъ малко — може би това да би било правото. Защото ако днесъ се говори за девалоризация на нашата монета, тогава по-добре е тя естествено да е станала, отколкото да я правимъ чрезъ едно законоположение, което ще внесе много по-голямъ смутъ и много по-голямъ бъркотия въ нашето финансово стопанство. Обаче упражнението на монопола на девизитѣ е една работа не само деликатна, но твърде мъчна. Българската народна банка упражняваше този монополъ, но винаги съ една пълна неохота, съ едно нежелание да дойде до каквото и да е видъ контингентирание. И когато той, а не министерътъ на финанситѣ, трѣбваше да регулира и да урежда нашия стопански животъ, тогава азъ мога да кажа само, че намѣсата на финансовия министъръ въ нѣкои случаи само даваше поводъ на Народната банка да вземе едно или друго решение, но той не можеше да се налага, по силата на монопола и на законодателството, което регулираше Българската народна банка. Но, казвамъ, тя неохотно отиваше къмъ този пѣтъ. Азъ зная три случая. Въ началото на 1927 г., ако се не лъжа, или на 1928 г., азъ получихъ сведения, че цената на захарта въ странство е намалѣла и има известни спекуланти, които се готвятъ

да внесатъ захаръ въ България. Азъ забранихъ на банката да дава девизи за захаръ, защото имаме захаръ въ достатъчно количество. Захаръ не влизе въ страната, но нѣкои бѣха успѣли вече да поржчатъ. И азъ имамъ не зная какви разпризии съ двама търговци, които казваха, че сж напълно опропадени, вследствие на туй, че не могатъ да изплатятъ това, което сж капарирали. Въ 1929 г. дадохъ сжщата заповѣдь на Българската народна банка — макаръ че нѣмахъ право това да върша — и по отнoшение на забраненъ вносъ на зърнени храни отъ Югославия. Азъ дадохъ тая заповѣдь на Българската народна банка — отначало имаше спиране — и следъ това увеличихъ коефициента. Вие знаете, че тогава трѣбваше да уреждамъ други въпроси. Когато се завърнахъ съ г. Бу-ровъ презъ м. януарий 1930 г., азъ установихъ, че имало вносъ и внесохъ единъ законъ за увеличение на митата, защото азъ не предполагамъ, че сѣрбитѣ ще намалятъ превознитѣ разноски и съ разликата, която се получаваше въ коефициента, ще биятъ нашитѣ храни.

И въ другъ случай съмъ постѣпвалъ по сжщия начинъ. Азъ съмъ препорѣчвалъ да не се даватъ девизи за лункосни стоки, за грамофони или нѣкои други предмети. Но редовното, което можеше да се прави, то бѣше увеличение на коефициента, увеличение на митата, което стана и резултатитѣ отъ което увеличение на митата се забелязватъ въ бюджета за 1931/1932 г., когато постѣпленята за митата сж повече въ сравнение съ бюджета за 1930/1931 г. То е благодарение, повтарямъ, на увеличението на коефициента — само благодарение на него.

И. Василевъ (з): Интересно е, че има едно желание да се отбѣгва отъ отговорности. Какво сте препорѣчвали, не е важно, а какво е ставало. Вие сте препорѣчвали едно, г. Ляпчевъ е препорѣчвалъ друго — какво е ставало е важно.

В. Молловъ (д. ср): А решавалъ е управителниятъ съветъ на Българската народна банка по съображение на интереситѣ на народното стопанство. Азъ ви казвамъ, че азъ заповѣди не давамъ. Народната банка е самостоятелна и автономна — това трѣбва да се разбере. И вие да заповѣдате да издаде банкноти, нѣма право да ги издаде по ваша заповѣдь, или по заповѣдь на министра на финанситѣ. И то е много ясно. А Българската народна банка си е решавала този въпросъ по стопански съображения, по съображения, че въ известна частъ на населението, може би, е имало по-голямъ нужди. На всѣки случай, ако сж внесени такива храни по 6-20 л., това не значи, че следъ туй пѣкъ хранитѣ сж продавани по 2 л. — не. Защото при таквъ единъ вносъ пакъ можеше цената на зърненитѣ храни да бѣде 6-20 л. на вътрешния пазаръ, а ги нѣмаше. Но азъ мога да ви посоча и други случаи, въ които Българската народна банка е действувала по начинитѣ и методитѣ, по които се действува при такива случаи. Напр., презъ 1929 г. тя съкрати, ограничи кредита, ревизира цѣлия си портфейлъ, увеличи скотовия процентъ. Това е редовниятъ начинъ, по който една банка ограничава кредититѣ за вносъ, а не е контингентирането. Презъ 1930/1931 г. положението е вече по-друго отъ това. 1929 г. излѣзна една съвършено изключителна година. Въ всички тѣзи действия Българската народна банка се е съвѣщавала и съ други хора, и съ представителя на Финансовия комитетъ, който преди всичко имаше за целъ да следи по каквъ начинъ се упражнява не бюджетътъ, а този монополъ, и какво се получава за стопанството на България, и който всѣки три месеци даваше отчетъ на Финансовия комитетъ. Желателно е да прочетете една книга на единъ много добъръ френецъ, който е билъ много полезенъ за насъ Jack Seydoux — който почина вече — въ която описва цѣлия пѣтъ, по който се е дошло до плана Дуосъ, до плана Ижнгъ, политиката, която се е следвала тогава отъ великитѣ държави, която се е следвала отъ Обществото на народитѣ, за да се убедиете, че ние сме следвали тъкмо онуй, което е било следвано и препорѣчвано отъ единъ отъ най-големитѣ специалисти по тѣзи въпроси.

Азъ казвамъ, че реформата бѣше необходима, за да се освободи Българската народна банка отъ задачи, които тя не можеше да извършва — ипотеченъ кредитъ и други нѣкои кредитни операции. Тя стана емисионна банка. Но това не приключва банковата реформа, която трѣбва да продължава. Трѣбва действително да се създадатъ и други банки, отъ които нашата страна има нужда. Не зная дали условията и времената днесъ сж благоприятни, но несъмнено с, че такава реформа ще бѣде наложена, и тя е твърде сжществена, защото трѣбва да засегне и Кооперативната банка, и Земледѣлската банка.

Сега, г-да, азъ свършвамъ съ този въпросъ. Мога да резюмирамъ въ нѣколко думи. Целитѣ, които сж били

преследвани съ политиката на България от самото начало, сж съвършено ясни: намаляване на политическите задължения, които при други условия, освен при тѣзи, при които е действовало, може би не биха били намалени; удовлетворяване крещящите нужди на нашето стопанство, което удовлетворяване — както щете да критикувате — пакъ е спомогнало извънредно много и най-много е допринесло, щото у насъ да не се развие безработицата, която се разви така силно въ другите държави. Дано и въ бъдеще ние нѣмаме това явление! Опасявамъ се, обаче, въ това отношение отъ намалението на амелиоративните работи, поради липса на срѣдства, поради туй, че не виждамъ, че замѣстникътъ на Албертъ Тома, който е вече покойникъ, би могълъ да даде онѣзи кредити, които се търсятъ отъ г. министра на търговията въ размѣръ на 3.900.000.000 л., за други едни подпомагателни или амелиоративни работи, които трѣбва да се предприематъ; не виждамъ и отъ другаде да можемъ да получимъ тия кредити. Следователно, тази политика може би временно ще се ограничи и ще се спре. Дано това не повлияе върху безработицата, защото иначе ние ще трѣбва да издѣржаме безработните пакъ съ държавни срѣдства въ повечето случаи, но вече съ държавни срѣдства, които ще отиватъ — както това е станало обичай въ другите държави — безъ полза, т. е. само за изхранване на едно население, което ще е въ невъзможност да се труди и, следователно, безъ да имаме срещу направения разходъ известно уравновесяване, известенъ резултатъ.

Съ тази политика ние добихме стабилизациата на нашата девиза и възможността съ туй да се решаватъ други много важни въпроси — въпроситъ за нашата стопанска политика и за другите реформи.

Бждете увѣрени, че безъ стабилизирани левъ — макаръ че и съ този въпросъ често пѣти, по недоразумение, ние, така да се каже, си играемъ — ние не можемъ да проведемъ никаква сериозна политика. Разколебае ли се стабилността на лева, бждете увѣрени, че нищо сериозно не ще може да направи нашата държава.

Но ние можахме да закрепимъ и търговския си балансъ. Търговскиятъ ни балансъ се явява по отношение на нашия износъ горе-долу опредѣленъ, установенъ, обаче по отношение на нашия вносъ той се колебае. Като вземете предъ видъ търговския балансъ, който имаме сега, и като сравните данните, които сж отпечатани, напиримъ, въ последния докладъ на Финансовия комитетъ, отъ м. мартъ т. г., ние ще се увѣримъ съвършено ясно, че количеството на нашия износъ се увеличава, но ние ще видите сжщо така, че той остава постояненъ по своята стойностъ. Той остава постояненъ по своята стойностъ, поради грамадното спадане на ценитъ. И, следователно, ако въ втората половина отъ 1930 г. ние бихме могли да разчитаме да се доближаваме до едно нормално покачване на ценитъ, тогава нашиятъ износъ, така стабилизирани, щѣше да даде съвършено обратните резултати въ девизно отношение и по такъвъ начинъ щѣхме да можемъ да покриваме по-инакъ нуждитъ отъ девизи, които имаме. Следователно, и тукъ причината за кризата се явява извънъ самия търговски балансъ, причината се явява въ спадането на ценитъ.

Трѣбва сжщевременно да ви обясня и другото положение — положението на платежния балансъ, по който сжщо така се говори. Вѣрно е, че платежниятъ балансъ се подхранваше до голѣма степенъ въ последно време и отъ срѣдствата, които идѣха като резултатъ отъ двата заема. Азъ ви казахъ какво бѣше положението въ 1926 г. Но и доскоро, до последно време, срѣдствата на тѣзи заеми имаха извънредно голѣмо значение. Бѣха отъ извънредно голѣма полза, колкото се отнася до разполагаемитъ девизи въ Българската народна банка.

Сега, ясно е, несъмнено е, че щомъ ние въ нашия търговски балансъ, въ нашата търговия сме ударени въ ценитъ; щомъ отъ друга страна нашиятъ вносъ, колкото и да е колебливъ, понеже става не на дребно, а на едро, не може да се намали, ще имаме известна липса, известенъ недостигъ и догдето не бжде достигнато едно уравновесяване, едно подобряване на ценитъ, този недостигъ ще продължава. Това е съвършено ясно. Но причината на туй не трѣбва да се търси въ миналото и въ туй, че е трѣбвало девизитъ да бждатъ запазени на едно мѣсто и да стоятъ за такъвъ единъ день, но въ туй, че тогава никой не е могълъ да предвиди, че ще дойде едно такова катастрофално спадане на ценитъ. Ако бѣше въпросъ за мене — е, то се знае, оценката е лека. Но главното е тамъ, че всичките представители на финансовитъ министерства въ свѣта, съ които азъ съмъ бивалъ въ контактъ, но съ които азъ не мога да се сравнявамъ, сж въ сжщото непрекъснато; това е Сноуденъ, това сж френските министри на финанситъ,

които сж минавали на нѣколко пѣти въ последните години презъ французкия кабинетъ, това е сжщо въ Германия. Но вземете ние Съединенитъ щати, финанситъ на които сж управлявани отъ единъ Мелонъ, самъ еднитъ отъ най-големитъ богатѣши на свѣта; и той не е могълъ да допусне, че днесъ бюджетътъ на Съединенитъ щати ще има 435 милиона долари дефицитъ. Ето ви Италия, която има друга икономия, която има друго уреждане, като корпоративна държава, където има другъ контролъ отъ държавната властъ — нѣщо, което се препорѣчва отъ нѣкои срѣди и въ нашата държава; и тя приключва бюджета си, споредъ последния докладъ на Москони за миналата година, съ 2 милиарда и нѣколко стотинъ милиона лирети дефицитъ.

П. Стоевъ (раб): Криза, криза! (Смѣхъ)

В. Молловъ (д. сг): Знамъ, че е криза.

П. Стоевъ (раб): Системата души всичко.

А. Буровъ (д. сг): Гладория, гладория! ...

В. Молловъ (д. сг): (Къмъ работниците) Дефицитътъ е въ рубли, които е паднала, за да не може никѣде нищо да се купува съ нея.

А. Буровъ (д. сг): (Къмъ П. Стоевъ) Тамъ има роби! ...

П. Напетовъ (раб): Въ мина „Черно-море“ сж робитъ, гдето работниците работятъ по 10 часа.

А. Буровъ (д. сг): Всѣки е свободенъ да я напусне. А въ Московската република всѣки е вързанъ като черноработни и, ще не ще, подъ страхъ на смъртно наказание, е принуденъ да работи. Това го знаете много добре.

П. Стоевъ (раб): Тукъ сж робитъ. Тамъ, въ всѣки случай, не е като у насъ въ участѣна.

В. Молловъ (д. сг): Следователно, всичко туй правилно се оценява и правилно се вижда и, като така, ще трѣбва да го сложимъ въ онѣзи граници и рамки, въ онѣзи възможности, въ които е ставало.

Сега, г-да, остава ми да мина на самия бюджетъ на държавата и ще ви посоча бележитѣ, които ще направя по него.

Бюджетопроектътъ на държавата за 1932/1933 г. въ своята техническа страна и въ сжществото си не се различава отъ бюджета за 1931/1932 г. — не затуй, че може би повече промѣни не биха могли да бждатъ направени, но затуй, че нашиятъ бюджетъ е установенъ. И всичко оноза, което въ миналото често пѣти се говорѣше, че внасяме законопроектъ за бюджета, който не съдържа основа, което трѣбвало да съдържа, че съдържа постановления, които не бива да влизатъ въ закона за бюджета — всичко туй е било критика, която въ действителностъ не е основателна. Вземете сегашния законопроектъ за бюджета и ще видите, че — освенъ измѣнението на пощенскитъ такси, параграфа, който засѣга удържките върху заплатитъ на чиновникитъ и на другите лица, и § 3, който не се отнася въ действителностъ до бюджетенъ въпросъ — въ него нѣма никакво различие отъ предшествувания законъ за бюджета. Азъ разбирамъ това възприемане и това установяване на законопроекта за бюджета, защото иначе не би могло да се постъпи, и нѣма защо да критикувамъ въ тази посока представения законопроектъ за бюджета; азъ бихъ казалъ само, че въ законопроекта за бюджета има постановления, които не би трѣбвало да фигуриратъ въ него. Такова постановление е забраната на народните представители да заематъ държавна служба. Азъ разбирамъ, че тая забрана трѣбва да бжде отъ финансовъ характеръ, да не се получаватъ двойни заплати, но не въ смисълъ, че единъ народенъ представител не може да бжде професоръ въ Университета. И смѣтамъ, че този въпросъ би трѣбвало да се реши съ закона за народната просвѣта, а не съ закона за бюджета на държавата. Но има известни други постановления, които не сж осмѣществени, въпреки че отъ 21 юний или, по-добре, отъ 1 юний 1931 г. минаватъ вече доста месеци; има известни задължения, които бѣха поети по стария законъ за бюджета и които не сж изпълнени. Азъ обръщамъ вниманието ви върху тѣхъ — може да сж малки работи, но не сж изпълнени. Напр., не е създаденъ правилникъ за превознитъ държавни срѣдства, който бѣше готовъ — щѣше да се издаде, но не е издаденъ. Ще се каже, може би, дребна работа! По въпроса, напр., за надничарскитъ длѣжности — дали трѣбва да се назначаватъ

за надничари само лица, които да вършат физическа работа, а надничари за канцеларска работа да се назначават в малко случаи — и това е гласът възпикущ в пустиня. Имаше и друго едно задължение — да се направят икономии, които можеха да бъдат направени още през м. октомври чрез един коректив — напр., закриването на някои съветни палати, което беше напълно готово, въ съгласие с Върховната съветна палата. И това не стана. Разбирамъ, че грижата е много голяма, разбирамъ, че има много други съществени и важни въпроси, които има да се разрешават. Азъ искамъ само да изтъкна, че тия постановления сега се повтарятъ, и изказвамъ пожелание тѣ да не останатъ мъртва буква, но най-сетне да се изпълнятъ.

По отношение разходите на държавата г. министърътъ на финансите съобщи съкращенията, които той е направилъ. Кolkото се отнася до съкращенията въ личния съставъ, той може да разчита на нашата пълна подкрепа. Той изчислява числото на съкратените чиновници на 1.406, ако се не лъжа. Обаче азъ не зная дали въ тая сѣтка влиза числото на онѣзи учители, които се създаватъ по бюджетопроекта за народната просвѣта. Азъ тамъ виждамъ, че числото на прогимназиалните учители и на учителите въ първоначалните училища се увеличава съ едно число надъ 2.000 души. Азъ нѣма да отричамъ значението на народната просвѣта, но азъ веднага бихъ подчерталъ необходимостта отъ една коренна, дълбока реформа, защото въ този пътъ, съ единъ милиардъ лева бюджетъ за народната просвѣта, ние дълго време не можемъ да изтраемъ. Каквото щемъ да говоримъ за нуждите на просвѣтата, колкото и цифри да изнасяме — които, впрочемъ, не сѣ върни — тая цифра, че 40% отъ нашето население било грамотно, е свършено невѣрна. При изчисление грамотността въ България ние трѣбва да вземемъ предъ видъ населението, което дохожда въ известни учреждения, при известна възраст, напр., лицата, които отиватъ да изпълняватъ службата си като трудоваци или като войници — 98% отъ тѣхъ сѣ грамотни. Следователно, въ този процентъ — 40% — сѣ взети предъ видъ и децата до 7-годишна възраст, които и безъ туй сѣ неграмотни и затова този процентъ на неграмотността у насъ е невѣренъ. Но и да беше вѣренъ, ние трѣбва въ това отношение действително да дойдемъ до известни други решения, които искатъ много голяма сила и голямъ куражъ за осъществяване.

Сега, г-да, по другите съкращения. Азъ очаквахъ и други съкращения, но тѣ не станаха. Азъ очаквахъ да се направятъ съкращения въ окръжитѣ, въ мировите сѣдилища и въ други сѣдилища.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Вие 8 години управлявахте, защо не ги направихте?

В. Молловъ (д. сг): Знамъ това възражение. — Азъ искамъ да кажа. . . .

Обаждатъ се отъ земледѣлцитѣ: Какъ не Ви е срамъ!

В. Молловъ (д. сг): Не го казвамъ за укоръ, но казвамъ, че и вие имате същитѣ трудности, каквито имаме и ние. (Оживление) Това ви казвамъ не за укоръ, но посочвамъ мястото. Азъ не съмъ правилъ тѣзи извлечения, тѣ бѣха направени, и за туй ви казвамъ колко мъчно се приспособява нашето население, щото нѣкое учреждение, създадено въ миналото, изъ единъ пътъ да липсва, и това е затуй, защото мѣстни интереси сѣ свързани съ него. Това ви казвамъ.

Но съ известни други съкращения, които сѣ направени, азъ не мога да се съглася. Кolkото и да признавамъ възможността за съкращения, напр., въ Университетския бюджетъ, въ известни области, където самата университетска управа би ги посочила, не бихъ могълъ да се съглася съ едно такова, мога да го кажа, случайно съкращаване на известни катедри, които може би въ случая въ известни факултети да иматъ по-голямо значение, отколкото нѣкои други. Следователно, и тамъ трѣбва да има едно разбирателство между автономната властъ на Университета и министра на финансите, респективно министра на просвѣтата, за да се дойде до едно разумно съкращение.

Но ето и друго едно. Въ Министерството на правосъдието се съкращава едно отделение отъ Върховния касационенъ съдъ, който е претрупанъ съ работа. Върховниятъ касационенъ съдъ има 14 хиляди 800 и толкова дѣла: граждански — близо 6 хиляди и углавни — 9 хиляди. Той има сега-засега 6 отделения — едно се съкращава. Предлага се съкращаването на едно отделение, когато има две вакантни мѣста, които се попълватъ съ по-млади съ-

дии — не затова, че другите сѣ надвишили предѣлната възраст, 65 години, не. Искамъ да кажа, че когато се съкращава, трѣбва да се започне отъ тия вакантни мѣста, а не несмѣняеми сѣдии да се уволняватъ поради това, че се прави съкращение по бюджета, когато има специаленъ законъ. Азъ мога да ви прочета въ бюджетопроекта на Министерството на правосъдието една забележка, която възбуди недоумение у менъ, защото такава забележка въ единъ бюджетопроектъ не би могла да бъде допустната. Всички добри юристи, които днесъ се занимаватъ съ този въпросъ, биха казали, че такава забележка въ единъ бюджетъ не може да се приема — забележката на стр. 25. Тая забележка казва: (Чете) „Министърътъ на правосъдието може да освободи отъ длъжностъ сѣдии и прокурори въ сѣдилищата, въ които такива съкращения не се предвиждатъ.“ Правятъ се известни съкращения, но извънъ тѣзи съкращения, които, безспорно, трѣбва да се направятъ, ето ви и една забележка, споредъ която и тамъ, където не се правятъ съкращения, може да бъдатъ уволнявани несмѣняеми сѣдии. Съ една забележка се отмишлява законътъ за устройството на сѣдилищата! Може ли това? Азъ такова законодателство, съ забележка, не бихъ допустналъ по никой начинъ. Предполагамъ, че тая забележка се е промъкнала безъ Министерския съветъ да я е забелязалъ, както често става.

Като правя тѣзи бележки, азъ ви казвамъ: реформи се налагатъ, реформи ще се правятъ и, ако тѣ не сѣ направени до този моментъ, то е поради голѣмитѣ мъчности за тѣхното правене и тѣхното прилагане. А пъкъ несъмнено е, че властта трѣбва да намѣри сили и възможностъ да ги направи.

Веществени разходи. И тамъ има съкращения — азъ нѣма да ги изброявамъ. Моето впечатление е, че веществени разходи сѣ съкратени по Министерството на благоустройството, по Министерството на просвѣтата, по Министерството на правосъдието, по Министерството на войната, по Министерството на финансите, ако не се лъжа, но въ течение на годината ако не изцѣло, отчасти ще бъдатъ направени тия съкратени веществени разходи. Въ сѣщность тия съкращения се правятъ съ огледъ да се дойде до едно цифрено уравнивяване на бюджета. Азъ не искамъ да кажа, че тукъ се прави нѣщо ново; това е правено въ миналото, може би и въ бъдеще ще се прави. Азъ искамъ да обърна само вашето внимание, че не всички съкращения, които се правятъ въ бюджета, могатъ да бъдатъ осъществени и, следователно, не ще можемъ така спокойно да говоримъ за уравнивяване на този бюджетъ.

Кolkото се отнася до приходите, ще кажа само, че тѣзи 950 милиона, които сѣ предвидени отъ митата — като имамъ предъ видъ доклада на Финансовия комитетъ, който счита, че вносътъ презъ идущата 1932/1933 г. ще бъде съ 50% по-малкъ — сѣ изчислени за нормално време и, следователно, ще трѣбва да бъдатъ намазани, ако не съ 50%, то съ 30%. Намалятъ ли се приходите отъ митниците, ще се почувства отъ държавата веднага една извънредно голяма липса на срѣдства.

Ще кажа две думи и за критиката, която се прави по отношение на износните мита, премахнати въ наше време. Съ намаляване ценитѣ на зърнените храни износните мита изчезнаха, но ако тѣ бѣха останали до критическата година, до есента или до първата половина на 1930 г., когато имаше спадане на ценитѣ на зърнените храни, щеше да има въ бюджета една дупка отъ 450 милиона лева, която съ нищо не може да се попълни. А пъкъ сега износните мита сѣ махнати, тѣ не съществуватъ. Въ приходите сега има известна стройностъ, има възможностъ държавата да диша и да съществува. Ето защо не може да се критикува премахването на износните мита. Въвеждането имъ бѣше необходимо въ 1919/1920 г. при голѣмитѣ цени, когато можеше да се използва конюнктурата. При обратната конюнктура тѣ не можеха да бъдатъ задържани.

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Г. Молловъ, моля свършете.

В. Молловъ (д. сг): Скоро ще свърша.

За прѣжитѣ данѣци. По прѣжитѣ данѣци ще спомена само предложението за отмишляването на поземелния данѣкъ. Да го приемемъ. Тоя данѣкъ е несправедливъ, несвършенъ е, но какъ г. министърътъ на финансите ще попълни своя бюджетъ? Съ какво ще бъде замѣстенъ този приходъ отъ поземелния данѣкъ въ размиръ на 350 милиона? И азъ бихъ приелъ предложението на г. Димовъ, но смѣтамъ, че вие нѣма да го приемете или поне, ако се предложи, нѣма да го гласувате. Преди всичко трѣбва да има кадастъръ, за да съществува редъ въ прѣжитѣ данѣци. А колко струва кадастърътъ, вие знаете. Надъ ми-

лиардъ, а може би и повече. Докато нѣма кадастъръ, вие прѣхитъ данъци не можете да ги уредите правилно, по единъ редовенъ начинъ.

Нѣма да се спирамъ върху другитѣ приходи, но ще задамъ само единъ въпросъ. По конвенцията Кафандарисъ—Молловъ сѣ предвидени 88 милиона лева. Като се дойде до приемането на това перо, г. министърътъ на финанситѣ да обясни защо е това намаление отъ 148 милиона лева на 88 милиона лева и кога е станало.

Министърътъ на финанситѣ самъ изчислява, че постѣпленията му нѣма да бѣдатъ повече отъ 6.406.000.000 л., или 6.490.000.000 л. заедно съ постѣпленията отъ желѣзницитѣ, а разходитѣ сѣ 7.300.000.000 л. Азъ виждамъ въ доклада на финансовия комитетъ и въ проучванията му, че той е препоръчалъ единъ бюджетъ отъ 7 милиарда или 7.100.000.000 л.; точно, ясно не е казано, но върху тази база сѣ правени разговори, преговори и изчисления. При твърдението на министъра, че постѣпленията нѣма да бѣдатъ повече отъ 6.400.000.000 л., трѣбва да се заключи, че този бюджетъ се приключва отъ сега съ единъ установенъ, косвено признатъ дефицитъ отъ 900 милиона до 1 милиардъ лева. Това е въ действителностъ положението по бюджета на държавата за 1932/1933 г.

Сега ще направя една бележка за дефицита отъ 1930/1931 г.

И. Василевъ (з): Дано предричанията Ви за този бюджетъ се оправдатъ толкова, колкото и предричанията Ви за миналия бюджетъ!

В. Молловъ (д. сг): Даннитѣ, които ще намѣрите въ доклада за приключване бюджетното упражнение на 31 мартъ, който е вече публикуванъ, и въ другитѣ доклади, които сѣ правени въ това отношение, свидетелствуватъ само едно, че вие ще трѣбвате приходитѣ отъ желѣзницитѣ, отъ 1 априлъ 1930 г. до 31 мартъ 1931 г., да ги намалите съ 102 милиона лева. Следователно, намалението на постѣпленията ще бѣде по-голъмо и ще стане 233 милиона а не 131 милиона, както е съобщено. По-сетне вие ще трѣбвате да обърнете внимание и върху друго. Действително има дефицитъ за 1930/1931 г. Азъ зная по какъвъ начинъ се покрива този дефицитъ. Издадени сѣ съкровищни бонове за 600 милиона лева; взети сѣ пари отъ фондоветѣ, които въ сѣжностъ пакъ сѣ резерви; взета е печалбата отъ сребърнитѣ монети 690.826.000 л. Тѣй че счетоводно бюджетътъ за 1930/1931 г. се приключва съ единъ излишъкъ отъ 61.591.000 л. Искамъ да кажа, че това е единъ дефицитъ бюджетенъ, че това е единъ дефицитъ, който съкровищно е покритъ, но който не е консолидиранъ. Дефицитътъ за 1931/1932 г. смѣтамъ, че вече съ по-малка възможностъ можемъ да го покривемъ съкровищно, защото срѣдствата на фондоветѣ се изчерпватъ и дохождаме до другия въпросъ — за положението на съкровището въ предстоящия месецъ. Това е единъ тежъкъ въпросъ, който министърътъ на финанситѣ има да разрешава и който е свързанъ съ неговитѣ усилия за намаление плащанията въ странство, не само въ девизно отношение, но и въ съкровищно отношение. Не само въ девизи ние ще имаме недостигъ, но ще има по-малко постѣпления отъ нашитѣ данъци. Следователно, тежкото положение започва сега да дохожда, защото наличнитѣ срѣдства сѣ изчерпани. Може би, азъ бихъ действувалъ другояче, но не е тукъ сега време азъ да описвамъ какво бихъ направилъ; азъ искамъ тукъ да кажа само какво е направено и да си кажа думата по това, което се предлага отъ днешния министъръ на финанситѣ.

Азъ искамъ да приключа, г-да, това, което искахъ да изложа по бюджета.

Действително голѣми въпроси се повдигатъ. Нашето население се увеличава; ние сме действително на кръстопътъ; може би ще трѣбва да промѣнимъ радикално системитѣ, които съществуватъ въ нашата държава — правнитѣ и обществени системи. Въ туй отношение ще се наложи единъ планъ единенъ на всички фактори, на всички срѣди, които биха желали да изведатъ държавата отъ критическото положение, въ което тя се намира следъ избухването на кризата презъ 1930 г.

И. Стоевъ (раб): (Възразява нѣщо)

В. Молловъ (д. сг): Трѣбва да кажа, обаче, че това критическо положение се създава не само отъ кризата. Болестта на нашата държава и на нашето общество е въ излишка на населението. (Веселостъ. Възразения отъ мнозинството и отъ работницитѣ) Моля ви се, имайте търпение.

И. Василевъ (з): Сега си обясняваме защо го трепяхте.

В. Молловъ (д. сг): Ние нѣмаме сега емиграция. Всѣки година нашето население нараства съ 100.000 души. Макаръ изчисленията на националния приходъ да се правятъ върху различни бази, но днесъ той е по-малъкъ, а населението е по-голъмо. Населението се мжи да намира поминъкъ, защото поминъкътъ му намалява. Това е истината. Вземете оная частъ отъ населението, която принадлежи къмъ тѣй наречената интелигенция; вземете това, което представляватъ днешнитѣ партии, вземете чиновническия въпросъ; вземете надничарския въпросъ, вземете количествата надничари, които сега Софийската община праща на пакети ту въ градската градина, ту въ трамваитѣ, ту не знамъ къде. (Възразения отъ земледѣлцитѣ)

Т. Тонковъ (з): Не повече отъ васъ.

В. Молловъ (д. сг): Азъ не говоря само за сега. И въ миналото е било така. — Вземете така нареченото службогосство. Знаете, че има маса младежи, които днесъ не могатъ да се прехранватъ и търсятъ мѣсто на държавната трапеза, както се казва.

П. Стоевъ (раб): Двеста хиляди безработни има.

В. Молловъ (д. сг): Държавата изнемошява. Тукъ се чете отъ г. Димовъ колко чиновници се падатъ у насъ на хиляда жители и колко въ другитѣ държави. Процентътъ на чиновницитѣ е единъ отъ най-големитѣ. Може ли производителната частъ отъ населението да храни непродовжителната? Отъ чиновничество имаме нужда, отъ служби имаме нужда, но не отъ излишни служби или отъ такива съ претрупанъ персоналъ. Тамъ е болниятъ въпросъ. Възразявате, че съмъ казалъ, че има излишъкъ отъ население. Азъ не говоря въ такъвъ смисълъ, както нѣкои тукъ искатъ да го разбератъ; азъ говоря въ смисълъ, че нѣма достатъченъ поминъкъ. А всичко това води къмъ друго — държавата трѣбва да се стабилизира, трѣбва да мине не само къмъ решителни просвѣтни реформи, но и къмъ едно регулиране, къмъ едно реформиране на нашето производство. Можемъ да се смѣемъ за онова, което е ставало въ миналото, можемъ да се подиграваме съ доматитѣ на моя другаръ г. Григоръ Василевъ, можемъ да се подиграваме съ дълбоката оранъ, която се проповѣдаваше, или съ туй, че тукъ-таме имало плугове, които сѣ рѣждаха и пр. Производството днесъ е увеличено, но зърнени храни не можемъ да изнасяме, защото ценитѣ на зърненитѣ храни сѣ спаднали. Ще трѣбва може би формата на собствеността да бѣде измѣнена, да се мине къмъ кооперативна форма, която има своитѣ наченки въ тия начала, които ние препоръчвахме и които не можахъ да бѣдатъ осъществени. Действително това е една голѣма задача, която надминава усилията на одного или на една партии.

Азъ трѣбва да кажа, че ние трѣбва да имаме и по-установена търговска политика. Ние щѣхме да сключимъ търговски договори. Знаемъ, че е мжчно да се водятъ сега преговори. Една грамадна комисия бѣше назначена, но не видѣхме нейния докладъ. Сега се говори за клирингъ и компенсация — времената сѣ такива — говори се за предпochtителни мита. И ние се мжчимъ да влѣземъ, да бѣдемъ включени въ дунавския съюзъ, въ дунавското съглашение, макаръ че цѣлятъ смисълъ на това съглашение е да приемемъ оная помощъ, която Франция и другитѣ държави биха се съгласили да дадатъ и която Тардъо изчислява на не по-малко отъ единъ милиардъ франка, разпредѣлени между дунавскитѣ държави, които той изчислява на петъ, а може би ние ще бѣдемъ шестата, както и да приемемъ оная помощъ, която се очаква отъ Международното бюро на труда въ форма на заемъ, макаръ да се говори противъ заемитѣ. Но, разбира се, въ времената, въ които живѣемъ, това би било едно облекчение, макаръ и временно. Не съмъ азъ, който ще затворя очитѣ си предъ нуждитѣ на държавата, предъ нуждитѣ на времето и не бихъ препоръчвалъ на всѣка цена една мѣрка, когато бихме могли да минемъ безъ нея. А знаете ли какво значи клирингъ, компенсация? Това значи, че девизи нѣма да постѣпватъ; това значи ще продадешъ — ще купишъ. Ако ние дойдемъ дотамъ, тогава действително не ще можемъ по никакъвъ начинъ да уредимъ нашитѣ външни задължения, нито политически, нито частни, защото отъ нашия търговски балансъ нѣма да имаме никакви девизи.

Тия реформи, г-да, сѣ наложителни, тая политика е наложителна, тя ще трѣбва да се върши съзнателно, системно разработена. Обаче тя трѣбва да се провежда и въ други посоки, трѣбва да се провежда и въ финансово отношение. Азъ тукъ съмъ напълно съгласенъ съ това, което

е декларирано нееднократно от правителството и азъ бихъ желалъ то да държи на тая своя декларация, че не-премънно ще се поддържа стабилността на нашия левъ до край. Това бѣше задачата на миналото, това трѣбва да бѣде задачата и на днешното правителство. Азъ прочетохъ, понеже не можахъ да чуя, речта на моя уважаемъ другаръ г. Стояновъ. Той предлага девалоризация, защото по този начинъ щѣли да бѣдатъ изплатени задълженията вътре въ държавата. Когато иматъ само вътрешни задължения, държавитѣ сѣ прибѣгвали до това, но тогава външнитѣ задължения ставатъ много по-тежки. Девалоризацията, като мѣрка, би имала значение, когато при стабилизиранието на монетата е ревалоризирана монетата, което не става у насъ, или когато ние бихме имали възможностъ да спремъ падането ѝ, както това направи Англия. Но ние имаме ли тия сръдства? Нѣмаме. Възможна ли е девалоризация безъ инфлация? Не, защото за изплащане на частнитѣ дългове трѣбва да се създадатъ платежни сръдства, а тѣ чрезъ девалоризация не се създаватъ, а чрезъ инфлация. Но ако ние направимъ инфлация, ще подбиемъ стойността на нашия левъ, а това не само по законъ, но и по уговаряне съ Обществото на народитѣ не може да се върши. Следователно, мисълта за инфлация трѣбва да бѣде отхвърлена.

Но азъ казвамъ, че има и други моменти, които би трѣбвало да бѣдатъ взети подъ внимание, и които отначало не бѣха достатъчно оценени. И ние сме мислили за облекчение положението на селянина, като сме вземали мѣроприятия за подобрене неговия битъ, неговитѣ условия на животъ, неговата култура. И ще видите, че отъ онова, което е правено отъ насъ, 3/4 е за селянина. Но неговата задължителностъ трѣбваше да се намали не чрезъ едностранчиви мѣроприятия, каквито бѣха двата закона, които се прокараха отъ настоящето Народно събрание. Ние не имъ направихме опозиция, защото не желаехме да даваме доказателства, че сме противъ едно такова добро желание да се намали задължителността на нашия селянинъ или на другитѣ граждани, обаче тая операция трѣбваше да върви паралелно съ една кредитна операция, за да не дойдемъ до единъ резултатъ, който навсѣкжде се забелязва: унищожение на кредита въ селата. Сега кредитътъ е подбитъ, а при подбитъ кредитъ пазарътъ е подбитъ; при подбитъ пазаръ, подбити сѣ индустрията, земледѣлието, засегнатъ е оборотътъ, намалени сѣ постѣпленията, а всичко това се много тежко отразява върху финанситѣ на държавата. Тамъ трѣбваше да се действува по другъ пѣтъ. Оная реформа, която се предлагаше на кооперативната система, въ връзка съ създаването въ странство на земеделски институти за даване евтинъ земеделски кредитъ, се забави. Може би още не е късно да се свържемъ съ тия институти. Трѣбваше непременно да се проведе една кредитна операция, за да можеше да стане едно разсрочване на задълженията, за да не настѣпи това премахване на кредита, което настѣпи сега.

Министъръ Д. Гичевъ: Какво искате да кажете?

В. Молловъ (д. сг): Искамъ да кажа, че последиците сѣ тежки. Необходимо е да запазимъ стабилността на лева, да запазимъ кредита на държавата, да запазимъ всички онѣзи придобивки, които миналото даде съ общи усилия и съ една политика, която — както отъ самото начало подчертахъ — по разни пѣтици и съ разни сръдства осъществяваше едни и сѣщи цели. Днесъ, може би въ едно отношение обстоятелствата сѣ по-благоприятни, защото всички държави се намиратъ въ еднаква мизерия, въ еднаква криза. Нѣма държави незасегнати, нѣма народни стопанства, които да не се намиратъ въ трудно положение, нѣма финансови министри, които да не се намиратъ предъ почти неразрешими задачи. Но тѣзи задачи у насъ ще могатъ да бѣдатъ разрешавани само при едно предположение — че ще бѣдатъ разрешавани международно, съ довѣрието, което всичкитѣ останали ще иматъ къмъ нашата държава, къмъ нашата система, къмъ нашето съгласие, къмъ нашето обединение. И затуй азъ възприемамъ позиа, който г. министърътъ на финанситѣ направи, за надпартийно разбиране на работитѣ и отправямъ сѣщо тѣй апелъ къмъ васъ, да разбирате и вие тѣй тая обща работа, защото безъ обща работа нѣма да разрешимъ въпроситѣ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Т. Тонковъ (з): Вчера не мислѣхте така, а дѣдѣхте хората на патриоти и на предатели.

М. Деляновъ (з): Преди 21 юний обединението се правѣше съ насилие.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля.

Има думата народниятъ представителъ г. Атанасъ Неновъ.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Моля Ви се, г. председателю! Азъ бѣхъ записанъ да говоря следъ г. Моллова. Снощи не бѣхъ тукъ поради туй, че бѣхъ много уморенъ. Вѣрно е, че правилникътъ нарежда, че щомъ се изчерпи списъкътъ на записанитѣ оратори, не се дава думата, освенъ на представители на неизказалитѣ се групи. Но въ правилника има и другъ членъ, който предвижда, че Народното събрание може да разреши на единъ народенъ представителъ да говори и следъ това. Ето защо, азъ моля, да се гласува да ми се даде думата, защото желая да говоря по бюджета.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: При второто четене.

П. Деневъ (р): Г. председателю! Ситѣмъ, че има основание да се допитате до Народното събрание по въпроса, който повдига г. Даскаловъ. Г. Стефанъ Петковъ — по поводъ на запитването, направено му отъ единъ нашъ колега отъ болшинството, дали изразява своето мнение или това на групата си, респективно на болшинството — заяви, че изразява своето лично мнение. Ако това е така, групата на националибералитѣ има дълга и правото да заяви, кой е нейниятъ представителъ, натоваренъ да изкаже въ Парламента мнението на групата при общитѣ дебати по бюджета. Ако това е г. Даскаловъ, той има право да говори сега. А ако и той не ще изрази нейното официално схващане, то нѣма право да говори.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Снощи азъ прекратихъ разискванията, тѣй като записанитѣ оратори не присѣствуваха. И остана за днесъ да се изкажатъ неизказалитѣ се парламентарни групи. Вѣрно е, че народниятъ представителъ г. Стефанъ Петковъ заяви, че по единъ въпросъ изразява своето лично мнение, както това може да заяви всѣки народенъ представителъ отъ трибуната. Но вѣрно е и това, че г. Стефанъ Петковъ принадлежи къмъ националибералната парламентарна група; ...

П. Деневъ (р): Той каза, че говори отъ свое име.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Следователно, тая група се е изказала.

П. Деневъ (р): Не се е изказала.

П. Стоевъ (раб): Да го изключатъ тогава.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Заради това ние днесъ ще изслушаме ораторитѣ само на ония парламентарни групи, които не сѣ се изказали. Съгласно чл. 18 отъ правилника, азъ мога да дамъ думата на г. Даскаловъ само следъ разрешение на Парламента. И затуй, слагамъ на гласуване. Който е съгласенъ да се даде думата на г. Даскалова, моля, да вдигне рѣка. Малцинство, Събранието не приема.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ искамъ думата.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Азъ съжалявамъ, че се създава такъвъ инцидентъ въ Парламента, толкозъ повече, че болшинството разреши тоя въпросъ тая сутринъ въ частното си заседание.

П. Н. Даскаловъ (нац. л): Не е разрешенъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля, г. Даскаловъ. — Парламентътъ не разрешава отношенията на парламентарнитѣ групи спрѣмо тѣхнитѣ членове. Ако излѣзе единъ членъ на една парламентарна група да изкаже свое убеждение, парламентарната група, ако не се солидаризира съ него, трѣбва да го изключи. Иначе, г-да, всѣки денъ ще разрешаваме такива въпроси. Въ всѣка група има хора, които различно мислятъ. Или групата не трѣбва да допусне всѣки нейнъ членъ да излиза да говори отъ нейно име, или щомъ единъ нейнъ членъ е го-ворилъ отъ свое име, ще трѣбва да го изключи.

Б. Смилов (нац. л. о): Какъ може групата да не го допустне да говори, когато всеки народен представител има правото да се запише?

Министър-председател Н. Мушанов: Не е въпросът за съществуване, дали един член на групата е изказал нейното мнение или не, но не можем да допустнем сега този прецедент. Това трябва да се разбере.

Ето защо, аз моля г. Даскалова да не иска думата. Той ще има възможност, както всички, по отделните бюджети да вземе думата. Недейте да въвеждаме смут в Парламента и да създаваме лоша практика, защото ще стават много злоупотребления, от които не ще можем да се отървем.

Моля ораторът, на когото е дадена думата, да почне речта си и да си гледаме работата.

А. Ненов (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Следъ кратка престрелка върху парламентарния редъ, азъ пристъпвамъ къмъ темата си.

Отъ мнозинството: А-а-а!

Министър-председател Н. Мушанов: Безъ престрелки.

А. Ненов (раб): Азъ ще се постарая...

Нъкой отъ мнозинството: Да бъдешъ малко по-скромнъ.

Министър-председател Н. Мушанов: Умната!

А. Ненов (раб): ... да изпълня пожеланието на г. министър-председателя, който тукъ ми каза „умната“. И почвамъ съ въпроса, съ който почнаха повечето отъ ораторитъ, както отъ управляващата днесъ коалиция, така и отъ опозицията: ще я бива ли капиталистическата система, или нѣма да я бива?

Отъ мнозинството: А, ще я бива!

Г. Маринов (з): Това нѣма нищо общо съ бюджета.

А. Ненов (раб): Ще бжде ли победена тя отъ социалистическата болшевишка система, или нѣма да бжде победена?

И. Василев (з): Сама ще се победи.

А. Ненов (раб): Поставянето на този въпросъ се налага толкова повече въ връзка съ бюджета, защото, ще се съгласите, че не можемъ да разглеждаме бюджета откъснато отъ онова икономическо развитие, ...

М. Делянов (з): Отъ съветския бюджетъ.

А. Ненов (раб): ... косто преживява днесъ капиталистическия свѣтъ, а, ако ви е удобно, и отъ съветския бюджетъ.

М. Делянов (з): Ха така!

А. Ненов (раб): Всички отначало се спрѣха на кризата. Всички констатираха тежкото положение, въ което е изпаднала капиталистическата система. Азъ ще се спра по-нататъкъ на тѣхнитъ заключения. Азъ искамъ съ свои данни да потвърдя, че буржоазията, управляваща и опозиционна, е слѣпа, че тя не може да види историческото развитие.

Нъкой отъ земледѣлцитъ: Не е слѣпа, щомъ ви търпи тукъ.

А. Ненов (раб): Презъ 1931 г. буржоазнитъ учени отъ цѣлия свѣтъ казаха, че 1931-та година е най-черната година въ историята на човѣчеството, т. е., че кризата е стигнала до такива размѣри, че по-нататъкъ е немислимо да се задържи.

А. Кантарджиев (д): Излѣгали сж те!

А. Ненов (раб): Въ сравнение съ 1929 г., въ 1931 г. ние имаме намаление на индустриалното производство въ цѣлия капиталистически свѣтъ съ 35%, а Германия въ 1931 г. е стигнала онова положение, въ което е била въ 1899 г., т. е., въ индустриално отношение, въ производство

на индустриални продукти Германия е отишла 40 години назадъ. Въ 1931 г. ние виждаме въ напредничавитъ капиталистически държави търговията — външна и вътрешна — да е намалѣла съ 45—50% въ сравнение съ 1929 г. Заедно съ това се констатира отъ официални статистики, че за две години отъ кризата, положението на работническитъ маси се е страшно много влошило. Имаме такива данни: въ Германия работническата заплата е намалена съ 25%, въ Америка съ 30%, въ Англия съ 20%, въ Япония съ 35% и въ Франция съ 12%.

Нъкой отъ мнозинството: Въ Русия?

А. Ненов (раб): Въ Русия е увеличена съ 69%.

Отъ болшинството: А-а-а! (Ржкоплѣскания отъ работниците)

А. Ненов (раб): Обаче да видимъ, следъ тая черна 1931 г., какво е положението въ 1932 г. Значи, следъ черната година настѣпва 1932-та година, която азъ не намирамъ думи да я охарактеризирамъ — черна ли, тъмна ли, или каквато щете я наречете.

С. Таков (з): Червена може да е.

А. Ненов (раб): А може би и червена да е къмъ края. — Въ първитъ месеци на 1932 г. съкращението на производството въ решаващитъ неговъ отрасли въ главнитъ капиталистически държави стига до $\frac{1}{3}$. По сравнение съ 1929 г., въ Германия и въ Съединенитъ щати производството на чугуна е намалѣло три пѣти; въ Англия, по сравнение съ 1913 г., чугуна е намалѣло сжщо така три пѣти. Общата сума на износа на Североамериканскитъ съединени щати за януарий 1932 г., по сравнение съ м. януарий 1929 г., е сжщо намалена на три пѣти. Въ Франция, която най-късно бѣше засегната отъ кризата, въ тая Франция, която допреди една година се радваше на известна стабилизация, ние виждаме, че износътъ на текстилнитъ произведения за първото тримесечие на настоящата година се е намалѣло сжщо така съ три пѣти. Въ началото на 1932 г. производството на автомобилитъ въ САСЩ е стигнало само до $\frac{1}{4}$, отъ онова производство, което е имало въ 1929 г. Промисленото строителство се е намалило до $\frac{1}{10}$.

Не е само това, обаче, характерното за капиталистическата система, че тя продължава да навлиза въ единъ дълбокъ кризисъ. Ние имаме и другъ единъ характеренъ белегъ. Ние виждаме самия темпъ на задълбочаване на кризата въ капиталистическитъ страни да се усилва. Въпрѣки всички ония мѣроприятия, които капиталистическия свѣтъ предприе презъ 1931 г., за да може да цѣри кризата, като, напр., военната конюнктура на Далечния изтокъ, дето се откриватъ благоприятни изгледи за развитието на желѣзната индустрия; въпрѣки онѣзи финансови мѣроприятия, които бѣха предприети въ Германия съ даване голѣми държавни субсидии на германскитъ банки; въпрѣки, казвамъ, различнитъ опити поне да се спре кризата на оня уровень, на който е била презъ 1931 г. — ние виждаме, че тѣзи мѣроприятия не сж дали желанитъ резултати.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя Н. Шоповъ)

Не е само производството, което характеризира кризата. Искамъ да отбележа още единъ моментъ. Той е: какъ се е развивала международната търговия въ началото на тази година, т. е. презъ първото и тримесечие. Въ Германия въ първото тримесечие на 1932 г. износътъ е падналъ съ 32% по сравнение съ последното тримесечие на 1931 г. Вие виждате съ какъвъ бързъ темпъ се задълбочава кризата! За Америка тази цифра е 20%, за Франция — 24%, за Англия — 4% — за сжщия този периодъ, въпрѣки машиницитъ съ лирата.

Намалѣването на външната търговия означава, че кризата въ капиталистическитъ страни ще се задълбочава все повече и повече, защото не се намира пласментъ на стокитъ, произведени въ тѣзи капиталистически държави.

Докато миналата 1931 г. буржоазни икономисти запущаха много, когато забелязаха презъ пролѣтътъ, че има известно сезонно оживление, тази година въ свѣтовенъ масщабъ ние не виждаме онова сезонно размръдване въ капиталистическия свѣтъ. Нѣма строежи. И какъ ще има строежи, когато даже съществуващитъ фабрики, съществуващитъ заводи, съществуващиятъ производственъ апаратъ не е натоваренъ толкова, колкото той може да работи. Производствениятъ апаратъ въ капиталистическитъ държави бездействува. Автомобилната промишленостъ, напр., въ Америка е натоварена да работи само съ 8% отъ нейната способностъ, а машиностроенето — съ 35—40%.

Въ Германия изработените часове за първото тримесечие от настоящата година представляват само 27% от онова количество часове, което би могло производително да бъде използвано въ промишлеността.

Много естествено, при тази картина на капиталистическото производство, при все повече задълбочаващата се криза и обедняването на масите въ цял свят — а заедно съ това и намаляването на консомативната способност на тези маси въ капиталистическите страни — намаляването способността на капиталистическите страни да пласират повече стоки все повече и повече се засилва.

За обедняването на масите могат да ни послужат следните данни.

Безработните въ края на м. февруарий т. г. въ Англия, за които г. Адамъ Нейчевъ говореше, че били прекрасно поставени, че имали издръжка — азъ по-нататък ще се спра да ви посоча какъ сж издръжани от английското правителство — въ тази Англия, казвамъ, въ края на м. февруарий т. г. има 2.700.000 безработни, а въ Германия — 8 милиона.

М. Дилиановъ (з): Но тамъ нѣма комунисти.

А. Неновъ (раб): Азъ ще Ви кажа, има ли или нѣма комунисти.

Г. Мариновъ (з): Много голѣмъ капацитетъ!

А. Неновъ (раб): Азъ не претендирамъ за капацитетъ. Вергилъ Димовъ има този монополъ.

Г. Мариновъ (з): Защо го закачашъ? Той не те апострофира.

А. Неновъ (раб): Азъ мисля, че той ме апострофира. Тогава, пардонъ! Думите ми се отнасятъ за Асенъ Буковъ, земледѣлецъ съ кърпичка въ джобчето.

Съединените щати иматъ 14 милиона безработни.

Отъ мнозинството: Ей-й-й!

А. Неновъ (раб): Въ Франция, която наистина, както казахъ, е по-късно засегната отъ кризата, заедно съ полубезработните има 2.000.000 безработни презъ м. февруарий.

М. Дилиановъ (з): Отъ тѣхъ колко комунисти има?

В. Димовъ (з): Нѣма ги тамъ комунистите; умиратъ.

А. Неновъ (раб): Въ Италия има 1.100.000 безработни.

Г. Мариновъ (з): Като говоришъ за безработни, ти безработенъ ли си?

А. Неновъ (раб): Ако има народенъ представител, който смѣта, че азъ говоря като безработенъ, то наравеете заключението си, какъвъ умъ има този народенъ представител! Азъ говоря като народенъ представител.

Г. Мариновъ (з): Вие говорите за безработни. Вие безработенъ ли сте въ този моментъ? (Веселостъ)

А. Неновъ (раб): Азъ изпълнявамъ своя общественъ дългъ. Нека да ти се чудятъ на акъла твоите избиратели!

М. Станевъ (раб): Моля, г. председателю, въдворете тишина, за да можемъ да чуваме оратора.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Неновъ (раб): Заедно съ увеличението на безработицата, съ въвеждането на съкращения работенъ день, доходността на работническата класа пада все повече и повече. Азъ вземамъ пакъ цифри за Америка, защото нѣмамъ за другите държави. Докато въ Америка презъ 1929 г. доходътъ на работническата класа е билъ 47.600.000.000 долара, презъ 1930 г. той е спадналъ на 32.900.000.000 долара, а презъ 1931 г. вече е билъ 24.700.000.000 долара. Това показва, че доходътъ на работническата класа — не само въ Америка, разбира се, а и въ цял святъ — пада все повече и повече.

Положението на работническите маси въ всички страни е страшно тежко. Мене ми се щѣ тукъ да отговоря на единъ апострофъ на г. Буковъ — сега е излъзълъ, не е искалъ да има удоволствието да ме послуша — който каза преди малко, че въ Съветския съюзъ имало роби! Азъ ще се спра по-нататъкъ на този въпросъ, но мене

ми се щѣ тукъ да ви приведа известни данни за робството не въ Съветския съюзъ, а за робството въ капиталистическите държави. Въ една Германия, напр., дете има 8 милиона безработни. . .

И. Драгойски (д): Шестъ милиона сж.

А. Неновъ (раб): Въ края на м. февруарий 1932 г. сж 8 милиона души.

И. Драгойски (д): Шестъ милиона.

А. Неновъ (раб): Нека сж 6 милиона! Пращатъ ги извънъ градовете и ги заселватъ на ларче земя, за да могатъ тамъ тихо да измратъ.

И. Драгойски (д): Това е въ Германия?

А. Неновъ (раб): Въ Австрия на борсите, кждето се раздава помощта на безработните работници, отиватъ агенти на полицията, проследяватъ безработния, хващатъ го, трѣгватъ съ него по кулашките капии и го заставятъ да работи на кулаците само за единъ хлѣбъ. И ако работникътъ откаже да се наеме въ кулака, въ селския чорбаджия, тогава този работникъ се лишава отъ неговото пособие, той се лишава отъ помощта, която му е била давана дотогава.

А пъкъ вашите английски безработни, г. Адамъ Нейчевъ, които били толкозъ добре поставени. . .

А. Нейчевъ (д): Не съмъ казалъ такова нѣщо.

А. Неновъ (раб): Миналата година английското правителство плати частично разносикътъ на 20.000 души безработни. . .

А. Нейчевъ (д): То е друго.

А. Неновъ (раб): . . . и ги изпрати въ Австралия — на 13 хиляди английски мили — за да намѣрятъ тамъ земния рай.

А. Буковъ (з): Въ Русия пъкъ ги изпращатъ въ Сибиръ.

А. Неновъ (раб): Ще кажа и за Русия. — Отиватъ въ Австралия, стоятъ тамъ, и следъ известно време телеграфиратъ на министра Томасъ въ Англия, защото тамъ измиратъ отъ гладъ, защото тамъ нѣма работа, защото и тамъ тѣ намиратъ 150 хиляди безработни, защото и тамъ сж видѣли какъ децата и жените на безработните спятъ по пейките въ парковете и умиратъ отъ гладъ: „Веднага наредете да бъдемъ върнати въ Англия. Тукъ ние сме изложени на гладна смъртъ“.

Ето какъ английската буржоазия разрешава въпроса за безработните!

Н. Алексиевъ (з): По тѣхно желание сж заминали.

А. Неновъ (раб): А въ Сидней има единъ лагеръ, въ който ергените безработни живѣятъ при такива условия, при каквито живѣятъ пленниците въ неприятелските лагери.

Ето по какъвъ начинъ буржоазията се справя съ голѣмия социаленъ въпросъ — безработицата.

А. Буковъ (з): Ха сега за Съветска Русия!

А. Неновъ (раб): Азъ ще говоря и за Съветска Русия. — Навсѣкжде не само къмъ работническата класа, но и по отношение на останалите трудящи се маси, буржоазията — безъ да ви отегчавамъ съ повече данни — си служи съ едни и сѣщи класови сръдства: натискъ, изсмукване жизненитъ имъ сокове, увеличаване на данците и т. н. Плюсътъ това, щомъ като тѣ се надигатъ на борба, щомъ като, да кажемъ, въ една фабрика се дигнатъ — съжалявамъ, че го нѣма г. министърътъ на вътрешните работи — 8—9 пжти въ годината на стачка, както става, напр., въ Полша, буржоазията изпраща срещу тѣзи работящи и вдигнали се на борба безработни работници задушливи газове, изпраща картечици, разстрелва ги по улиците, точно така, както е. . .

С. Таковъ (з): Въ Русия.

А. Неновъ (раб): . . . у насъ. А въ Русия какъ е? — Първото нѣщо, което се хвърля въ очи, да кажемъ, на

митингитъ на безработните въ Америка, то е това, че всички оратори, окжсани, одърпани, стават и говорят: „Товарищи, тепер в С. С. С. Р. нет безработица“.

С. Таковъ (з): Я го преведи на български!

А. Неновъ (раб): Какво? Да те уча? Да си се научил! Но нека го преведа, за да го разбереш: „Другари! Въ Русия нѣма безработица“. Това е фактъ. Не само че нѣма безработица въ Русия, . . .

Н. Алексиевъ (з): Това е вѣрно.

А. Неновъ (раб): . . . но въ Русия ние имаме за 1930/1931 г. увеличение количеството на работниците съ 3 милиона души.

И. Драгойски (д): Откъде ги взематъ?

К. Русиновъ (раб): Идатъ отъ селата къмъ градоветъ.

И. Драгойски (д): (Къмъ А. Неновъ) Защо не отидеш тамъ?

А. Неновъ (раб): Ами какво, вие да нѣмате тапия да живѣте въ България? България е на работниците и на селяните. Но ще видимъ: ние ли ще отидемъ въ Русия или вие ще отидете въ Франция при Гургуловитъ приятели!

В. Димовъ (з): Той е вашъ агентъ.

А. Неновъ (раб): Какво е положението въ Съветска Русия? Съ голѣмо безпокойство и г. Вергилъ Димовъ, и г. Адамъ Нейчевъ, и всички оратори тукъ говорятъ: „Страшно нѣщо е болшевизмътъ! Застаналъ на източните врати на Европа, той шо залѣе старата капиталистическа система“. — Опомнете се! Изпадате въ паника.

В. Димовъ (з): Такова нѣщо не съмъ говорилъ. Никога не сте били и не сте страшни за нашата общественостъ.

А. Неновъ (раб): Кой?

В. Димовъ (з): Вие, комуниститъ, болшевикитъ. Вие сте най-негодниятъ елементъ за борба въ България.

А. Неновъ (раб): Ти не внимаваешъ какво ти говоря. Язкъ, че и вие не можете да разберете какво ви говори единъ работникъ!

Министъръ Д. Гичевъ: Много дълбоко говоришъ, че не се разбира.

А. Неновъ (раб): Вие разбирате, но така ви уйдисва. — Какво има въ Съветския съюзъ?

В. Димовъ (з): Гладъ, мизерия и тероръ.

А. Неновъ (раб): Въ Съветския съюзъ има презъ последната година едно увеличение на индустриалното производство съ 21%. Въ Съветския съюзъ има презъ последните две години — 1930 и 1931 г. — когато производството въ другитъ капиталистически страни пада стремглаво надолу, едно общо увеличение на производството тамъ съ 45%. Не е само това, разбира се. Основниятъ показател за състоянието на дадена страна, на дадена икономика, това е преди всичко тежката индустрия. Какво има Съветскиятъ съюзъ въ тежката индустрия? Има едно увеличение презъ 1931 г., въ сравнение съ 1930 г., отъ 250% — т. е. производството е $2\frac{1}{2}$ пжти по-голѣмо, отколкото до войната.

И тукъ не мога да не отговоря на г. Петковъ, отъ националлибералната група, заради когото за малко щѣха да ми отнематъ времето за говорене, който каза, че петилѣтниятъ планъ въ Съветския съюзъ се провежда ей така за демагогия; лъжатъ хората тамъ, че изпълняватъ нѣкакъвъ си петилѣтенъ планъ. Констатира се, обаче, че тоя петилѣтенъ планъ е изпълненъ не за 5 години, но въ редица индустрии той е изпълненъ за $2\frac{1}{2}$ години, . . .

Министъръ Д. Гичевъ: Колко на сто?

А. Неновъ (раб): . . . а окончателното му изпълнение ще се извърши въ 4 години.

Министъръ Д. Гичевъ: Съ колко на сто е изпълненъ петилѣтниятъ планъ?

А. Неновъ (раб): В. „Време“ ще ви каже.

Министъръ Д. Гичевъ: Азъ повече вѣрвамъ за рускитъ работи на вестницитъ „Известия“ и „Економическая жизнь“, отколкото на българскитъ вестници.

Нѣкой отъ работниците: И на в. „Време“.

Министъръ Д. Гичевъ: Той ще чете в. „Време“, а азъ ще чета вашитъ вестници. Ще видимъ какво пишатъ.

Нѣкой отъ работниците: Сто на сто е изпълненъ планътъ.

Министъръ Д. Гичевъ: 43%.

А. Неновъ (раб): Г. г. народни представители! Азъ съмъ челъ такова нѣщо въ буржоазната преса: „Е хубаво, тамъ има нѣкакъвъ индустриаленъ подъемъ, тамъ нѣкакво индустриално производство се повдига, 60% отъ колективизацията е проведена, но тамъ положението на работническата класа, на селячеството знаете ли какво е?“

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Кажете вие!

А. Неновъ (раб): Тукъ азъ трѣбва да отговоря, че срѣдниятъ доходъ — азъ ви четохъ за дохода на работническата класа въ другитъ капиталистически държави — срѣдниятъ доходъ на работническото семейство, на работника въ Съветския съюзъ въ началото на 1929 г. е билъ 89 рубли, а въ 1931 г. — 146 рубли.

В. Димовъ (з): Ама на колко работници? Тежко имъ на работниците въ Русия!

А. Неновъ (раб): Значи — едно увеличение на дохода на работническата класа отъ 64%. Тогава, когато вие сами констатирасте плачевното положение на западнитъ държави, безъ да привеждате данни, положението на работническата класа въ Съветския съюзъ се подобрява изъ день въ день.

Преди да разгледамъ сега бюджета, неговитъ възможности, ще се реализира ли той, какъ ще се реализира, отъ кого ще се вземе, на кого ще се даде, азъ ще трѣбва накратко да характеризирамъ икономическото положение и на България.

Г. Стефановъ въ своето експозе каза, . . .

Отъ работниците: Нѣма го.

А. Неновъ (раб): . . . че България би могла днесъ да се смѣе на цѣлия капиталистически свѣтъ, ако е имала умни управници. Той свежда цѣлия въпросъ до това — до управницитъ. Азъ, разбира се, най-малко искамъ да дамъ амнистия на сговориститъ. Но да се говори днесъ така — че у насъ не би имало такава криза, каквато има днесъ; да се говори, че причината е само въ миналото управление — това или е демагогия, за да се отвлѣче вниманието на маситъ въ страна, или . . .

М. Дилиановъ (з): Вие говорите сега като сговористъ.

И. Драгойски (д): Защищавашъ сега сговориститъ.

А. Неновъ (раб): Азъ не ги защищavamъ. Ще видимъ кой защитава сговориститъ.

М. Дилиановъ (з): Така говоришъ сега.

А. Неновъ (раб): Ще видимъ сговориститъ, ще видимъ и васъ.

М. Дилиановъ (з): Тѣхното управление защищавашъ.

А. Неновъ (раб): Не защищavamъ тѣхното управление, ами искамъ да разоблича оная демагогия, която се провежда отъ васъ, откакъ сте завзели властта — че причинитъ на днешното тежко икономическо положение, че причинитъ на кризата не лежатъ въ самата капиталистическа система — което ние твърдимъ — ами че, както вие искате да изкарате, лежатъ другаде; и че само една частъ отъ буржоазията е виновна. Ние искаме да ви кажемъ, че виновни за кризата, виновни за днешното положение не сж само сговориститъ, ами сте и вие.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: И комуниститъ.

Н. Алексиев (з): Тия работи по-рано на стовориститъ ги разправяше, а сега зачочваш на насъ да ги разправяш!

А. Ненов (раб): Какво да те правя?

Т. Тонков (з): Такъв голѣмъ човѣкъ!

А. Ненов (раб): Не съмъ голѣмъ.

Кризата и у насъ се изостри. Ние виждаме и у насъ да действуватъ сѣщитѣ икономически закони, които действуватъ въ останалия капиталистически свѣтъ. Вижте, въ България въ 1931 г. индустрията сѣщо е намалѣла съ 30%, въ сравнение съ докризисния периодъ. Това показва, че и у насъ кризата се все повече задълбочава. Отдѣлнитѣ отрасли отъ нашата индустрия сѣ почувствавали кризата така напр.: тютюневата индустрия е съкратена съ 35%, текстилната — съ 20%, захарната е намалена съ 50%. Това е положението на нашата индустрия.

Следъ като констатираме първия белегъ, т. е., следъ като констатираме задълбочаването на индустриалната криза въ нашата страна, ние неминуемо трѣбва да си зададемъ въпроса: ами какво е положението на работническата класа у насъ?

Азъ имамъ случая тукъ въ края на 1931 г., при дебатитѣ по отговора на тронното слово, да разоблича г. министра на търговията, който твърдѣше, че въ България имало всичко на всичко 11 хиляди души безработни.

И. Драгойски (д): Толкова сѣ регистрирани. Това каза той.

А. Ненов (раб): Толкова сѣ регистрирани? Очевидно тогава тая цифра, това обстоятелство на недостатъчно регистриране не говори въ полза на васъ. Отъ такава регистрация, очевидно, нищо не излиза. Очевидно, никаква помощъ тѣ не получаватъ или, ако получатъ нѣкаква помощъ, тя е просто подигравка и затова тѣ не се регистриратъ. Но да ви кажа, числото на безработнитѣ въ България не е по-малко отъ 200 хиляди души.

И. Драгойски (д): Откъде знаете! Азъ съмъ разположенъ да Ви вѣрвамъ, но кажете, откъде знаете това?

А. Бояджиев (раб): Отъ сведенията на професионалнитѣ организации.

А. Ненов (раб): По сведения на Независимитѣ работнически професионални съюзи.

И. Драгойски (д): 200 хиляди безработни! Вие сте паднали отъ круша!

А. Ненов (раб): Кажете ги Вие колко сѣ.

И. Драгойски (д): 200 хиляди индустриални работници нѣма въ България! Има статистика за това.

В. Димовъ (з): 21 хиляда сѣ индустриалнитѣ безработни. (Възражения отъ работницитѣ)

К. Кирковъ (д): Фалшификаторъ на цифри! Както фалшифицирате цифритѣ за Русия, така фалшифицирате и цифритѣ за България.

А. Ненов (раб): Г. г. народни представители! Азъ ще ви кажа, че и това не е вѣрно. За да не бѣда фалшификаторъ, азъ щѣ ви кажа, ако се поведѣ по ума на г. Мушановъ, че въ България дори нѣма работническа класа. Въ конгреса на Демократическата партия, когато говорѣше за социалната структура на България, той каза: „Хубаво е, дяволъ да го вземе, да управлявашъ страна, кждѣто има само търговци, или само чиновници, или само селяни, или само еснафи — тогава е лесно да управлявашъ“. Нито въ тази си речъ, нито пъкъ помня тукъ до днѣшнень г. Мушановъ въ своитѣ си речи да спомена „работническа класа“, или „работническо съсловие“, или въобще да ни даде да разберемъ, че въ България има работници.

И. Драгойски (д): Той борави съ едно понятие — „български народъ“, той не борави съ класи.

А. Ненов (раб): Очевидно, това не е случайно. По-нататъкъ, когато ще задѣна неговия приятель, който стои близо до него, въ лѣво, тогава ще спомена защо тѣ нѣматъ интересъ да говорятъ за работническа класа въ България. Заплатата на работническата класа въ България въ днѣш-

ния моментъ е намалена неимоверно много. Намалението на заплатитѣ на работницитѣ у насъ стига до 40%.

М. Дилиановъ (з): Въ сравнение съ коя година е намалена надницата на работницитѣ съ 40%?

А. Ненов (раб): Въ сравнение съ докризисната година. — Да говоря ли за работния день? Днесъ вие обичате да говорите за нѣкакво си социално законодателство. Нашитѣ министри отиватъ въ чужбина и тамъ обичатъ да говорятъ за социално законодателство въ България.

С. Патеъ (з): Ти се събърка, бе! Каза: „нашитѣ министри“, а трѣбва да кажешъ: „вашитѣ министри“.

А. Ненов (раб): Не сѣ наши, нито съмъ ги избралъ азъ, нито пъкъ моитѣ избиратели.

С. Патеъ (з): Трѣбва да кажешъ: „вашитѣ министри“.

А. Ненов (раб): Да, вашитѣ министри.

С. Патеъ (з): Ха, така!

А. Ненов (раб): Въ социалното законодателство у насъ прекрасно е написано, че въ България работниятъ день е 8 часа. Г. Буровъ — нѣма го тукъ — който имаше куража тукъ да разправя за робство въ Съветския съюзъ, нека да знае — може би не знае, може би знае, но не му отърва — че въ неговата мина „Черно-море“ работницитѣ работятъ 10 часа на день, работятъ при страшно лоши условия, работятъ при неимоверно напрежение на силитѣ, за да получатъ една заплата, колкото да не умратъ отъ гладъ. Следъ това излизатъ отъ мината мокри...

К. Русиновъ (раб): Значи, черни роби!

М. Дилиановъ (з): Колко е заплатата имъ?

А. Ненов (раб): Азъ не зная колко е заплатата на работницитѣ въ мина „Черно-море“.

М. Дилиановъ (з): Азъ искамъ да зная колко плаща Буровъ.

А. Ненов (раб): Азъ ще ви кажа, че въ България надницитѣ достигатъ до 15—20 л., ...

П. Стоевъ (раб): (Къмъ М. Дилиановъ) Защищавате Буровъ!

М. Дилиановъ (з): Тежко на Буровъ, ако намѣри въ негово лице защитникъ! Колкото бихъ го защитилъ, толкова да е живъ!

А. Ненов (раб): ... а имаме и статистика, която говори, че хиляди работници работятъ безплатно на господарѣ си. Такова е положението у насъ.

Г. Калъповъ (д): Къде е това?

А. Ненов (раб): Иди вижъ въ селскитѣ стопанства, иди вижъ въ работилницитѣ, иди вижъ въ текстилнитѣ фабрики, въ тютюневитѣ фабрики.

И. Драгойски (д): Работѣли безъ пари!

А. Ненов (раб): Безъ пари работятъ. Васъ, разбира се, не ви отърва.

Г. Калъповъ (д): Кажете, кжде?

М. Дилиановъ (з): Не е безъ пари. Даватъ бедни книжички съ подписъ и печатъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля Ви се, г. Ненов, недейте обръща внимание на закачкитѣ.

А. Ненов (раб): Недейте иронизира, г. председателю!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Виждате ли колко е лошо, когато Ви прекъсватъ?

А. Ненов (раб): Да, но менъ и цѣлата наша група ни прекъсватъ отъ всички парламентарни групи. (Възражения отъ мнозинството) Това, което изнасяме ние тукъ, боли дяволъ да го вземе, не може да се слуша. (Оживление) Погледнете положението на занаятчиитѣ. 200.000 души занаятчийи за-

тварят кепенците на дюкяните си, бърже се пролетаризират и увеличават армията на безработните. Какви грижи полагате вие за занаятчиите?

М. Дилианов (з): Избройте законите, които се гласуваха тук, за да се защитят и занаятчиите, и всички трудящи се, които изнемогват. 15 закона са гласувани досега в тяхна защита. Имайте доблест и избройте тия закони.

А. Ненов (раб): Недейте се горещи толкова. По-нататък аз ще дойда и до законите и ще ги видиш какви са хубостници вашите закони!

Нъкой от мнозинството: Все лоши работи ние правим!

А. Ненов (раб): Занаятчиите пицят днес.

Д. Влахов (з): Във Русия сговористи има ли, бе? (Веселост)

А. Ненов (раб): Аз ще се спра, напр., на въпроса за намаление на наемите. Нашата парламентарна група е внесла от преди месец и половина и повече законопроект за намаление на наемите, но той не се слага на дневен ред. Вашите вестници постоянно шумят, че наемите щели да се намалят с 20% на не знам коя улица, въ края на града — с толкова и толкова, а фактически до ден днешен ниемаме никакво намаление на наемите.

М. Дилианов (з): Вие знаете, че имаме такъв закон, но блаженопочившият Сговор го махна.

А. Ненов (раб): Да говоря ли още за една категория, за едно съсловие от народа — за чиновничеството, заплатите на което се намаляват, което се намира под един тормоз, което въ големата си част получава много по-малко от приходите на държавния бюджет, отколкото получава висшата бюрокрация у нас? Низшето чиновничество у нас е поставено въ страшна мизерия, въ едно онеправдано положение.

И. Драгойски (д): Това е вѣрно. Тук съм съгласен съ тебе, Ненов.

Нъкой от мнозинството: (Казва нѣщо)

А. Ненов (раб): Аз ви говорих, и ако ти не си бил тук, не съм ти крив, нѣма сега да ти го повтарям. Пък ако ти е удобно, ще ти говоря, но времето не ми позволява.

М. Дилианов (з): Ще ти гласуваме продължаване на времето!

А. Ненов (раб): Ти го знаеш, но не ти отърва. Какво е положението въ селото?

И. Драгойски (д): Лазарь Станев ще го каже.

А. Ненов (раб): Оказа се, че г. министърът на финансите, който, когато е строил бюджета, е имал главно за обект селото, не познава самото село. Той каза, че аграрната криза, кризата въ земледелието дошла едва преди една година. Може би скромността му не му позволява да каже, че кризата въ селското стопанство настъпи от 21 юний 1931 г. А тук друг оратор — г. Адамъ Нейчев — го коригира и му каза, че селското стопанство у нас преживява криза от преди 3 години, от 1929 г., като взема, обаче, само един показател — намалението цените на селско-стопанските произведения. И аз тук съм длъжен да открия една скоба. Вѣрно е, че е малко нескромно да говоря аз; понеже не съм финансист, съ смѣтки много не съм се разправял, тъй като моят доход преди да дойда тук едвали надвишаваше 20 л. на ден. Но г. министър се отличи, как да кажа — не искам много рѣзко да се изразя — ...

И. Драгойски (д): Бъди внимателен!

А. Ненов (раб): По-внимателен да бъда към него, защото той е практик, но все пак бърка, а вие витаете въ облаците. Той каза, че цените на селско-стопанските произведения са паднали 100%, 200%, 300%. Може ли да паднат 100%? Значи, получава се нула. (Смѣхъ всрѣд работниците)

П. Напетов (раб): И Вергил го казва.

А. Ненов (раб): И Вергил Димов потвърди, че с 200% били паднали цените на земеделските произведения.

М. Дилианов (з): И с 1.000% могат да паднат, ако се вземе за база 1912 г.

А. Ненов (раб): Ето какъ вие, г. Вергил Димов, познавате нашето село и какъ се мотивирате съ данните от нашата икономика.

М. Дилианов (з): Или не сте слушали, или не сте разбрали. Днешните цени се сравняват съ тия въ нормално време.

А. Ненов (раб): Аз не мога, разбира се, да приема данните на г. Петко Стоянов за достоверни, но горедолу те се приближават към действителността.

М. Дилианов (з): Едно яйце въ 1912 г. струваше пет пари, сега струва 5 л. Изчисли колко се е повишила цената му.

А. Ненов (раб): 734.000 стопанства имаме ние въ България. От тях 65% имат имот до 60 декара, 47,2% имат имот до 40 декара и 24% имат имот до 20 декара. И прави заключението, че у нас стопанството е дребно. Тази структура на нашето стопанство ще ни наведе неминуемо на мисълта: не се ли коренят причините за аграрната криза въ раздробеността на нашето селско стопанство? И аз трѣбва да отговоря, че това е така. Дребното стопанство не може да конкурира онѣзи едри стопанства, каквито са, да кажемъ, американските, канадските, ...

Нъкой от мнозинството: Съветските колхози.

А. Ненов (раб): ... австралийските и пр. Технически нашето земледѣлие е изостанало назадъ, работи по един примитивен начинъ. Пита се, по кой път на производство ще трѣбва да трѣгне, за да може да излѣзе от това положение? Ние казваме, че то трѣбва да трѣгне по пътя на колективизацията, а г-дата от нашия противен лагеръ, земеделци и ...

И. Драгойски (д): Буржоазията — какво се мѣчишъ.

А. Ненов (раб): ... цѣлата буржоазия казватъ, че ще трѣбва да трѣгне по пътя на трансформацията.

В. Димов (з): И на кооператизма.

А. Ненов (раб): Аз ще се спра по-после на нашия кооператизъм и на вашата трансформация, когато разглеждамъ въпроса, какво вие правите, за да приложите своя кооператизъм, своята трансформация. А сега нека констатирамъ още един факт. Задълженията на селското стопанство, на селото днес са 12 милиарда лева.

Н. Алексиев (з): 14 милиарда.

А. Ненов (раб): Положението на селяните, разбира се, не се отличава много от положението на работниците. И въ града се самоубиват, и въ село си окачват вѣжето на шията и се стрелят. Въ града работниците умират от гладъ и въ селото умират от гладъ. Не можете да отречете факта на благосъстояние на руския работникъ, на руския селянинъ. (Възражения от мнозинството) Тамъ има икономическо разцѣпяване. А нека вашите икономисти ви кажатъ, че заедно съ икономическия разцѣтъ расте и благосъстоянието на широките работнически маси въ С. С. С. Р.

В. Димов (з): Г. Ненов! Вѣрвате ли на думите на жената на Ленинъ, която писа, че въ Русия има 7 милиона деца, гладни и боси?

А. Ненов (раб): Лъжа.

В. Димов (з): Вие приказвате празни приказки. Жената на Ленинъ пише въ в. „Правда“ от 27 април 1928 г., че въ Русия има 7 милиона бездомни деца.

А. Ненов (раб): Лъжа! Имало 7 милиона бездомни, гладни деца въ Русия — говори г. Вергил Димов, за да му се смѣят и българските кокошки. Той каза, че децата тамъ умирали, а между впрочемъ вие окастрихте

Филма „Путевка въ жизнь“, който ви показва по кой път руската съветска власт се бори съ безпризорността.

В. Димовъ (з): За пропаганда това можемъ и ние да направимъ.

А. Неновъ (раб): Това положение е било въ 1923 г. и днесъ азъ смѣя да заявя, че въ Съветския съюзъ нѣма безпризорни деца, както нѣма и безработни работници.

В. Димовъ (з): Сега има и „Съветския бракъ“ — филмъ въ театръ „Пачевъ“.

А. Неновъ (раб): Г. Мушановъ припѣва на г. Вергилъ Димовъ. Вчера ни апострофира: „Въ Москва умира въ улицитъ отъ гладъ“. Лъжа, неподобна лъжа. А той забравя факта, че органитъ на министъръ Гиргиновъ му телграфиратъ отъ Пашмакли, отъ Петричко, че тамъ хората нѣматъ какво да ядатъ. Даже тукъ единъ отъ депутатитъ — Ачковъ, струва ми се — за демагогия подаде питане още миналата година презъ есенята за положението, което съществува въ Кърджалийския край, именно че тамъ хората сж трѣбвали да ядатъ трева.

Нѣкой отъ земеделцитъ: Въ Русия може ли да се подаватъ питанья?

А. Неновъ (раб): Мълчи, земеделецъ нещастенъ! — Какво направихте въ тамъ? Нищо не направихте. Гладътъ си продължава въ нашата „родна“ „прекрасна“ България. Въ Петричкия край населението яде кочани отъ царевица.

П. Стоевъ (раб): Освободениятъ край!

А. Неновъ (раб): Отъ Пашмаклийско сж избѣгали тѣзи дни 20 семейства въ Турция, защото ще умратъ отъ гладъ у насъ.

В. Димовъ (з): Праздни приказки приказвашъ.

А. Неновъ (раб): Това е положението на селското стопанство у насъ. Такава е мизерията въ селото. А каква е мизерията въ града? Ако ви е удобно, ако искате, мога да ви приведа и картинки за положението на работницитъ въ нашата страна. Нѣмамъ време да направя това. Но пъкъ и нужно ли е да ви казвамъ, че всѣки день въ пресата се пише за самоубийства, за отравяния и се изтъква причината: отъ мизерия, отъ мизерия, отъ мизерия!

И преди да пристѣпя къмъ разглеждане на мѣрките, които предприема новата „народна“ властъ, ...

С. Димитровъ (раб): Въ кавички.

А. Неновъ (раб): ... за да облекчи това страшно положение на страната, преди да разгледамъ нейния бюджетъ, нека приведа още два факта.

Първо, националниятъ доходъ. Не е правъ онзи ораторъ отъ Демократическата партия, който, когато искаше да ни представи тежката картина общо на цѣлото стопанство на България, ни приведе данни за националното богатство. Той каза, че националното богатство на България било 144 милиарда лева, а днесъ, споредъ пресмѣтанията по нѣкакви цени отъ довоенното и следвоенното време, националното богатство било 90 милиарда лева. По-важно е другото — какъвъ е националниятъ доходъ у насъ. А националниятъ доходъ на България непрекъснато пада. Въ 1926 г., споредъ пресмѣтанията на нашия професоръ Цанковъ, ...

Нѣкой отъ мнозинството: Той е вашъ.

В. Димовъ (з): Вѣрвате ли го него?

А. Неновъ (раб): ... националниятъ доходъ на България билъ 46 милиарда лева.

Ж. Маджаровъ (з): Той е сега вашъ, защото с отъ оппозицията.

А. Неновъ (раб): Вашъ е.

Ж. Маджаровъ (з): Не е отъ болшинството.

В. Димовъ (з): Вашъ е.

А. Неновъ (раб): Презъ 1931 г., споредъ ваши икономисти, националниятъ доходъ на България е спадналъ на

20 милиарда лева. А споредъ г. професоръ Петко Стояновъ, националниятъ доходъ е спадналъ на 30 милиарда лева. Виждате каква „точна“ статистика имаме у насъ, за да можемъ, когато говоримъ съ цифри, да твърдимъ положително, колко е националниятъ ни доходъ.

Но едно е фактъ — че доходътъ пада. Интересенъ е тукъ и вториятъ фактъ: къде отива тоя националенъ доходъ, въ кои категории на народа отива националниятъ доходъ. И ако ние имаме у насъ такава статистика, тогава може би щѣхме да си направимъ заключение, какво получава работническата класа, какъвъ дѣлъ отъ тия 25 или 30 милиарда лева получава селската беднотия и какъвъ дѣлъ отъ този националенъ доходъ получаватъ банкитъ, какво получаватъ индустриитъ, какво получава капиталистическата класа.

Другъ фактъ, обаче, който горе-долу дава картината, е, че у насъ данъчинитъ тежести растатъ. Докато въ 1921 г. сме имали 450 л. данъкъ на глава, днесъ данъкътъ на глава е 1.650 л. При това страшно положение, въ което се намира нашата икономика, при това страшно положение, въ което се намиратъ работническитъ и селски маси, което ви обрисовахъ, при тия мрачни перспективи въ мировъ мащабъ, които се чертаятъ за икономическото развитие, нека видимъ сега бюджета на нашата държава, т. е. на вашата държава ...

В. Димовъ (з): Вашата е въ Русия.

А. Неновъ (раб): ... и да видимъ какво е ръководното ви начало ...

С. Таковъ (з): Я кажи коя е твоята държава!

А. Неновъ (раб): ... при съставянето на тоя бюджетъ, ...

В. Димовъ (з): Ти отъ къде си?

С. Таковъ (з): Ти отъ коя държава си?

А. Неновъ (раб): ... да видимъ какъвъ изходъ търси народната властъ съ тоя бюджетъ.

Н. Алексиевъ (з): Той е отъ горната държава на Св. Илия!

А. Неновъ (раб): Още отъ самото начало трѣбва да констатирамъ, че тоя бюджетъ на държавата по нищо не се различава отъ бюджета, който е билъ представенъ отъ говористекото правителство миналата година. Нѣщо повече: ще трѣбва да се констатира, че бюджетътъ на държавата непрекъснато е расълъ и особено отъ следвоеннитъ години насамъ. Разбира се, бюджетътъ ще расте, макаръ че вие си служите съ демагогията предъ селскитъ маси, че сте намалили бюджета.

Д. Влаховъ (з): Съ 790 милиона е намаленъ.

А. Неновъ (раб): Зная, че сте го „намалили“ съ 790 милиона лева, но азъ искамъ Процентътъ да ми се обади, следъ като анализирамъ това „намаление“. Казвате, че бюджетътъ е намаленъ съ 790 милиона лева.

Д. Влаховъ (з): Да.

А. Неновъ (раб): Това, обаче, не е достатъчно. Г. Вергилъ Димовъ, напр., казва, че това 790 милиона лева звучи нѣкакъси по-друго-яче; не бива да се казва намаление, а — икономии.

Министъръ Г. Петровъ: Разбира се, икономии.

В. Димовъ (з): Разбира се, че това сж икономии отъ упражнявания бюджетъ.

А. Неновъ (раб): Азъ ви питамъ, каква икономия ще направите вие, ако въ вашия джобъ нѣмате нито сантимъ и решите да не отидете днесъ да обѣдвате? Ще има ли икономия, да кажемъ, 20 л. отъ обѣда?

Н. Алексиевъ (з): Ще има!

А. Неновъ (раб): Ще има икономия, ако нѣма въ джоба. Ами вие виждате, че стариятъ говористекски бюджетъ отъ 1931 г. е сключенъ съ единъ касовъ дефицитъ, споредъ г. министра на финанситъ, отъ 2 милиарда лева.

Министъръ Г. Петровъ: Тогава нѣмате поватне отъ бюджетъ.

А. Ненов (раб): Очевидно, самото стопанство, самите народни маси не могат да дадат повече. Тъ не могли да дадат повече, а вие им казвате, че това, което не могат да дадат, то е икономия!

Н. Алексиев (з): Ти какъ приключвашъ твоите бюджети, когато имашъ дефицити, какво ги правишъ?

А. Ненов (раб): Имаме ли, обаче, ние намаляние на бюджета? Азъ трѣбва да направя още една констатация, че бюджетътъ, такъвъ, какъвто е представенъ, е нереаленъ. Това ви говорятъ цифрите, това ви приповтарятъ и самите ваши оратори.

Г. Мариновъ (з): Ще те изключатъ отъ групата, ако кажешъ, че бюджетътъ е реаленъ.

А. Ненов (раб): Бюджетътъ, казватъ тѣ, е нереаленъ. Защо е нереаленъ? Затуй, защото иматъ си данните отъ миналия бюджетъ; затуй, че въпреки всички натискъ, въпреки строгите финансови нареждания на г. министра на финансите, въпреки екзекуциите, въпреки продажбите на селски имоти, ...

С. Патефъ (з): Кога, къде?

А. Ненов (раб): ... въпреки голѣмото увеличение на митата, ние виждаме, че бюджетътъ се сключва съ единъ грамаденъ дефицитъ. Какви сж перспективите днесъ, за да може вие да твърдите, че тазгодишниятъ бюджетъ ще бѣде реаленъ? Азъ ви казахъ, че всичките тенденции отиватъ къмъ задълбочаване на кризата, т. е., къмъ обедняването на масите. И когато вие ще разгледате дадения бюджетъ отъ тая гледна точка, тогава, ако наистина търсите истината, ще трѣбва да се съгласите, че представениятъ бюджетъ не е намаляенъ, а въ действителностъ той е увеличенъ.

С. Таковъ (з): Тогава още по-хубаво за васъ: колкото по-зле, толкова по-добре.

А. Бояджиевъ (раб): Недей се обажда, защото тѣзи работи се записватъ и ще те е срамъ после.

А. Кантарджиевъ (д): Той (Сочи А. Ненов) дрънка само — дрънкало е той.

А. Ненов (раб): Дрънкало е настоятелътъ на църквата „Св. Георги“. Недей се закача!

А. Кантарджиевъ (д): Но ти не си могълъ нищо да научишъ отъ Съветска Русия.

А. Ненов (раб): Когато ти говоришъ тукъ, че азъ дрънкамъ, кажи ми ти, по какъвъ начинъ ще добиешъ цифрата 350 милиона лева поземеленъ данѣкъ, който ти си определилъ да постѣпи тая година, когато миналата година сж постѣпили едва 92 милиона лева? (Ржкоплѣскания отъ работниците) Ами нали за туй излизатъ тукъ представители отъ твоята партия, представители отъ Земледѣлския съюзъ да правятъ демагогия, като искатъ премахването на поземелния данѣкъ?

А. Кантарджиевъ (д): Чакай да ти отговоря.

А. Ненов (раб): Мълчи!

А. Кантарджиевъ (д): Нѣма да мълча. Нали питаешъ, ще ти кажа. Ако искашъ да ти отговоря, слушай: ако не искашъ да слушашъ, не ме питай. Разбра ли?

А. Ненов (раб): Отъ прѣки данѣци, общо взето, миналата година сж постѣпили 460 милиона лева, а пѣкъ тая година вие предвиждате да постѣпятъ 800 милиона лева. Отъ къде?

А. Кантарджиевъ (д): Искашъ ли да ти отговоря?

А. Ненов (раб): Азъ ви казвамъ, че нѣма откъде да ги получите.

А. Кантарджиевъ (д): Искашъ ли отговоръ?

А. Ненов (раб): Азъ ще ти кажа.

А. Кантарджиевъ (д): Какво ще ми кажешъ?

А. Ненов (раб): Азъ имамъ тоя отговоръ, който искашъ да ми дадешъ. Вие добре сте си направили смѣтката: вие ще натиснете така ~~здрѣто~~ гърба на работния народъ, че очите му ще изкочатъ.

Отъ мнозинството: Ей-й-й! (Възражения)

А. Ненов (раб): Отъ редица други цифри вие, виждате, че самиятъ бюджетъ е нереаленъ.

А. Бояджиевъ (раб): (Къмъ земледѣлците) Вие повече мислите за креслото си тукъ, отколкото за работния народъ.

С. Таковъ (з): А ти за къде мислишъ, Асене?

В. Димовъ (з): (Къмъ работниците) Вие ли ще мислите за работния народъ — вие, които го изкараха на изстребление? Подлеци! Ние мислимъ за него и се боримъ за него. (Къмъ А. Бояджиевъ) Ти къде бѣше вчера?

А. Бояджиевъ (раб): Ти дойде тукъ съ кучета.

В. Димовъ (з): А ти си дошелъ тукъ по волята на Ляпчевъ. Провокаторъ!

А. Ненов (раб): Недейте закача българския държавенъ мѣжъ, който дойде по единъ насилнически начинъ въ Парламента! И той има тупето да приказва! Косвените данѣци върху кого падатъ?

А. Кантарджиевъ (д): Чакай да ти отговоря.

В. Димовъ (з): Какво ще му отговаряшъ!

А. Ненов (раб): Какво ще ми отговаряте, когато, като почнете отъ г. министра на финансите и отидете до всички, до последния вашъ депутатъ, вие демагогствувате тукъ, като разправяте, че тежестите на бюджета ще паднатъ съразмѣрно и преди всичко тѣ ще засегнатъ икономически силните. И когато г. министърътъ на финансите говори за косвените данѣци, че тѣ щѣли да легнатъ върху плещите на икономически силните, азъ го апострофирахъ: върно ли е? — Да, каза, върно е. — Има ли нужда да ви доказвамъ, че косвените данѣци се извличатъ отъ гърба на работническата класа, отъ гърба на бедняшката селска маса, ...

А. Кантарджиевъ (д): Има нужда отъ доказателства. Хайде, докажи го!

А. Ненов (раб): ... отъ гърба на бедния чиновникъ, отъ гърба на занаятчията, защото капиталистическата класа не плаща данѣкъ поради туй обстоятелство, че тя самата ...

Министъръ С. Стефановъ: Не, тя не консомира!

А. Ненов (раб): Тя консомира, обаче това, което тя дава за косвени данѣци, тя, като класа, като цѣлостъ, го слага върху своите продукти, които изкарва на пазара.

С. Таковъ (з): Че каква стана тя?

А. Ненов (раб): Каква стана ли? Като научишъ политическа икономия, ще знаешъ каква стана.

А. Бояджиевъ (раб): (Къмъ С. Таковъ) Глътнахте ли си езиците?

С. Таковъ (з): Да! Останахме безъ езици!

А. Ненов (раб): И ние виждаме тогава „новото“ въ бюджета на държавата; виждаме, че косвените данѣци, които се извличатъ отъ трудящите се маси, а не отъ буржоазията, сж увеличени въ настоящия бюджетопроектъ съ 21 милиона лева повече. Това какво показва? Това показва, че фактически увеличението на косвените данѣци е много по-високо, отколкото то е въ представения бюджетопроектъ. Имайте предъ видъ намаляната доходност на трудящите се маси, които плащатъ тѣзи данѣци.

Нѣкой отъ земледѣлците: Единъ работникъ колко данѣкъ плаща — можешъ ли да кажешъ?

А. Кантарджиев (д): Питай го той колко плаща на държавата, който яде сега от нея и продължава да ѝ копае гроб.

А. Ненов (раб): Колко плащам аз ли? Аз до вчера бях работник и като работник в тютюневите складове . . .

А. Кантарджиев (д): Ти си дармоед!

А. Ненов (раб): Ти си още по-голям!

А. Кантарджиев (д): Кажу, какво плащаш днес ти? Ти си търтей!

А. Ненов (раб): Аз не съм търтей! Недей провокирай!

А. Кантарджиев (д): Не провокирам.

А. Ненов (раб): Няма да се подам на твоите провокации.

А. Кантарджиев (д): Ти кажи какво плащаш на държавата и какв я крепиш с твоите провокации!

А. Ненов (раб): Съ прък данък, данък занятие, сж обложени и работниците. Този данък се взема дори и от надниците от 15 л! Там бирникът ексектор не отива. Той отива при селянина, той отива при занаятчията, за да му продава, каквото намъри, а там, в тютюневите складове, в минит и другит предприятия бирник се явява самият господар на предприятието. Вземете данъка върху овцет; каква голяма тежест е той върху онзи дребни селски стопани, които имат 2-3 овце! Вие не пипате този данък, защото сте предвидили да получите от него 60 милиона лева; миналата година сте получили 55 милиона лева, сега сте предвидили 60 милиона лева.

С. Таков (з): Лошо ли е това?

А. Ненов (раб): Плащат го — кои мислите вие? — дребнит селяни. (Оживление сред земледелците) Аз искам тук друго да ви кажа.

А. Кантарджиев (д): На тези вждици, които хвърляш, няма кой да се хване.

А. Ненов (раб): Знаем, че капиталистит данък занятие не плащат. Особено нашата „родна“ индустрия е освободена от той данък занятие по закона, когато печалбит от самата индустрия отиват за възстановяването или за разширяването на самото предприятие, а ние знаем, че е много лесно за самит капиталисти да представят една смятка, че доходит им отиват за разширяване на предприятието. Тъ не плащат данък занятие. Данък занятие се плаща, значи, пак от ония дребни занаятчии, пак от ония дребни съществувания — от българския народ.

Министър С. Стефанов: Данък върху прихода не плащат ли?

А. Ненов (раб): Моля, моля!

Тук, в пръкит данъци, има едно перце — данък върху увеличенит печалби през време на войната. Предвиждат се да постъпят от този данък само 80 хиляди лева.

Министър Г. Петров: Данъкът върху увеличенит печалби през време на войната е събран от по-рано; сега остават само недобори и затуй се предвижда такава сума за постъпване.

А. Ненов (раб): Аз Ви казвам туй и Вие не можете да ме опровергавате само с Вашит данни. Ще ме опровергавате, както досега, само с голе приказки!

Министър Г. Петров: Говорите за данък върху увеличенит печалби през време на войната — забележете! Како не знаете въпросит, не приказвайте!

А. Ненов (раб): Приходит от такси и берия в голмата си част, приходит от пощи, телеграфи и телефони и приходит от железници в една значителна своя част се вземат от трудящит се маси. Капиталистит плащат много малко. Дори, ако искате, да ви кажа един случай, който се изнесе навремето и който искаха тук да го опровергават — че бивши министри, голми капиталисти у нас, не сж плащали данъцит си и данъцит им се набирали до 350—400 хиляди лева!

Нъкой от мнозинството: Андрея Ляпчев ще разправи за тия работи.

А. Ненов (раб): Само той да е! Да видим и вас! Не можем да надникнем в вашит тестери, за да видим и вие какви сте! Аз говоря общо за капиталистическата класа, че тя данък не плаща. Една София, напр., от 453 милиона лева, които има да дава за данъци, . . .

А. Кантарджиев (д): 428 милиона сж.

А. Ненов (раб): 428 милиона — приемам корекцията на г. Антон Кантарджиев!

А. Кантарджиев (д): Кажу, от София какво е събрано?

А. Ненов (раб): Аз искам да констатирам той факт, че в София 35 души имат да дават 135 милиона лева данъци. Съ това искам да илюстрирам мисълта си, че буржоазията не плаща данъци.

Обаче къде отиват пък разходит?

И. Драгойски (д): За държавата.

А. Ненов (раб): За държавата, но я да видим тая държава. Ние винаги сме твърдили, че държавата се явява един апарат за потискане на една класа от друга. За илюстрация на тая моя мисъл, аз ще ви кажа нъкой данни.

Г. Маринов (з): Съветит какъв апарат представляват?

А. Ненов (раб): Държавата на Съветит се явява апарат за потискане на една класа от друга. Тук държавният апарат потиска работническата класа и голмит селски маси, а там е потиснато едно малцинство, което е осъдено от историята да излезе като класа. (Ръкоплъскания от работниците) Къде отиват разходит? Вие виждате, г. г. народни представители, че никой от ораторит, които говориха преди мене, не искаше да се спре на бюджета на Върховното правителство.

С. Момчилов (нац. л. о): И вие получавате от него.

А. Ненов (раб): И ние получаваме, и вие получавате.

А. Кантарджиев (д): И вие ядете 4 милиона лева от тях. Получава и Асен Бояджиев, който яде чер хайвер и на хлбб го маже! (Смъх)

А. Ненов (раб): Едно от разходнит пера по бюджета на Върховното правителство, в размер на 31 милиона лева, отива за монархическия институт.

Г. Маринов (з): За Сталин колко плащате?

А. Ненов (раб): 400 рубли получава.

В. Димов (з): 3 милиарда харчат, за да го пазят.

А. Кантарджиев (д): Нашит министри нямат блиндирани автомобили, каквито има Сталин.

А. Ненов (раб): Значи, 31 милиона лева отиват за монархическия институт, т. е. за непроизводителни разходи.

В. Димовъ (з): Глупости!

Г. Мариновъ (з): Ами за Сталинъ колко се харчи?

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Неновъ! По силата на правилника не Ви позволявамъ да говорите за монархическия институтъ.

М. Станевъ (раб): Разходитъ сж предвидени въ бюджета и, следователно, могатъ да се критикуватъ. Той говори за института. Не е парламентарно това, което правите.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Не позволявамъ да критикувате монархическия институтъ, който е установенъ отъ конституцията.

А. Неновъ (раб): Добре, не се позволява да се говори по едно перо, което се иска да се гласува отъ народното представителство! Щъпъ не щъпъ ще го гласуващъ!

А. Кантарджиевъ (д): Атанасе! Видъ ли какъвъ си борецъ? Уплаши се отъ председателя и млъкна.

А. Неновъ (раб): Какво да ти приказвамъ? Глава — разбира ли! (Смѣхъ)

В. Димовъ (з): Звънчето на председателя го уплаши.

А. Неновъ (раб): Държавни дългове. Г-да! Това перо е наистина една голъма въпросителна. Какво се крие подъ това перо въ размеръ на 2.019.000.000 л?

Министъръ Г. Петровъ: Тайна!

А. Неновъ (раб): Тайна е зръ, но ние ще я разбулимъ тая тайна, ако и на васъ да не ви уйдисва.

Министъръ Г. Петровъ: Разбулете я!

А. Неновъ (раб): Въ това перо сж включени всички отъзи плащания по заемитъ, сключени за подготвяне на империалистическия войни, които българската буржоазия води и за да се плаща масрафътъ отъ войнитъ. Народнитъ маси нѣматъ нищо общо съ тѣзи задължения.

Министъръ Г. Петровъ: Защо Съветска Русия води война срещу Полша?

А. Неновъ (раб): Каква Полша?

Министъръ Г. Петровъ: Дето ви биха.

А. Неновъ (раб): Войнитъ се водиха отъ българската буржоазия, за да се освободи ужъ братътъ робъ, а въ сжщностъ, за да се завладѣятъ нови земи, ...

И. Драгойски (д): Другарътъ Парвусъ искаше да водимъ война на страната на Германия.

А. Неновъ (раб): ... за да могатъ тукъ благословенитъ господа като Драгойски и други да живѣятъ въ малко по-други условия.

В. Димовъ (з): Ти кажи защо Русия води войната въ Манджурия, защо води война противъ Япония? Не води ли войната, за да заробва народъ?

А. Неновъ (раб): Плащатъ се лихви и погашения по заеми, които се сключваха безъ да се пита българскиятъ работенъ народъ, безъ да се питатъ данъкоплатцитъ. Сключвани сж заеми, както отъ сговориститъ, така и отъ ония, които имаха управлението въ миналото преди тѣхъ. Вие предлагате суми за плащане на репарации, които сж следствие пакъ отъ вашата политика.

За българската православна църква вие предлагате 43.890.000 л.

В. Димовъ (з): Внимавай, ще удари звънчето.

Н. Гавриловъ (нац. л): (Къмъ А. Неновъ) Попѣтъ да говори за тая работа.

А. Неновъ (раб): Предвиждате за полицията 247 милиона лева; за Министерството на войната 1 милиардъ и 30 милиона лева.

Г. Мариновъ (з): За червената армия колко се харчи?

С. Таковъ (з): Тя служи безъ пари.

А. Неновъ (раб): За червената армия отиватъ 5-6% отъ бюджета на Русия.

С. Таковъ (з): Колко е то?

А. Неновъ (раб): Сега ще ви кажа колко е.

С. Таковъ (з): Иматъ танкове, флота и т. н.

А. Неновъ (раб): Въ Русия плащатъ за народния комисариятъ на пехотата и флотата 1.290.000.000 рубли; за специалнитъ войски — 100 милиона рубли ...

Д. Влаховъ (з): Ако въ Русия болшинството управляваше, защо имъ е тая армия?

А. Неновъ (раб): ... и за управление 231 милиона рубли.

С. Момчиловъ (нац. л. о): А за агентитъ на Третия интернационалъ?

А. Неновъ (раб): Или отъ тѣя бюджетъ на Съветския съюзъ, който е 21.774.018.000 рубли, за армията отиватъ 5-6%.

С. Таковъ (з): Официалния.

А. Неновъ (раб): Че официалния, разбира се. Та азъ да не го направихъ?

С. Таковъ (з): Може да има и другъ бюджетъ.

А. Неновъ (раб): Другаде е тѣй: едно се показва, а фактически е друго. — Казава се, че бюджетътъ за българската армия билъ намаленъ. Фактически, обаче, разходитъ по Военното министерство не сж намалени, защото селскитъ продукти поевтиняха — и фуража поевтиня, и храната поевтиня. За какво намаление тогава на военния бюджетъ ми говорите? Никакво намаление нѣма, а фактически има увеличение на бюджета.

Виждайки тѣзи голѣми дефицити, които има отъ миналата година, виждайки финансовото положение на страната, правителството отиде въ Женева да иска не заеми, както, напримѣръ, сж искали другитъ правителства, ами отиде да иска кредитъ. (Смѣхъ всрѣдъ мнозинството) Кредитъ или заемъ е едно и сжщо, и тамъ е демагогията на новата властъ, че обича да прави салтомортале, едно и сжщо нѣщо да нарича съ две имена. Правителството на Мушановъ отиде въ Женева не да иска заемъ, а кредитъ!

Министъръ Г. Петровъ: Нѣма такова нѣщо. Какво приказвашъ?

А. Неновъ (раб): Обаче западнитъ банкери не му дадоха заемъ. И върна се г. Мушановъ отъ Женева съ празната кошничка ягоди, и когато дойде тукъ въ Парламента, ржкоплѣскаха му.

Н. Алексиевъ (з): (Възразява нѣщо)

А. Неновъ (раб): Млъчи бе, не знаещъ какво приказвашъ. — Ржкоплѣскаха му само тѣя (Сочи демократитъ). Понеже въ кошничката нѣмаше никакви ягоди, вие не му ржкоплѣскахте. Той не получи заемъ.

Министъръ Г. Петровъ: Какъ твърдите, че е искано заемъ, когато не е искано заемъ? Въпрѣки декларацията

на правителството, че не е искало заемъ, Вие пакъ твърдите, че е искало заемъ.

А. Неновъ (раб): Вие искате да ме убедите въ това, че едно правителство на буржоазията . . .

И. Драгойски (д): Ти си невмѣняемъ. Казватъ ти, че българското правителство не е искало заемъ, а ти разправяшъ, че не му е даденъ заемъ.

А. Неновъ (раб): Ако искате да Ви отговоря съ сжщия комплиментъ, азъ мога да Ви отговоря.

И. Драгойски (д): Извинявамъ се.

А. Неновъ (раб): Г. председателю! Азъ не съмъ невмѣняемъ и кажете това на тогова идиота.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Вие протестирайте, че сж ви казали „невмѣняемъ“, а Вие го наричате „идиотъ“.

А. Неновъ (раб): И азъ се извинявамъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Азъ Ви правя бележка, че публично говорите лъжи. Каза Ви се отъ представителя на правителството, че заемъ не е искано и нѣма защо да лъжете отъ трибуната.

А. Неновъ (раб): Може ли народниятъ представител да говори свободно отъ тая трибуна, или не може?

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Не можете лъжи да говорите.

А. Неновъ (раб): Ами вие малко ли лъжи говорите? Когато вие сме ви апострофирали за лъжи, вие постоянно сте ни изключвали отъ тая зала.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

М. Дилиновъ (з): Свободата да говорите Ви е гарантирана отъ председателството, но свободата да лъжете е забранена отъ народното представителство.

Х. Трайковъ (раб): Отъ министерската маса се каза, че Албертъ Тома е питалъ какви сръдства сж нуждни за облекчение безработицата. И щомъ тия сръдства се предлагатъ тъй така, за Богъ да прости, нѣма защо да се пита. А щомъ се пита, то значи, че тѣ се предлагатъ въ форма на заемъ.

Министъръ Г. Петровъ: Презъ миналото управление Албертъ Тома е попиталъ каква сума е потребна на българското правителство за нуждитъ на социалната политика, но българското правителство нито е искало нѣкъде заемъ, нито е искало нѣкъде кредити. Това трѣбва да го разберете. Трѣбва да правите разлика между търсене на заемъ и изпълнение на единъ международенъ планъ за обществени предприятия, които могатъ да бждатъ осъществени въ бждеще.

А. Неновъ (раб): Когато пѣтицата да се търси помощ отъ вънъ, за да се излѣзе отъ кризата, се заприщиха, когато помощъ не се получи, тогава се издигна лозунгътъ „национална самопомощъ“, т. е. сами да си помогнемъ. Азъ ще трѣбва да видя какво съдържание се влага въ този лозунгъ. Разбира се, азъ ще застана и тукъ на класовото гледище. На езика на правителството самопомощъ значи всичко да се вземе отъ работническата класа и отъ беднитъ селяни, за да може да се изживѣе кризата.

М. Дилиновъ (з): Нали Вие казахте, че тѣ нѣматъ нищо?

А. Неновъ (раб): И това се доказа отъ вашата деветмесечна икономическа политика. Каква е тя? Ами погледнете какви мѣроприятия вие сте провели отъ 9—10 месеци насамъ, за да лѣкувате кризата. Прокарахте закона за картелитъ, защото бѣхте дали обещание преди 21 юний, че ще намалите ценитъ на индустриалнитъ продукти, за да могатъ тѣ да се изравнятъ съ ценитъ на земеделскитъ продукти. Днесъ излизатъ хора отъ вашата сръда да говорятъ, че законътъ за картелитъ не е далъ резултатитъ, които трѣбваше да даде. Ние навремето още ви казахме,

че съ тоя законъ вие демагогствувате, че вие искате да заблудите вашитъ избиратели, какво ще посегнете върху картелитъ. Действителността до днѣ днешенъ показва, че отъ закона за картелитъ е останало само една рожба на книга и че главната целъ на тоя законъ е била да се хвърли заблуда всрѣдъ маситъ. За да лѣкувате кризата, създадохте и закона за закупуване и износъ на зърненитъ храни, създадохте и държавния монополъ за закупуване на житото. Какъвъ бѣ резултатътъ отъ тоя законъ? Помогнахте ли на онова обедняло българско бедняшко село или помогнахте на една наслойка отъ селски чорбаджии?

Г. Мариновъ (з): Ти не разбирашъ работитъ тамъ какъ сж. Не ги познавашъ тия работи и не можешъ да приказвашъ за тѣхъ.

А. Неновъ (раб): Повдигнахте ценитъ на хлѣба, който ядатъ трудящитъ се въ градоветъ и онова горско население, което е една грамадна частъ отъ българското село и по тоя начинъ облагодетелствувахте мелничари и крупни житари. Съ тоя законъ за закупуване и износъ на зърненитъ храни вие не помогнахте на селото (Възвращения отъ земледѣлцитъ), за което толкова много сълзи се пролѣха отъ нѣколко дни насамъ отъ тая трибуна.

Г. Мариновъ (з): Селото по-добре знае какво му се даде съ този законъ.

А. Неновъ (раб): Прокарахте и други два „голѣми“ закони — закона за „защита“ на земеделска-стопанинъ и закона за „облекчение“ на дължницитъ. Но какво дадохте въ сжщностъ вие съ тѣхъ? Върху тия два голѣми закони и до днѣ днешенъ си чукатъ главата всевъзможни изпълнителни органи и не могатъ да ги разбератъ. Тия закони не премахнаха дълговетъ на селското стопанство и съ тѣхъ не намаляхте кризата. Вие не намаляхте и данъцитъ. И въпрѣки това, ваши оратори говорятъ тукъ и заблуждаватъ, бързатъ да утешатъ лековѣрнитъ, като нимъ казватъ: ние все пакъ ще ви дадемъ нѣщо по-нататѣкъ.

П. Стоевъ (раб): Трай, коньо, за зелена трева!

А. Неновъ (раб): Г. г. народни представители! Демагогствуваше се и се демагогствува и сега.

И. Василевъ (з): Най-много отъ васъ.

А. Неновъ (раб): Говори се, че ще трѣбва да се тръгне по нови пѣтици. И вземете сега всичкитъ тия изплаували на мода крилати думички „стопанска демократия“, „общо-държавенъ планъ“, „трансформация на селското стопанство“, . . .

М. Дилиновъ (з): Планово стопанство.

А. Неновъ (раб): . . . „подпомагане кооперациитъ по планъ“ и т. н. и т. н. Всичкитъ тия приказки иматъ само една единичка целъ — да заблудятъ маситъ. Шо е то „стопанска демократия“? Азъ бихъ желалъ тукъ и г. Адамъ, който иска да спасява канновата капиталистическа система, да бѣше разшифровалъ какво е то „стопанска демократия“.

„Стопанска демократия“ на действителенъ, на ясенъ български езикъ не означава нищо друго, освенъ сжщия пѣтъ, който е следванъ отъ 21 юний насамъ, който е следванъ и въ миналото, а именно прехвърляне на тежеститъ върху гърба на маситъ.

В. Димовъ (з): Откъде-накъде разбирашъ, че това означава?

А. Неновъ (раб): Сега ще ти докажа. — Вие говорите за трансформация на селското стопанство, говорите навсѣкжде, на пѣтъ и кръстопѣтъ, че ще трансформирате селското стопанство; че ние не можемъ да конкурираме съ зърненитъ храни на международния пазаръ; че благодарение на технически повдигнатото земледѣлие въ тия страни ние не можемъ да конкурираме съ тѣхъ. Това сж приказки, които иматъ само една целъ: да заблуждаватъ. Вие казвате: сега ще произвеждаме не жито, не зърнени храни, ами други култури — памукъ . . .

Е. Поповъ (з): Какъ искашъ? Въвеждането на новитъ култури да стане за 3 месеци?

А. Ненов (раб): . . . тютюн, овощия и др. и др. земеделски култури.

Е. Попов (з) Ти нямаш каберъ отъ земеделски култури!

М. Дилинов (з): Когато говорите за Русия, това го хвалите!

А. Ненов (раб): Срещу едни технически напреднали капиталистически държави, вие не можете да се борите съ българското изостанало технически земеделско стопанство. Вие не можете да издържите тяхната конкуренция. Вие ще произвеждате тютюн, когато тютюна не искат да го вземат; ще произвеждате памук, когато текстилните фабрики и у нас, и въ чужбина спират да работят; ще произвеждате захарно цвекло, когато производството на захарта намалява у насъ съ 50%.

И. Василев (з): Следователно, какво тръбва да произвеждаме? Портокали, лимони!

А. Ненов (раб): Ние ви казахме какво. Ще тръбва да промъните самата система на производството, самия начин на производството. Вие, обаче, не можете да го измъните въ рамките на съществуващото.

Говорите вие за голъми реформи. Вестниците предаватъ вашитъ речи. Голъми реформатори сте, а предъ васъ застава основниятъ въпросъ: въпросътъ за пазара. Можеш ли да трансформирашъ стопанството въ България, когато ти нямашъ пазаръ за стокитъ му? И ето тукъ азъ сега ще си послужа съ оня примѣръ, който ни даде г. Адамъ Нейчевъ. Попитали селянина: „Защо ти е слабъ волътъ?“ — „Защото ми е слаба нивата“. — „А защо ти е слаба нивата?“ — „Защото ми е слабъ волътъ“. А това значи, че вие сте навъзли и се въртите въ единъ омагьосанъ кръгъ, отъ който изходъ не можете да намерите. Ще развиешъ стопанството, но тръбва да имашъ пазаръ. Като нямашъ пазаръ, за какво развитие на стопанството ще говоришъ?

Ж. Маджаров (з): Ще правимъ дъмпингъ! (Веселост)

А. Ненов (раб): Също така и други мѣроприятия, които тукъ се набелязватъ, иматъ за целъ само да заблуждаватъ маситъ. Така, е, напр., съ тютюна. Да критикувамъ ли всички ваши мѣроприятия, които вие обещахте да прилагате? Защо, г-да, заблуждавате този народъ, когато практикътъ, финансовиятъ министъръ г. Стефановъ, ви казва: „Реформи, голъми реформи не може да се провеждатъ; за голъми реформи и дума не може да става“. Защо вие лъгате тоя народъ — позволете да се изразя съ този мекъ изразъ — преди 21 юний, че ще провеждате голъми социални реформи и ще облекчите неговото положение? Позволете да ви кажа, че всички тѣзи ваши приказки днесъ ще бидатъ само приказки, а трудещиятъ се народъ отъ градове и села ще мизерствува, неговата мизерия ще се увеличава все повече и повече отъ вашата политика.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Свършвайте, времето Ви изтича.

А. Ненов (раб): Имамъ още 28 минути.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Още 18 минути. Отбелязано е тукъ.

А. Ненов (раб): Въ 6 ч. 10 м. започнахъ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Г. Захариевъ! Въ колко часа започна да говори г. Неновъ?

Н. Захариевъ (з): Въ 6 ч. 3 м.

Д. Стоевъ (раб): Вие 10 м. се разправяхте кому да се даде думата.

А. Бояджиев (раб): Откогато се качи на трибуната, оттогава се брои.

А. Ненов (раб): Въ 6 ч. 10 м. (Народниятъ представителъ г. Костовъ отива при председателстващия и се обяснява по повдигнатия въпросъ)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Къмъ г. Костовъ, слѣзълъ на мѣстото си) Г. Костовъ! Оттеглете си думата.

Г. Костовъ (раб): Нѣма да я оттегля. Искатъ обяснение.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Оттеглете си думата. Вие оскърбявате председателството. Моля, г-да!

Г. Костовъ (раб): Оттеглямъ я. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

А. Ненов (раб): Г. г. народни представители! Основниятъ, голъмиятъ въпросъ за изхода отъ кризата, вие на икономическа почва не можете да го разрешите. Обедняването на маситъ, мизерията, гладътъ ги застава да се вдигатъ на борба. Тѣ се вдигатъ на борба, преди всичко, въ името на своитъ непосредствени искания; тѣ се вдигатъ на борба, за да подобрятъ онѣзи адски трудови условия, въ които сж поставени да работятъ; тѣ се вдигатъ на борба, за да искатъ едно парче хлѣбъ повече. Но тѣ всѣки день се убеждаватъ, че и новата ваша властъ върви по пътя на посестримата си, старата сговористка властъ, че и новата властъ потѣпква борбитъ на работническата класа, че и новата властъ, буржоазията, чиито представители сте вие, се стреми, както личи отъ цѣлата ми речъ досега, да прехвърли всичката тежестъ отъ кризата върху гръба на маситъ. Маситъ реагиратъ, тѣ се вдигатъ на борба и когато искатъ хлѣбъ, вие имъ отнемате всичкитъ свободи, съ които досега тѣ сж се ползували. До день днешенъ, откакто сте дошли на властъ, вие не сте позволили свободата на словото, за която толкозъ много приказвате.

Азъ не мога да се лиша отъ удоволствието да ви прочета думитъ на г. министъръ Мушановъ, който говори на конгреса на партията си за оная голъма промѣна, която стана следъ 21 юний, за оная голъма политическа свобода, която имало следъ тая дата.

Н. Гавриловъ (нац. л): Каква връзка има това съ бюджета?

А. Ненов (раб): Това е въ връзка съ бюджета, защото, за да може да се реализира този бюджетъ, за да могатъ всички тѣзи данъци да се изсмучатъ отъ народа, на него тръбва да се затикнатъ устата, ще тръбва надъ главата му да плющи камшикътъ, а тукъ-таме и да се пролива кръвничката му. Г. Мушановъ казалъ на конгреса: „Всички ония, които сж изпитвали беззаконията на своя гръбъ“ — говори за миналия режимъ — „азъ ги моля да си спомнятъ и да направятъ сравнение съ свободата въ днешния день, за да разбератъ разликата между днешното и вчерашното управление“.

М. Петровъ (з): Има разлика.

А. Ненов (раб): Има, нали?

М. Петровъ (з): Да, има.

А. Ненов (раб): Искамъ да приведа още и думитъ на г. Александъръ Малиновъ, казани тамъ: „Обвиняватъ ни, че сме били слаба властъ. Защо ни обвиняватъ? Затова ли, че не преследваме своитъ политически противници, че не ги биешъ, че не ги избиваме?“ . . .

И. Василевъ (з): Мжчно ви е вамъ за Сговора, мжчно!

А. Ненов (раб): . . . „Или може би правителството на Народния блокъ да е слабо затова, защото не иска да се облѣче въ една фашистка мантия и да издигне юмука си надъ българския народъ“.

Ето, г. г. народни представители, какъ наистина, много ачкъ, така ачкере, ти казватъ: „Мижи, да се лажемъ“. Азъ тръбва да констатирамъ, че отъ 21 юний насамъ въ вътрешната си политика правителството на Народния блокъ, на което вие ще гласувате 247 милиона лева за полиция, за агенти, за стражари, следва същата онази терор-

ристическа политика, която следваше Сговорът, и че колкото повече кризата се задълбочава, колкото повече масите се вдигат на борба, тая терористическа политика ще продължава. Вие виждате, че още в миналия месец, макар да се изразя, на новата власт тя вмъкна зад сговористката полиция и войскови отряди. Пролът се кръв в Крън, Дълбоки, имаше манифестации, гонене, стрелба и т. н. Всяка една стачка на работниците се задущаваше с полицейска и военна сила, както е случал в Ямбол, където издевателствата на полицията ще учудят само хората, които ще се родят след 20 години. Тъ ще си спомнят наистина за оная ваша демокрация, г. Димовъ, по пътя на която вие вървите. „Ние“, казвате, „ще вървим по пътя на демокрацията и на парламентаризма“.

Нъкой отъ земледълците: Нма да ви пуснем да вървите презъ просото.

А. Неновъ (раб): Демокрация ли е, да кажемъ, проявата на властта на 1 май т. г.? Демокрация ли е въ такъв смисълъ, въ какъвто сме свикнали да говоримъ, или какъвото понятие ние сме имали, напр., за демокрацията въ онова време, когато капиталистическото господство още не бше застрашено? Не, разбира се, за такава демокрация и дума не може да става. А и г. Мушановъ, приказвайки за демокрацията, ей тукъ говори открито за каква демокрация сте вие.

И. Василевъ (з): А въ Русия какъ разбиратъ демокрацията?

А. Неновъ (раб): „Нашата демокрация“, казва г. Мушановъ, „е малко по-особена“. Що е особеното на вашата демокрация?

И. Василевъ (з): Не е като руската!

А. Неновъ (раб): То е, че на дло ще се провежда една терористическа политика, на думи ще се говори за „свободи, за да бждатъ залъгани масите“.

И. Василевъ (з): Я ни кажете вие нщо за вашата демокрация. Колко души сж избити въ Руоия?

А. Неновъ (раб): Азъ ще кажа, че въ Съветския съюзъ имаме най-голямата демокрация. Пролетарската диктатура въ Съветския съюзъ, то значи диктатура на опромения 160 милионенъ народъ върху остатъците на една жалка, осждена отъ историята на смъртъ класа.

Нъкой отъ земледълците: Всички селяни тамъ пролетарин ли сж?

А. Неновъ (раб): Туй е то пролетарска диктатура. А вашата демокрация е такава, че вие се боите ние да не я качимъ. Казвате: „Нашата демокрация е такава, че всички иматъ равни права. Ето и вие, г-да, които сте тукъ (Сочи работниците) смъте ли да говорите, че има диктатура у насъ, когато сте вие тукъ?“ Това сж ваши думи. А знаемъ, г-да, че сме дошли тукъ, следъ като сме минали не единъ път презъ рждетъ на Ляпчевата и Гиргиновата полиция.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: На 1 май той (Сочи А. Неновъ) се яви, за да го арестуватъ (Смъхъ и ржкоплъскания отъ мнозинството), ...

А. Неновъ (раб): Това е лъжа.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: ... за да избъгне манифестацията.

А. Неновъ (раб): Ние не твърдимъ, че сме герои. Герой е работническата класа.

И. Василевъ (з): Значи, този герой (Сочи А. Неновъ) се е явил да го арестуватъ!

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: И Асенъ Бояджиевъ.

А. Бояджиевъ (раб): Това е безобразна лъжа! Ние бхм арестувани насила заедно съ другаря Стоевъ.

П. Стоевъ (раб): Това сж провокация.

Нъкой отъ земледълците: Нарочно бше на „Царъ Освободителъ“, за да те арестуватъ.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Въ 6 ч. следъ обждъ на 1 май нколко души отъ тхъ сж се явили предъ Военния клубъ, на видно мсто, за да ги арестуватъ.

А. Неновъ (раб): Тоя тероръ е нуженъ, за да се затворятъ устата на масите. Нека не говоримъ тукъ за себе си, но всички ние сме изпитали вашата прелестна демокрация на гърбовете си. Не говоримъ за лично геройство, но и вие (Къмъ земледълците) имате такова лично геройство, че се свихте задъ гърба на г. Мушанова, на г. Гиргинова, на демократите, за да дойдете днесъ на власт. (Ржкоплъскания отъ работниците) Ако вие сте лични герои, защо не държите до край? Вие днесъ идвате да критикувате вашата собствена политика, че тя не давала на масите нужното. Ние ви казахме и по рано: защо не вървяхте съ насъ? Защото трбба да сте наистина представители на една класа — работническата класа — която да издържа на всички изпитания, на всякакъвъ тормозъ и да върви до край.

И. Василевъ (з): Ние си имаме път. Нма да тръгнемъ по вашия акълъ.

А. Неновъ (раб): Вашата диктатура трбба да задущава тукъ всякакъвъ гласъ на протестъ. Тя го задущава. Тя отива дотамъ да избива дейци. Азъ ви питамъ, защо до днесъ нма следствие за атентата, който се направи въ помещението на Независимите професионални съюзи? Никой не отиде тамъ, никаква полиция не се яви следъ атентата, само единъ стражаръ се мърна, за да събере парчетата.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Не е врно. Има дознание, има и следствие.

А. Неновъ (раб): Заловихте ли атентатора? Не го заловихте. А убийството въ Торосъ? Погледнете вашите речи тукъ, речите на г. г. министрите. Това сж речи, които насъскватъ полицията къмъ нови издевателства и просто къмъ убийства. Снощи, излизайки отъ Парламента, с менъ стана следната случка. Една личностъ идва да ме пита: „Вие ли пишете онзи окръжни, които г. Гиргиновъ и г. министърътъ на войната цетоха онзи денъ?“

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Трбба да е билъ нъкой троцкистъ. (Смъхъ)

А. Неновъ (раб): Оказа се, че не е троцкистъ, ами е човкъ на властта.

И. Василевъ (з): Откъде го позна?

А. Неновъ (раб): Ако е троцкистъ, нма да ме предупреждава така: „Слушайте, ще престанете да пишете такива окръжни за армията“.

И. Василевъ (з): Кой ли ще се занимава съ тебе? (Смъхъ)

А. Неновъ (раб): Та, г-да, ясно е, че и когато сме тукъ, въ Парламента, свободата ни се отнема, а вънъ депутатската неприкосновеностъ за насъ не съществува. Виждате лицето на вашата демокрация.

И. Василевъ (з): Интересно е какво отговорихте вие на този човкъ!

А. Неновъ (раб): Отговорихъ му, че не съмъ писалъ тзи окръжни. — Но, г-да, това не е случайно. И тукъ азъ искамъ да свържа този въпросъ съ въпроса за изхода отъ кризата. Ние виждаме, че отъ една страна буржоазията иска да прехвърли всичките тежести върху гърба на работническите и селските маси, а отъ друга страна, както въ международенъ мащабъ, така и у насъ, буржоазията иска да въвлече народа въ една война. Изходътъ отъ кризата се търси въ война. И азъ смъ да заявя, че и въ България се готви тая война, преди всичко война противъ Съветска Русия. Изнесоха се тукъ факти за военни организации на врангелисти.

Министър-председател Н. Мушанов: Войната е въ вашите мозъци!

А. Ненов (раб): Ние виждаме, че бюджетът на Военното министерство не е намален. Вие виждате, че по този факт, който се изнесе тук от нас — че врангелистите тук у нас са образували свои военни организации и се готвят за една противосъветска война — че по този факт въ нашия обществен живот нима никакво разследване.

По-нататък. Отидете въ казармите и ще видите, че там постоянно се говори противъ болшевизма, че постоянно се насъсква противъ болшевиките.

Министър-председател Н. Мушанов: Има си хас да ви фаворизираме!

А. Ненов (раб): Ние виждаме, че и вашата преса е въ постоянна атака противъ Съветския съюз.

В. Димов (з): А съветската преса кого атакува?

А. Ненов (раб): Вземете и другия факт — че правителствената делегация на конференцията по разоръжаването не застана на страната на съветската делегация.

Министър д-ръ А. Гиргинов: Повтаряш окръжното!

А. Ненов (раб): Българската делегация не се обявя за премахването на разоръженията, но гласува противъ предложението на съветската делегация за намаление на въоръженията и застана на страната на Франция.

Министър-председател Н. Мушанов: Не е истина това, момче!

А. Ненов (раб): Какъ да не е истина? Защо не гласуваха за съветското предложение?

Министър-председател Н. Мушанов: Нищо не си чей.

А. Ненов (раб): Ами не е ли вярно, че, напр., г. Малиновъ заяви, че единичната страна на земното кълбо да остане България, тя най-накрая ще стане жертва на болшевизма и ще здаде своите позиции?

Министър-председател Н. Мушанов: Е-е-е!

Н. Захариев (з): Кой го е казал?

А. Ненов (раб): Г. Малиновъ. (Възражения отъ мнозинството)

Министър-председател Н. Мушанов: Нерде Шамъ — нерде Багдате!

А. Ненов (раб): Азъ искамъ само съ единъ факт да илюстрирамъ мисълта си.

М. Бечевъ (д): Не е лъжица за твоите уста.

К. Русиновъ (раб): Не е и за твоята брада. Хичъ! (Смѣхъ)

С. Таковъ (з): Хайде! Хванаха се брадите.

А. Ненов (раб): Не само това, но напоследъкъ се за-работи и за ромъно-българско сближение.

Министър д-ръ А. Гиргинов: Хайде сега!

А. Ненов (раб): Азъ нѣма да се спирамъ подробно на този въпросъ, но само искамъ да констатирамъ, че България се вгъква въ една авантюра противъ Съветския съюзъ.

С. Момчиловъ (нац. д. о): Вие съветски представители ли сте тукъ?

А. Ненов (раб): Азъ съмъ представител на работническата класа въ България. Ние сме противъ войната, която вие всички въ България готвите, по насъ ви бива само да приказвате за миръ. А напоследъкъ се заговори и за мостъ на Дунава.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Изтече Ви времето, г. Ненов!

А. Ненов (раб): Свършвамъ.

А. Бояджиевъ (раб): Г. Захариев! Моля Ви, кажете кога започна да говори нашиятъ ораторъ. Въ 6 часа и 10 минути почна.

А. Ненов (раб): Завършвамъ.

С. Таковъ (з): Ораторътъ си приказва още. Недейте пресича оратора!

А. Бояджиевъ (раб): Вие земледѣлците не го оставихте 10 минути да говори. Изядохте му 10 минути.

П. Стоевъ (раб): Г. Захариев! Възстановете истината.

Г. Костевъ (раб): Отвехте му 15 минути въ разисквания, да се даде ли думата на Пеню Даскаловъ отъ либералната група.

С. Таковъ (з): А бе, оставете оратора да говори!

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Г. Ненов! Прекъснете. Нѣмате думата!

Министър д-ръ А. Гиргинов: Хайде, да си довърши!

Председателстващъ Н. Шоповъ: Моля. Това е право на председателството. Ако г. г. народните представители са съгласни да му продължатъ да говори още, нека вдигнатъ ръка.

Д. Влаховъ (з): Той ни омръзва. Какво ще го слушаме още?

Министър-председател Н. Мушанов: Не може Народното събрание да решава такива въпроси. Нека довърши речта си. Има правилникъ. Дайте му време да довърши мисълта си.

Д. Влаховъ (з): Каква мисъл у него? Нѣма никаква мисъл. (Смѣхъ)

Министър-председател Н. Мушанов: Народното събрание не може да продължава времето.

Министър д-ръ А. Гиргинов: Още 2 минути.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Добре.

А. Ненов (раб): Г. г. народни представители! Азъ, разбира се, не можахъ да се сира върху бюджета на Съветския съюзъ, . . .

Отъ земледѣлците: А-а-а!

Д. Влаховъ (з): За Русия нѣма да приказвашъ.

А. Ненов (раб): . . . за да видите единъ бюджетъ, който е наистина единъ строителенъ бюджетъ и единъ бюджетъ на творчество.

Нѣкой отъ земледѣлците: Хайде — утре!

А. Ненов (раб): Завършвамъ, като казвамъ, че изходътъ, който вие търсите съ своя си бюджетъ днесъ и съ цѣлата си ваша външна и вътрешна политика, тоя изходъ ще счупи вашата капиталистическа система. Маситъ нѣма да допуснатъ да бждатъ експлоатирани непрекъснато, да се израждатъ, да измиратъ. Въпрѣки всички ваши мѣрки, въпрѣки терористическата политика, маситъ ще се вдигатъ отъ день на день все по-силно и по-силно на борба, за да възтържествува най-сетне оная система, която е нужна за работниците и за селянитѣ. (Бурни и продължителни ръкоплѣскания отъ работниците)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ще има много да почакате, ми се струва, дѣдо попе!

К. Русиновъ (раб): Вие ще чакате и ние ще чакаме!

Нѣкой отъ мнозинството: Въ Русия Керенски ги докара на власт. Въ България — Ляпчевъ. Сега отъ насъ чакатъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народния представителъ г. Тома Константиновъ.

Обаждаатъ се: Нѣма го

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Ще моля да вдигнемъ заседанието и следващото заседание да бжде въ понедѣлникъ съ сѣщия дневенъ редъ. Остава да говорятъ още двама души — г. Сакъзовъ и г. професоръ Геновъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Които отъ г. г. народнитѣ представители приематъ следващото заседание да бжде въ понедѣлникъ, съ сѣщия дневенъ редъ, като въ него ще се изкажатъ народнитѣ представители г. г. Сакъзовъ и Геновъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 8 м.)

Подпредседатели: { **Н. ЗАХАРИЕВЪ**
 Н. ШОПОВЪ

Секретаръ: **Д. ТОТЕВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**